

Fondatori: George Bacovia, Grigore Tabacaru (1925)

ateneu

www.ateneu.info
ateneubc@gmail.com

Revistă
de cultură
Nr. 629

• Revistă editată de Consiliul Județean Bacău • Anul 59 (serie nouă) • ianuarie 2022 • 4,00 lei •

• Bianca Rotaru

• Ilustrația ediției:
lucrări din Expoziția
„Anuala 2021” a U.A.P. Bacău

Adrian JICU

Pilduitoarele peripeții ale unui Candide autohton

pagina 3

Ioan DĂNILĂ

Aleksandriada 2021

pagina 5

Marius MANTA

Cu menajeria larg deschisă

pagina 7

Elena CIOBANU

A vedea fără a poseda

pagina 9

Carmen MIHALACHE

Neliniștitorul răs gogolian

pagina 13

Gheorghe IORGA

Un experiment literar: metapovestirea

pagina 18

Fragmentarium

PREZENȚE ROMÂNEȘTI. „Nuovi Quaderni di Criterion“, revistă de cultură universală și dialog intercultural, care apare la Milano, publică în nr. 3-4/2021 proză de Iacob Florea, poezie de Dan Petrușcă și Lucian Vasiliu, precum și două studii de Andrei Marga și Mihai Milca.

LEGITIMARE. Ioan Măric se află în Cartea Recordurilor cu o pictură expusă în holul de primire al Aeroportului Internațional „George Enescu“ din Bacău.

DIN BOGĂȚIA DE LA RRA. Ziua Culturii Naționale s-a prelungit cu inserturi din fonoteca de aur a radioului public. Pe 16 ianuarie i-am ascultat pe Nicolae Iorga, G. Călinescu, M. Sadoveanu, L. Blaga, Cella Delavrancea, Monica Lovinescu ș.a.

BONTON. „[...] Să înflorești/ Ca un bujor din grădină,/ Mângâiat de o albină“, ne-a urât telefonic pe 1 ianuarie Margareta Labiș, sora poetului. „Am improvizat versurile, pe care le-am dăruit mai întâi lui Valeriu Bogdăneț, prietenul de suflet al lui Niculaie.“

URBEA ȘI JUDEȚUL. Amintiri plăcute are Florin Piersic (provocat de Dan Negru la Antena 3, în ajunul Crăciunului) despre un băcăuan pe care l-a vizitat pe Strada Panseluțelor (*Panseluțelor*, desigur; nevinovată scăpare!) și despre târgocneanul Herman Victorov (vezi *Ateneu* 623-624, p. 22).

TVR ȘTIE. Reportajul dedicat județului Bacău a inclus și un moment despre Casa „Vasile Alecsandri“, „la peste 200 de ani de la nașterea poetului“ (*Caravana TVR* 3, din 11 dec. 2021).

DOOM³ ARE PESTE 3600 DE CUVINTE NOI. Răspund poezii: „Hei harnice privighetori voi pentru/ supraviețuire deja ați început a cânta cu anglicisme/ imitând surorile voastre din Yorkshire./ Apoi veți exersa americanisme/ în varianta corectă./ Sincer să fiu îmi este milă de voi./ Veți cânta în frangleză + germană pe limba codrilor UE./ [...] Veți ajunge la limba dintâi a lumii./ Atunci ultima privighetoare se va topi în neant“ (Ovidiu Genaru, *Ultima privighetoare*, în „România literară“, 26 nov. 2021, p. 3, „Poemul săptămânii“).

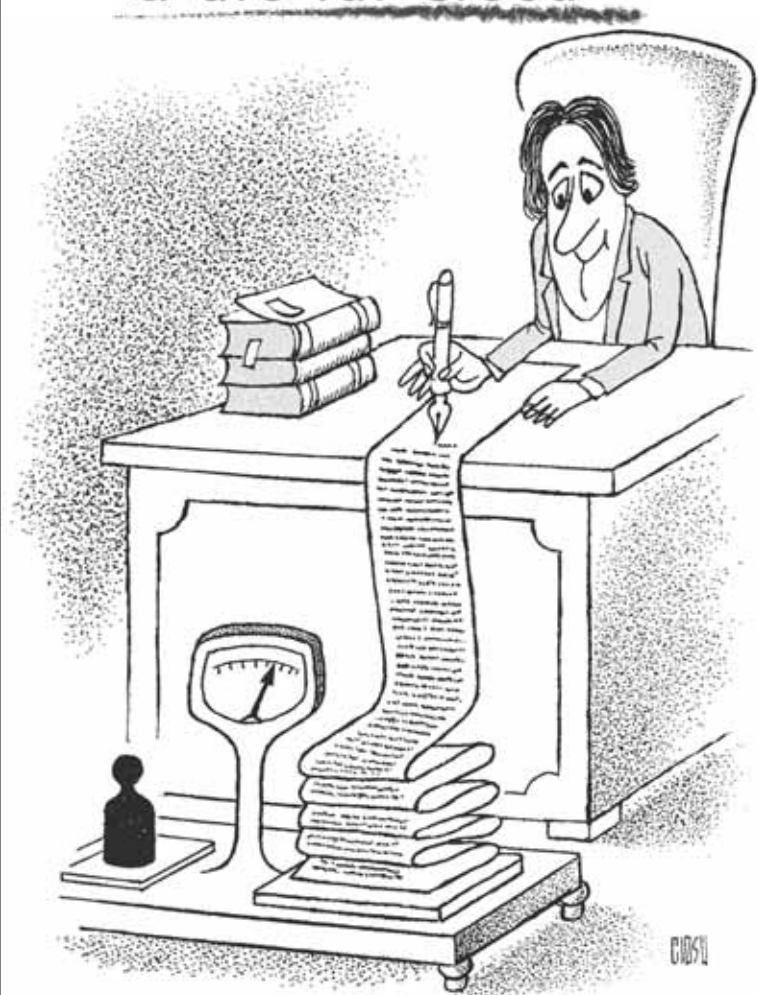
RRC, DESPRE NOI. Lui Constantin-Cristian Bleotu (Radio-România Cultural, emisiunea „Acolade“ din 5 ian.) i-au reținut atenția din numărul dublu (627-628) al revistei noastre notele despre *Saloanele Moldovei* și însemnările lui Dan Petrușcă despre prostie.

AD MULTOS ANNOS! Ion Tudor Iovian (1 ian.), Ion Fercu (8 ian.), Mariana Zavati-Gardner (20 ian.) și Petru Cimpoșu (20 ian.) – 70; Tatiana Galan (80); Ligia Bârgu-Georgescu (90)

IN MEMORIAM. Felicia Donceanu, compozitoarea pe versurile lui George Bacovia; Ion Gheorghe, poetul mult prețuit de Iancu Grama; Victor Macarie, eminescologul; Mihai Talmaci, decanul matematician; Sorin Iftimi, muzeograful; Carmen-Veronica Steiciuc, managerul cultural; Ion Roșioru, poet al pantumurilor

AI. IOANID

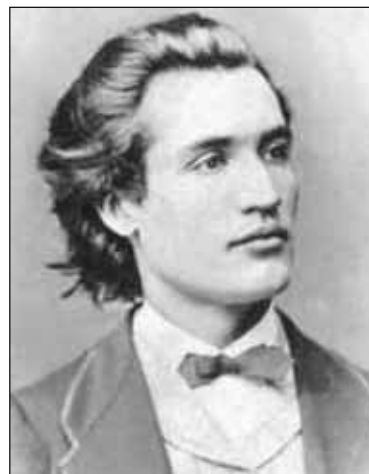
d'ale lui Ciosu

Ziua Culturii Naționale

Rodnică îngemănare între sensul actual și cel arhicunoscut al lui 15 ianuarie! Cele întâmplare într-o singură zi, dar și în prefața ei au căpătat însemne aparte, reunite de crezul că prin cultură ne putem revitaliza, dincolo de cele mai dure opreliști.

PRIMATUL POEZIEI... Din multe zări ale României: Basarabia (Galina Vieru, Chișinău), Muntenia (Loredana Dalian, Slobozia), Transilvania (Bianca Dan, Deva), Banat (Liubița Rachici, Reșița), Moldova (Adrian M. Crețu, Bacău), s-au auzit vocile poezilor adunate online de un bun amfitrion-poet – Tincuța Horonceanu-Bernevic, în Casa Memorială „George Bacovia“...**DAR ȘI AL MUZICII.** A inițiat întâlnirea Centrul de Cultură „George Apostu“, care a făcut să fie ascultate muzica instrumentală (Elvis Condrea și Bogdan Iorga) și cea vocală (Andreea Simon, Miruna Cioineag, Irene Coman, Andreea Agiurgioaiei, Silvia Păduraru), pe versurile lui

Mihai Eminescu. Inițiatorul evenimentului – Gheorghe Geo Popa; partener, Colegiul de Artă „George Apostu“. **MONUMENTE, AZI.** Cele aflate în spațiul istoric al României au fost narate de Asociația „Calea Neamului“ și fixate fotografic (expoziția se află la Complexul Muzeal „Iulian Antonescu“). Iulian Bucur a oferit imagini de la Valea Hogii, comuna Lipova, vizitată de poetul-revizor școlar la 29 aprilie 1876. **CONEXIUNI**

CULTURALE. „Eminescu – mit al culturii naționale“ este genericul acțiunii inițiate de Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Bacău (manager, Florin Zăncescu), în colaborare cu edilii moineșteni și cu școli de aici. Ansamblul „Moineșteanca“, copii de la Clubul Elevilor și Școala „Ștefan Luchian“, dar și de la Colegiul de Artă „George Apostu“ au dansat, au cântat, au etalat superbe costume naționale, dar și vestimentație ad-hoc. Un tânc dintr-a doua a mișcat inimile celor din Sala „Lira“ cu versurile din „Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie...“ **DIN CHINA, AICI ȘI ACUM.** Cai Qing, profesoară de limba și literatura chineză, amintindu-ne că fiul ei, Yin Yuguo (2002-2019), l-a adulat pe Mihai Eminescu, ne-a trimis de 15 ianuarie un text ocazional. Am reținut că sufletul poetului național al românilor „e o pasăre de primăvară“. (I. DĂNILĂ)

Două spectacole brașovene, dedicate Zilei Naționale a Culturii

Am avut prilejul de a asista în seara zilei de 15 ianuarie la două evenimente importante, legate de literatură și artă, ambele desfășurate în minunatul oraș Brașov. „Ziua Culturii Naționale“ s-a sărbătorit la „Opera Brașov“, mai întâi s-a desfășurat Gala Premiilor Filialei Brașov a Uniunii Scriitorilor din România (premiile au fost acordate pentru anul 2020, o întârziere motivată de contextul pandemic), după care a avut loc lansarea romanului „Balada“, de Adrian Lesenciuc, seara încheindu-se cu spectacolul de operetă „Crai Nou“, de Ciprian Porumbescu, în regia Andei Tabacaru. În urma deliberării juriului, compus din Laurențiu-Ciprian Tudor (președinte), Daniela Șontică, Carmen Gheorghe, Maria Camelia Craciun și Violeta Savu (membră invitată a altei filiale din țară, respectiv Filiala Bacău a UR); Filiala Brașov a UR a acordat următoarele premii: Premiul Opera Omnia: Ovidiu Moceanu, Premiul „Cartea anului“ (ex aequo): Cristian Muntean, pentru volumul de versuri „Poeme din exil“ (Brașov, Ed. „Creator“) și Mircea Moț, pentru volumul de eseuri „O capodoperă în șapte lecturi“ (Cluj-Napoca, Ed. „Ecou Transilvan“).

Tot în aceea seară am ajuns la spectacolul „Reduta poetică 2022. Cei vechi și cei noi“, unde am avut prilejul de a-l asculta pe actorul Andrei Netejoru, interpretând din creația scriitorilor Gheorghe Crăciun, Alexandru Mușina,

Andrei Bodi, Claudiu Mitan. Au citit din creația proprie: Dósa Andrei, Ioana Zenaida Rotariu, Denisa Păun, Alexandru Funieru și Robert-Gabriel Elekes, care a fost și amfitrionul evenimentului desfășurat la Centrul Cultural „Reduta“. Fondul muzical a fost asigurat live de George Pandrea și formația „Bulz Brotherz“, aflați într-o vervă deosebită, armonia între poezie și muzică fiind perfectă!

Chiar dacă nu s-a recitat din Mihai Eminescu, poetul a fost amintit, regizoarea Anda Tabacaru subliniind că în cartea lui Adrian Lesenciuc, Eminescu este evocat în câteva rânduri: „Tânărul acela [Mihai Eminescu – n. r.] a fost, ca și mine, elevul lui Aron Pumnul, și probabil că marele învățător ardelean i-a aprins și lui dorul de cunoaștere și dragostea de neam și de limbă. Căci elocința lui, și modestia, deopotrivă, mi-au umplut inima de bucurie. L-am chemat să se ne viziteze, iar tânărul n-a pregetat să vină la noi. Era cu numai trei ani mai mare decât Ciprian și, mi-am dat seama pe urmă, avea aceeași iscoditoare căutătură în străfundurile culturii sale încât nu sieși voia a-și da nume prin ceea ce scria, ci țării care l-a plămădit“ (fragment din romanul „Balada“). De partea cealaltă, am identificat câteva parafraze la Eminescu mai ales în poezia lui Alexandru Funieru („vreme trece, dar și vine“). (V. S.)

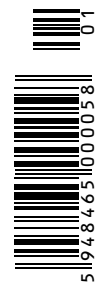

Revista de Cultură ATENEU

Inițiator al seriei noi (1964): Radu CÂRNECI

Director: Carmen MIHALACHE

Redactori: Adrian JICU, Marius MANTA, Dan PERȘA, Ștefan RADU (secretar gen. de redacție), Violeta SAVU, Ioan DĂNILĂ (redactor asociat)

• Contabilitate: Alina GRIGORAȘ • Culegere texte: Mădălina Olaru •

• Redacția: Bacău, Str. Caișilor, nr. 7 • Tel./Fax: 0234-512497 •

• e-mail: ateneubc@gmail.com • Materialele nepublicate nu se restituie. •

• Tipărită la Tipografia ELENA Bacău • www.tipografiaelena.ro • ISSN 1221-5813 •

• Cititorii se pot abona direct, la redacție, sau cu plata prin virament la Trezoreria Bacău, cont: RO42 TREZ 0612 1G33 5000 XXXX

Pilduitoarele peripeții ale unui Candide autohton

Sub un titlu (aparent) cuminte, *...și toate zilele de azi* („Humanitas”, 2021), George C. Dumitru ne propune o satiră savuroasă a moravurilor și năravurilor actuale, prin intermediul unei confesiuni atribuite lui Emilian Dumitrașcu, un Candide autohton, în care se întâlnesc, în proporții indicibile, oblomovismul și donquijotismul. El trăiește sub semnul blazării și al inadaptării, încercând să schimbe lumea și să facă dreptate, cu o naivitate demnă de o cauză mai bună. Aventurile acestui antierou devin pretext pentru criticarea societății contemporane, cu hibeile ei cunoscute: mercantilism, minciună, manipulare, consumerism, corectitudine politică etc.

După moartea mamei, alături de care trăiește în apartamentul comunist din București, Emilian intră în tot felul de încurcături, renunțând la jobul comod de content creator și mutându-se la țară, lângă Tulcea, în casa părăsită a unui amic, pentru a manageria o fermă de pui, afacere dirijată din umbră de Investitor, un tip cu relații în Ministerul Dezvoltării. Va eșua lamentabil, așa cum făcuse mereu în viață, devenind protectorul bețivilor din sat, cărora le ține discursuri pompoase despre egalitatea de șanse și despre prosperitate. Visul lui este acela de a urni din loc o comunitate condamnată la izolare și sărăcie. Nu întâmplător, aici o întâlnește pe Gabriela, învățătoarea întoarsă din Italia, ca să se dedice nobilei profesii de dascăl și să-i ajute pe copiii sărmani. Asta după ce trăise visul italian și deziluzia aferentă tristei realități din peninsula.

Dincolo de povestea propriu-zisă, consistența romanului e dată de abilitatea prozatorului de a întreține o permanentă ambiguitate în jurul protagonistului, despre care nu poți spune limpede dacă e un naiv sortit ridicolului sau un leneș care trăiește pe spatele altora, fugind permanent de răspundere. Acest Emilian se dovedește suficient de lucid cât să nu fie inocent, dar și suficient de idealist cât să provoace mirare și să intre în tot soiul de încurcături. Acid și pidosnic, el taxează cu un umor negru, la limita cinismului, snobismul corporatiștilor, obsedați de succes și de profit, ticăloșia politicienilor, ipocrizia clerului, corupția funcționarilor, obrăznicia polițiștilor, naivitatea boborului și cam tot ce prinde în cale, ca un vajnic apărător al umiliților și obidiților, postură în care se complăce, fiindcă asta dă sens vieții sale anoste.

Dintr-o asemenea carte nu puteau lipsi săgețile împotriva apucăturilor scriitorimii, cu ifosele ei ridicole, cu lansările protocolar-conformiste, unde criticii elogiază, fără rușine, calități inexistente, într-un limbaj de lemn imposibil, iar publicul aplaudă, disimulând plictiseala de moarte, în speranța unui protocol generos. Prezent la o astfel de sindrofie, Emilian va interveni intempestiv, demascând șarada, spre uluirea celor prezenți, care își revin însă repede și îl scot din sală. Semnificativă pentru marasmul în care se zbate lumea culturală dâmbovițeană este o altă pățanie a protagonistului, atras într-o cursă de Laura, care îl invită la un „eveniment inedit”, o întrunire a feministelor cu pretenții literare, unde el va juca rolul de țap ispășitor și va fi supus unui ritual grotesc: „O tânără scundă s-a urcat pe scenă și s-a așezat pe singurul scaun de acolo, apărut între timp.

Și-a încrucișat picioarele și a privit profesionist asistența. Purta haine largi și înflorate, de hipioată. Încheieturile îi erau pline de o diversitate de brățări zornătoare. Cerceii îi atârnavă leneși în ureche, bălângăindu-se ca niște pendule. Avea un breton scurt care o urătea, deși, dacă făceai abstracție de el, recunoșteai că poeta avea, în general, trăsături frumoase. [...] – Știți voi, a continuat tânăra, câte femei au luat anul acesta premii literare? Nici una! Câte au fost nominalizate? Nici zece! De ce doar atât? Iată întrebarea. Nu scriem la fel de bine ca bărbații? Fals. O facem, o știm și noi, o știu și ei. Și atunci? Nu cumva pentru că premiile astea au fost confiscate de niște bătrâni misogini și decrepiți, incapabili să se sincronizeze cu vremurile, care taie și spânzură pe

acolo pe la Uniunea Scriitorilor? Aplauze furtunoase. – Dar celelalte premii, din afara Uniunii? Vă spun, noi n-o să evoluăm niciodată. România rămâne o țară înapoiată, cu mentalități medievale. Vă spun, România abia așteaptă să ne-o înfigă pe unde poate, să ne brutalizeze, să ne violeze. Vă spun, România nu e a noastră, a femeilor. Și totuși, asta să fie adevărul/ Și totuși, noi să nu avem nimic de spus?“ Înfierbântate, participantele cer, în cor, emasculearea lui Emi, văzut ca vinovat pentru toate relele care li se întâmplă femeilor din România: „Dăduse tonul. Frustratele au țipat la rândul lor și mi-au blocat accesul. S-au grupat în jurul meu și m-au împins în perete. Una a îngenuncheat și m-a dezbrăcat de pantaloni, cu mișcări rapide, aproape calculate. Laura m-a pocnit puternic în stomac, lovitură sub care m-am chircit și am căzut în genunchi. Alta mi-a imobilizat mâinile la spate. Alta mi-a sfâșiat tricoul. A treia, solidă, m-a luat de păr și și-a îndesat inexplicabil sânul drept în gura mea, cu tot cu bluză. Am mușcat-o. Urlând, m-a palmuit puternic, trântindu-mă la pământ. Am rămas pe jos, ghemuit, în poziția fetusului, în chiloți și cu pantalonii în vine...”

Slobod la gură, Emilian are (și) probleme de integrare socială, intrând în conflict cu oricine, de la vecini și colegi, la cunoscuți și necunoscuți, pe care îi șochează prin sinceritatea dezarmantă. El păstrează ceva din apucăturile părintelui Trandafir, din cunoscuta nuvelă semnată de Slavici, lipsindu-i doar haina preotească. Nu-i de mirare deci că în ochii multora trece drept un ciudat. Pe studenta care se mută cu chirie

în apartamentul vecin vrea s-o aducă pe calea cea dreaptă, avertizând-o că nu e bine să se combine cu atâția bărbați și propunându-i să-i devină mentor. Pe colegii de birou îi terorizează, dând buzna în viețile lor private, pe care le comentează fără milă, stârnindu-le indignarea. Participanților la un târg de turism de la Londra le spune verde în față: „– Vin din România, dragul meu coleg de suferință, trimis ca și tine de șefi să mă îmbăt pe banii lor. Și să mă prefac că sunt interesat de conversația asta sau cele viitoare. Sunt un fel de jurnalist de ocazie și am venit să vă privesc și să vă descriu așa cum sunteți, niște simpli bețivi deghizați în oameni de afaceri, aruncându-se cu capul înainte la mâncare și băutură, cât timp nu e din buzunarul vostru. Englezi, danezi, olandezi, belgieni, români, turci, ruși, oameni suntem. Și iată cum ne adunăm ca furnicile în jurul firimiturilor“. Apoi, ajuns într-un sat de pe lângă Tulcea, el îi instigă pe asistații sociali să protesteze împotriva abuzurilor primarului, fiind bumbăcit de polițistul local, care îi recomandă să-și vadă de treabă și să se întoarcă în București.

Contondent în reacții, Emilian e, de fapt, un mare sentimental, dovedind o înduioșătoare capacitate empatică, pe care autorul o gestionează cu pricepere, plasând-o la limita dintre generos și naiv. Prin el, George C. Dumitru reinterpretează, parodic, mitul salvatorului, sancționând ușurința cu care credem în proiecte/ promisiuni mesianice și în eroi civilizatori. Așa trebuie citit și finalul romanului, care mixează registrele, într-un îndemn ambiguu, pe care îl putem citi fie ca reminiscență a anticului *carpe diem*, fie răsturnat, ca avertisment privitor la derizoriul existențelor noastre: „Cu porcii, Jurnalule, a pornit totul. Și cumva, cândva, cu ei se va sfârși. Nu știu când, nu știu cum. Dar, cum zicea Gabriela, asta este o poveste pentru altă dată. Acum – să ne trăim viața. Și toate zilele de azi. Așa cum ni se oferă ele, mai frumoase, mai deprimante. Să le mulțumim că există și că existăm și noi, prin ele. Să ne bucurăm. Să ne amintim că unde dragoste nu e, nimic nu e, vorba poetului. Și să le mulțumim și lor, poeziilor, că ne ajută să înțelegem mai bine lumea. Ei sunt adevăratele noastre comori. Să nu uităm asta niciodată și vom răzbi mereu. Cu porci sau fără porci. *Căci lumea lor înfiptă-n lumea noastră/ ascunsă ochilor de o lumină-albastră/ ni se relevă doar câte puțin/ atunci când noi nu ne grăbim/ nici să trăim/ nici să murim./ Și vom intra atunci în lumea lor/ cuprinși pe nesimțite de-un fior/ și vom rămâne fermecați/ și cocosați/ pe lângă ei:/ poezii ze!*”

...și toate zilele de azi este un roman excelent, condus, cu mână sigură și minte brici, de un prozator subtil, căruia nu-i lipsește umorul. Ceea ce pentru mine contează enorm.

• Mihnea Baran

Remember

Calistrat Costin - 80

Se întinde umbra veșniciei tot mai mult peste viețile noastre odată cu plecarea dintre noi, într-o altă dimensiune, a celor apropiați sufletelor noastre. Rămâne un gol pe care doar uitarea, încet, încet, ca umbra înserării îl acoperă.

Părea că sufletul îi întinereste, deși fizic se topea tot mai mult. Era încă optimist, chiar dacă din ultima sa carte se vedește o îndoială ironică cu privire la viitorul său pământesc: *n-oi fi sperat destul, încerc/ de aceea să disper,/ poate, poate [...]/ disperarea o fi mai pozitivă/ decât doamna speranță!* Vânt turbat, soare cald/ ca gheața,/ vine sfârșitul?!/ Pe cer se zbate o rază/ dornică de-ntuneric! Lubit de unii, adulat de alții, urât de sufletele mici, Calistrat Costin, căci despre el este vorba, s-a stins precum un meteor înainte de a atinge senectutea deplină. Sfătos, plin de ironie, un suflet zbuciumat parcă coborât dintr-o altă dimensiune spirituală, amabil, prietenos, dar și tăios cu moravurile decadente, un om care și-a marcat epoca la nivelul său cu demnitate și inteligență. Un tip rasat, conștient de menirea intelectualului în dezvoltarea spirituală a comunității în care activează, modest în devenirea sa pământescă, mereu în gâlceavă cu Creatorul, în încercarea de a descoperi sensurile ascunse ale tainelor creației și ale memoriei omului în universul fizic și spiritual (*Bărfind la colț de uni-*

vers, Poate am greșit galaxia sau De unde altă lume?). Ca prozator, s-a remarcat cu romanul „Arșița”; ca poet, și-a modelat propriul drum și și-a identificat un stil propriu. Un poet reflexiv, mereu în contradicție cu sine, dar și cu Eul său, săpând în adâncurile sinelui, în căutarea filonului

poetic care să-i dea sens și consacrare. Din fericire, a reușit să-și croiască propriul drum prin hățșul acesta de stiluri și manifestări poetice foarte diverse. La capătul unui drum greu și anevoios, poetul se întreabă retoric: *Tot ce mi-a mai rămas din lumea aceasta de azi/ este lumea de dincolo,*

acea de mâine,/ dar.../ dar mă-ndoiesc foarte serios că „dincolo” va fi ori nu o altă lume la fel de.../ netrecătoare ca lumea aceasta/ a noastră de azi!/ Mi-a mai rămas ori nu ceva din lumea de azi/ în speranța unei lumi de dincolo?/ Acest „dincolo” va fi existând au ba?/ Dacă „da, atunci viața lumii acesteia/ (de ieri, de azi, de mâine...) ar putea avea un sens;/ dacă „ba”, bine că ne-am născut,/ am trăit, ne naștem, trăim și murim cam degeaba!/ Nimic de făcut/ aștept să treacă timpul/ și-l simt cum moare...

Scriitor complet (poet, prozator, eseist, critic literar), jurnalist, redactor al Revistei „Ateneu”, profesor, director de teatru, dar mai ales președinte al filialei Bacău a Uniunii Scriitorilor din România, care a reușit prin personalitatea sa să adune aproape o sută de scriitori din toate colțurile țării, creatori recunoscuți pentru valoarea lor scriitoricescă, C. Costin rămâne o pată de lumină *vorbitoare* în spațiul cultural de la noi și de aiurea. Din păcate rămâne urâtă amintirea modului cum autoritățile au tratat pe Cetățeanul de onoare al

municipiului Bacău la trecea sa la cele veșnice. Așa cum i-a fost viața, tumultuoasă, i-a fost și trecerea spre cele veșnice, din cauza incompetenței unor indivizi certați cu bunul-simț și buna-cuviință! Să sperăm ca astfel de manifestări anti-umane să nu se repete, iar cei tineri poate vor învăța din prostia celor vremelnici administreză o comunitate. Ar fi împlinit la 30 ianuarie 80 de ani, o vârstă pe care și-o dorea cu adevărat. N-a fost să fie! Boala, oboseala vieții, zbuciumul sufletesc, zădărnicia căutărilor, poate izolarea în sine, toate acestea și multe altele au pus capăt unei existențe cu adevărat mari, așa cum ne mărturisește în ultima sa poezie, simțindu-și sfârșitul aproape: *Îmi uit dușmanii, prietenii,/ de mine însumi în curând,/ final de vremuri,/ la viață proscris,/ trăiesc a lehamite într-un „paravis”/ iarnă ca plumbul, istorie-nghețată,/ putreziciune.../ Sătul de pământ îmi doresc/ un colț de cer pentru vecie,/ poate-acolo nefiinta să fie alt fel/ de zădărnicie...* Maestre, parafrazându-l pe Nicolae Dabija, un alt mare dispărut, ne e dor de dumnevoastră „ca unui zid de o ferastră”! Te mai rugăm să ne dai un semnal că ești bine în raiul poezilor lui Dumnezeu. Ți simțim lipsa; parcă suntem mai orfani cu o inimă și mai triști cu o bucurie!

Dumitru BRĂNEANU

Mărturisesc că din pură curiozitate m-am avântat în citirea cărții „Geanta, un amor de-o viață”, scrisă de franțuzoaica Dominique Loreau, care a ales în urmă cu douăzeci de ani să locuiască în Japonia. A dat inima Occidentului pe Orientul îndepărtat și a dorit să afle dacă în „Arta simplității” (tot o carte pe care a scris-o) găsește fericirea.

Cărțile sale sunt spumoase, provocatoare și odată ce ai început să le citești și să le dezlegi algoritmul feminității, aluneci pe panta admirației, a misterelor șarmante și nu te mai poți opri din citit, pentru că îți lasă impresia că Dominique chiar deține cheia tainelor rafinementului. Însă eleganța, pe care autoarea o pretinde de bun augur, constă în simplitate. O simplitate (paradoxal) complicată, dar care se poate învăța dacă ai repererele dinainte stabilite sau niște principii bine argumentate.

Cât se poate scrie despre geantă?! E doar o geantă, nu? Arunci în ea cele trebuincioase zilei sau o iei ca pe-un accesoriu cromatic, o pui în umăr și-ai dispărut în cotidian! Cine face din alegerea unei genți un întreg sistem de ecuații în care necunoscutele se tot înmulțesc pe măsură ce le dezlegi?! Geanta poate fi deci un subiect simplu sau ceva atât de complicat, încât necesită mai mult timp decât crezi: cercetare, evaluare, dar și sume impresionante de bani. Aflăm de la Dominique că trebuie să ne îndreptăm atenția spre un ideal de viață tihnită, ferită de consumerism, dar care să fie constantă în alegerea plăcerilor pe care să ni le dorim din ce în ce mai rafinate. O viață avem, nu?!

Poți lua geanta ca un obiect lipsit de importanță, pentru care nu merită să te perpeleşti prea mult, sau poți gândi că alegerea ei este într-o bună măsură felul

Irina-Amalia BĂCĂOANU

Geanta... suntem noi!

în care îți privești sinele sau aliatul indispensabil de care nu te desparti până la sfârșitul vieții. De ce? Pentru că acolo, în interiorul acela, sunt lucruri la care ții și îți caracterizează, exhaustiv, ființa. Îți simți importanța atunci când ți se fură: e exact ca un viol. Victimele povestesc uneori că au avut impresia de siluire, pentru că o persoană a pătruns atât de barbar în intimitatea lor. Consecințele psihologice au adesea o amploare mai mare decât rănile fizice și pierderea banilor. Lansez încă o provocare: dacă ați avea la dispoziție doar treizeci de secunde în care să vă părăsiți casa, ce ați lua cu voi? Doar ACEL CEVA prețios ar fi geanta, nu-i așa?! E drept că și bărbații poartă geantă, dar ea rămâne privilegiul nostru, al femeilor. Reprezintă feminitatea *par excellence*, ne reflectă stările de spirit sau diversitatea personalității. E oglinda noastră; e misterul feminin pe care dorim să-l păstrăm cât mai personal, concentrat în doar câțiva centimetri cubi.

Autoarea, agreabilă în povestirile ei și în redarea interviurilor obținute de la diverse cunoștințe, ni se adresează la modul imperativ, pe tot parcursul lecturii. O face delicat, cu franchețe și din dorința de a deschide în noi un mic univers al întrebărilor retorice pentru a găsi „acea geantă” care corespunde perfect nevoilor noastre personale și cu care realmente rezonăm. Dominique ne poartă în marasmul descrierilor, pe alocuri dulci, alteori tăioase, cu nobila intenție de a ne impregna necesitatea unui stil propriu.

„Moda nu durează. Dar stilul, da! O piesă clasică din repertoriul tău poate să fie o geantă pe care s-o poți purta și la treizeci, dar și la optzeci de ani!” Stilul nu înseamnă să urmezi sfaturile unei reviste de modă sau „total look”. Stilul înseamnă să-ți găsești ceea ce îți vine bine, ceea ce îți corespunde, ca personalitate, ceea ce îți reprezintă *esența*. Am înțeles că stilul e o poveste în care armonia se împletește cu încrederea în sine. Să ai stil înseamnă, pe scurt, să te cunoști cu adevărat. Căci geanta... ne seamănă. Când pornim în căutarea ei, pornim în căutarea noastră. În final, femeia dă frumusețe genții, nu invers!

Mărturisesc că am rămas cu multe sfaturi din această carte și nici nu ai cum să o închizi și să mai vezi vreodată, lipsit de importanță, acest accesoriu care dă ora exactă în aspectul și imaginea noastră. „Dacă nu vrei sau nu aveți posibilitatea să cheltuiți o sumă mare pe o geantă, dar vrei să rămâneți elegante, vă dau un sfat: fugiți de pielea de proastă calitate, de materialele sintetice sau de imitațiile de mărci! Bumbacul e mult mai nobil și mai confortabil.” Și e o realitate: chiar și cea mai banală geantă din bumbac poate deveni frumoasă dacă e manevrată cu gesturi delicate. Zecile de sfaturi curg, aducând cu ele și logica explicațiilor: fermoarul, buzunarele, compartimentarea, închizătorile, baretele, butonii, capsele, anourile, finisajele... și câte observații excelent argumentate, la care nu te-ai fi gândit niciodată!

Am mai învățat despre relația pe care trebuie să o ai cu geanta că e o relație privilegiată: o recunoști la simpla atingere, chiar și pe întuneric poți face diferența, e ceva ce îți aparține cu adevărat și la care ții cu toată inima, dintr-o multitudine de motive. Umblând în ea, mâinile execută o coregrafie unică: unele femei au gesturi hotărâte pline de emfază, altele o deschid lent, altele își strecoară mâna în interior, cu discreție, căutând pe pipăite cine știe ce ruj, telefon mobil sau agendă.

După ce valsăm prin povestirile „vieților” genților, autoarea ne dă „tragică” veste: „Chiar și cele mai bune genți îmbătrânesc urât”. Există, așadar, un final al genții și al relației noastre cu aceasta. Nu am să vă spun cum trebuie procedat, potrivit sfaturilor date de Dominique. Vă spun atât: nu se aruncă, nu se dăruiesc, nu se îngroapă.

Alegerea unei genți „pentru mult timp” nu poate fi tradusă ca nevoia de stabilitate, de armonie, de confort, de dureroasă renunțare la ceea ce am avut alături atâta timp, dar și la cât de greu părăsim sau trecem la nou? Ba da. Însă Dominique Loreau ne somează, ne strigă-n timpâne arătându-ne, parcă, un deget acuzator: „Nu trebuie să porți ce e vechi, inestetic, total perimat sau un cadou care nu-ți place, de dragul de a nu irosi sau de a economisi! Viața e prea scurtă. Adevărata risipă o reprezintă alegerea de a nu profita de viață și... de o geantă pe care o adori”.

Geanta – în aparență un subiect superfluu, dar ce subiect e mai important decât acesta, dacă privim geanta ca singura și adevărata noastră „casă”? Geanta este victoria, aproape supremă, asupra minimalismului, este unealta libertății și a lejerității. Tot ea e și compromisul dintre dragostea de frumos și interesul pentru util, e căutarea înțelepciunii și atracția către fantezie.

pentru limba noastră

Ioan DĂNILĂ

Bacăul (pre)primar* (XXXIX)

O revendicare necesară

A fost formulată în scris, ca editorial, în cel mai citit cotidian băcăuan („Deșteptarea“), într-un context care trăda extrem de mare atenție față de rostul dintotdeauna al educatorului. Semnatarul este Ion Fercu, absolvent al școlii normale (cu dascăli precum lingvistul și stilisticianul Mihail Andrei), azi unul dintre cei mai prolifici gazetari, prozatori și

cronicari literari. Faima i-a adus-o însă cartea despre Dostoievski, pentru care a fost distins cu Premiul „Ion Petrovici” al Academiei

Române (2020), publicată de Revista „Ateneu” în serialul „Prin subteranele dostoievskiene”. Dar iată fragmentul din ziarul anunțat: „Colegiul Național Pedagogic «Ștefan cel Mare» [Bacău] a sărbătorit Centenarul ființării sale. Am participat, ca elev al Liceului Pedagogic, la sărbătorirea Semicentenarului instituției. Au fost manifestări de excepție. Din păcate, n-am participat la sărbătoarea Centenarului, dar ecurile au fost interesante. Am

aruncat însă o privire peste programul sărbătorii. Mi-aș fi dorit ca o zi întreagă să fie destinată unei greve (elevi, profesori, părinți), care să atragă (și altfel) atenția asupra faptului că la clasele de profil pedagogic nu se mai predă, de ani buni, GRAMATICA. Nu putem lăsa singur-singurel doar un Strigăt național – conf. univ. dr. Ioan Dănilă – în acest efort de sensibilizare a urechilor surde” („Deșteptarea“, 26 noiembrie 2019, p. 2). Sperăm nu să se împlinească visul unei greve (deși tare bine ar arăta!), ci să avem o reacție oficială la oful nostru.

* Serie de materiale menite a pleda pentru reintroducerea limbii române în programa de specialitate a liceelor/ claselor cu profil pedagogic, inclusiv la bacalaureat

Alecsandriada 2021

Cea de-a cincea ediție a Reuniunilor Culturale, cu genericul „Umanism – cultură – educație. De la *Scrisoarea lui Neacșu din Câmpulung*, la *Gramatica* bardului de la Mircești (500 de ani de la redactarea primului text în limba română)“, a avut un evident caracter științific. Pe 9 decembrie 2021, în Sala de lectură a Bibliotecii Universității „Vasile Alecsandri” din Bacău, a fost mai întâi un moment festiv, când rectorul Universității, prof. univ. dr. ing. Carol Schnakovszky, a înmănat invitatelor de la Chișinău, Nina Corcinschi și Victoria Fonari, diplome aniversare, cu prilejul celebrării a 60 de ani de învățământ superior băcăuan. A urmat simpozionul tematic, în format hibrid. Au comunicat prof. univ. dr. Bogdan Crețu, directorul Institutului de Filologie Română „A. Philippide” Iași („Cât de modern e Alecsandri?”), prof. univ. dr. Venera Mihaela Cojocariu, Universitatea „Vasile Alecsandri” din Bacău („Un

topos iradiant – Câmpulungul de Muscel“), conf. univ. dr. habil. Nina Corcinschi, directoarea Institutului de Filologie Română „Bogdan-Petriceicu Hasdeu” al Ministerului Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova („Vasile Alecsandri – lirica de dragoste“), prof. univ. dr. Rodica Nagy, Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava („Reeditarea *Gramaticii* lui Vasile Alecsandri, un act necesar de restituire culturală“), conf. univ. dr. Luminița Drugă, Universitatea „Vasile Alecsandri” din Bacău („*Scrisoarea lui Neacșu din Câmpulung* (1521) – certificat de naștere, carte de identitate, pașaport către universalitate“), conf. univ. dr. Victoria Fonari, Universitatea de Stat din Moldova („Imaginea lui Vasile Alecsandri în orașul Chișinău“), prof. univ. dr. Vasile Spiridon, Universitatea „Vasile Alecsandri” din Bacău („Învățăturile anului 1521“), conf. univ. dr. Liliana Mătă, Universitatea „Vasile Alecsandri” din Bacău („Metoda jocului de rol, la centenar“), drd. Simona-Nicoleta Lazăr, Centrul Cultural „Carmen Sylva” Sinaia, județul Prahova; Școala Doctorală de Litere a Universității București („Alecsandri, la Sinaia. Din chilii mănăstirii, în apartamentul de la Castelul Peleş“), conf. univ. dr. habil. Petronela Savin, Universitatea „Vasile Alecsandri” din Bacău („Coduri culinare și conflicte identitare în teatrul lui Vasile Alecsandri“), prof. Constantin Mihai („Maria Gabrea și vocația omului de la catedră“), conf. univ. dr. Ioan Dănilă, Universitatea „Vasile Alecsandri” din Bacău („Limba română, azi“).

A fost lansată cartea de versuri „Mai presus de toate, dragostea“, de Diana-Briseis Diaconu, absolventă a Literelor băcăuane (Editura „Egal“, 2021; prefață de Petre Isachi). Un moment liric

(din poezia lui Vasile Alecsandri, în limbile chineză și română, în traducerea profesoarei Cai Qing, mama lui Yin Yuguo – 2002-2019) a fost favorizat de lectura lui Li Liuyan, lector (asistentă) de limba chineză la Universitatea „Vasile Alecsandri” din Bacău. În program au mai figurat Centenarul Paulina Lukasiavici (1841-1921), cu o prezentare de Nicolae Mareș, și, ulterior, inaugurarea bustului filologului Gorge Pascu.

Organizator a fost Societatea Cultural-Științifică „Vasile Alecsandri” Bacău, împreună cu Facultatea de Litere a Universității „Vasile Alecsandri” din Bacău și Gruparea *Alumni* „Vasile Alecsandri”, în parteneriat cu filiala Bacău a Uniunii Scriitorilor din România, Biblioteca Universității „Vasile Alecsandri” din Bacău și Academic TV. Proiectul a avut susținerea financiară a Consiliului Județean Bacău, care a asigurat și achiziția (împreună cu Gruparea *Alumni*) a unui document din martie 1888, semnat de Vasile Alecsandri, care va intra în patrimoniul Casei-Muzeu „Vasile Alecsandri” din Bacău.

Centenarele lunii

- 22 ian. 1922: reapare revista „Albina“, în care semnează N. Iorga, M. Sadoveanu, T. Pamfile, I. Agârbiceanu, Gh. Adamescu, P. Dulfu, A. Gorovei, Sofia Nădejde.
- La București apare „Contemporanul“, condus de Ion Vinea.
- La inițiativa lui N. Iorga, se înființează școlile superioare de la Paris și Roma (Accademia di Romania).

Telescoala „Ateneu”

Literatura pentru copii – o tematică (I)

Revenim asupra subiectului de interes pentru cei care se pregătesc să devină educatori și învățători (mai nou, profesori pentru învățământul prescolar și primar), propunând schematic conținutul disciplinei literatura pentru copii.

A. Folclorul literar pentru copii

A.1. Cântecul-formulă, prin:

- invocarea elementelor cosmice („Lună, lună nouă,/ Taie pâinea-n două/ Și ne dă și nouă:/ Ție jumătate,/ Mie sănătate“);

- invocarea animalelor cu puteri magice („Arici, arici, pogonici,/ Ce-ai cătat pe-aici?/ –Am cătat ca să mă-nșor,/ Să iau fata lui Mosor,/ Cu cercei de ghiociei,/ Cu salbă de nouă lei“)

A.2. Recitativul-numărătoare („Unu, doi, trei, patru, cinci!/ Tata cumpără opinci,/ Mama cumpără seacă,/ Dumneata să ieși afară!“)

A.3. Cântecul însoțind jocul („Zidul“, „Ițele“, „Țăranul e pe câmp“, „De-a pânza“, „Podul de piatră” ș.a.)

A.4. Versuri cumulative („Neagu, peagu./ –Mă suii în pod./ etc. –Cioc, moară!/ –Eu o dreg./ –Tugulița cu unt unde e?/ –În pod./ –Podul unde e?/ –L-a ars focul./ –Focul unde e?“ Formula finală „Agâp!“ îndeamnă la tăcere.)

A.5. Jocuri de cuvinte („Bibas,/ Unde-ai mas?/ –La un cap de oraș./ –Ce-ai văzut,/ Ce-ai pățit?/ –Am văzut o barză și-un bărzoii./ –Cine sunt?“ Se dă numele unei familii.)

A.6. Frământările de limbă („Bou, breaz, bârlobreaz,/ Din bârlobrezătura bârlobrezenilor“)

(Exemplele sunt extrase din „Istoria literaturii române“, vol. I, Buc., Editura Academiei R.P.R., 1964, cap. „Folclorul copiilor“, pp. 180-190.)

B. Literatura populară propriu-zisă

B.1. Genul liric (doina, colinda, sorcova, cântecul de joc, strigăturile, cântecul de leagăn)

B.2. Genul epic

B.2.1. În versuri (legenda, balada, poezia obiceiurilor)

B.2.2. În proză (legenda, snoava, basmul)

B.3. Genul dramatic (jocul caprei, jocul ursului, jocul căluțului, cerbul, brezia, țurca, vicleimul, vasilca ș.a.)

B.4. Genurile enigmatic și aforistic (ghicitori, zicători și proverbe)

Pentru Zlatna și Bacău

Luni, 20 decembrie, Primăria orașului din județul Alba a programat un eveniment cultural-științific și didactic: inaugurarea bustului filologului Gorge Pascu (1 dec. 1882, Bacău – 16 apr. 1951, Zlatna). Primarul Silviu Ponoran s-a ținut de cuvânt, după ce sponsorizase în 2015 cartea dedicată celui ce a rămas ca animator al științelor limbii și în general al filologiei românești. Sculptorul Romi Adam, membrii familiei lui Gorge Pascu și Ioan Dănilă l-au portretizat pe omul și redevabilul specialist, cercetător și al spiritualității arealului zlatnean, la 70 de ani de la trecerea sa în eternitate. Pe soclu au fost gravate câteva cuvinte dintr-o scrisoare din Zlatna către fiica sa, Corina: „N-am avut în viață o mai mare satisfacție decât cărțile“.

Pagină realizată de Ioan DĂNILĂ

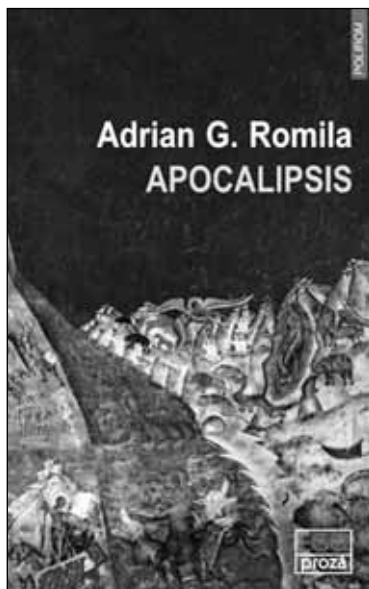
Nicoleta POPA-BLANARIU

O poveste de când lumea

De curând, mi-au căzut ochii pe câteva rânduri din *Frații Karamazov*. Altădată se topiseră în furnicarul de semne tipografice înșirate pe foaia îmbătrânită. Acum, dintr-odată, sclipeau ca licuricii: „Încă un lucru care mă atrage la voi este medicina: în primăvară, când băntuia epidemia de vârsat, m-am dus și eu la spital să mă vaccinez – nu pot să-ți spun ce fericit am fost în ziua aceea, am dat chiar zece ruble pentru ajutorarea fraților noștri bulgari!...” La două sute de ani de la nașterea lui Dostoievski, iată, opera nu i s-a veșejit; ba chiar, în unele privințe, pare inspirată de buletinul de știri de ieri. Mucalit și perspicace, diavolul din vedenia lui Ivan Karamazov surprinde esența neschimbătoare a istoriei și a firii omenești. Pe alocuri, pare totuși să-și fi subestimat calitățile de vizionar. *Honi soit qui mal y pense...* În fragmentul citat mai înainte, musafirlui Ivan dă numai o declarație de loialitate față de autoritatea supremă a universului, a „tuturor lumilor câte există în univers”. Copleșit de responsabilitatea unei Creații devenite neguvernabile, Preaînaltul acceptă bucuria o mână de ajutor, iar el, Nefărtatul, nu șovăie să i-o ofere. Diviziunea primordială a muncii i-a rezervat celui din urmă o îndeletnicire ingrată, pe care acesta o acceptă anevoie, consolându-se cu gândul că astfel contribuie la statornicirea binelui: „Numai din respect pentru îndatoririle mele profesionale – se tânguie diavolul căzut plo-

con pe capul lui Ivan – am căutat să înăbuș îndemnul generos ce-mi încolțise în suflet și să-mi văd mai departe de ticăloșiile mele”. Dar „sunt convins”, nu se lasă vizitatorul lui Ivan, „că până la urmă, am să mă împac totuși cu dumnezeirea”. Tot răul spre bine, intenția primează. Dostoievski reia astfel ideea parteneriatului ambiguu – nici frăție cinstită, până la capăt, nici vrăjmășie pe față – din vechi legende cosmogonice și din *Faust* al lui Goethe, după cum își amintește, atoateștiutor, musafirlui Ivan. Motivul trece apoi la Thomas Mann și Bulgakov. De bună credință până la un punct și expert în teorii este-tice, diavolul lui Thomas Mann îi dă lui Doctor Faustus, muzicianul, o lecție despre arta modernă. Sosit pe neașteptate cu banda lui de zănatici, pitorescul Woland al lui Bulgakov transformă Moscova într-un fel de carnaval al nebunilor, unde vinovații sunt dați în vileag și pedepsiți, iar inocenții salvați. Când istoria nu mai are niciun Dumnezeu, Woland coboară s-o repună în ordine, în numele Preaînaltului.

Mai nou, la noi, un roman relativ recent al lui Adrian G. Romila, *Apocalipsis*, este con-

struit pe aceeași idee, împrumutându-se pe alocuri – când explicit, când aluziv – de la Goethe, Dostoievski sau Bulgakov, din credințele bogomililor și din legendele populare românești. În *Apocalipsis*, vechea temă devine miezul unei reflecții despre natura faustică și repetitivă a istoriei: orice înfăptuire omenească este maculată de duhul nedesăvârșirii, iar oamenii repetă, de când lumea, aceleași greșeli, aceleași orori. Dincolo de drama războiului și de tot felul de încercări, se întrevide totuși o ieșire din fundătura istoriei: totul conlu-

crează la victoria binelui, chiar și ceea ce aparent ia chipul răului, lasă de înțeles finalul romanului. Trebuie plătit însă un preț: cineva trebuie să se sacrifice pentru salvarea celor mulți. Protagonistul, Cristian David, este convins de asta și gata s-o dovedească; își asumă fără emfază un rol mesianic. Pentru a-i face scăpați pe câțiva săteni, se lasă răstignit de soldații ruși care dau iama prin părțile Neamțului, la granița cu Austro-Ungaria, în zilele instaurării sovietelor în fostul imperiu al țarilor. Numai o iubire „absurdă”, precum cea care l-a împins pe Iisus pe cruce, poate răscumpăra răul, absurditatea istoriei, și-l poate face pierdut în albia binelui: „un crucificat în numele tuturor m-a speriat întotdeauna”, „în nebunia lui”, „el chiar schimbă ceva și salvează!”, își dă Nefărtatul slăbiciunea în vileag, într-o discuție cu Cristian David. Dialogul lor este asemănător cu acela pe care îl poartă Ivan Karamazov cu oaspetele lui diabolic. Totuși pe Cristian David nu-l chinuie dilema care nu-i dă pace lui Ivan: este răul doar o proiecție a minții, o „negare a binelui”, cum spun teologii, sau o realitate autonomă?, se

întreabă înnebunitor și fără certitudinii Ivan Karamazov. Unde are el dubii, Cristian David și-a format deja o convingere. Ea se înrudește cu aceea a bogomililor la care David trimite deslușit: răul există, dar subordonat binelui. Nefărtatul săvârșește cele mai sinistre poze numai pentru a-i atrage atenția Preaînaltului, a-l scoate din augusta inerție și a-l determina să intervină în istorie. Dumnezeu pare totuși să fie, în *Apocalipsis*, mai presus de frânturi de morală omească, dincolo de bine și de rău. Sub clipirea absentă a „Marelui Ochi” olimpien, de o suveranitate distantă, coexistă, pe scena lumii, binele și răul, în necurmată remiză.

În epilog, Adrian G. Romila aduce vechea poveste a tovărășiei binelui cu răul în epoca jocurilor video, ceea ce permite o altă perspectivă asupra istoriei, din afara ei. Jucătorul împrumută „puterile Marelui Ochi”, este „însuși Creatorul tuturor ființelor și al universurilor”. Ironia este că jocul e oferit de compania „The Real Best World”, care ne promite... cea mai bună dintre lumi. La sfârșitul unei nuvele binecunoscută, Eminescu își întreba cititorii: „Cine este omul adevărat al acestor întâmplări, Dan ori Dionis?” Schimbând ceea ce-i de schimbat, ne putem întreba, la rândul nostru: oare cine-i Dumnezeu adevărat al acestor întâmplări? Dumnezeu însuși sau cineva care, pe scena istoriei, se joacă de-a Dumnezeu?

Nu de puține ori, de-a lungul mai multor călătorii și popasuri ale vieții, m-am întrebat *pentru ce* noi, ființele despre care, de milenii, spunem, noi înșine, că suntem înșuflețite („animate” este termenul științific, perfect justificat etimologic, fiindcă provine, ca neologism, de la baza latină *anima*, „respirație vitală”, apoi „suflet”), *pentru ce*, așadar, *iubim*. Noi, oamenii, noi laolaltă cu toate celelalte făpturi și ființe vii, dar cu chipul neomenesc. Pe care le vedem – cum ne vedem și pe noi, în gesturi fundamentale, de pildă în cel al maternității noastre umane – aplecându-se, ocrotitor, asupra plâpânelor ființe mici, abia născute, hrănindu-le, precum noi, din pieptul izvorător de lapte, sau cu o lăbuță ajutătoare, sau cu ciocul, și ocrotindu-și, clipă de clipă, puii, lipsiți complet de apărare, de dușmanul care stă veșnic treaz la pândă, văzut și nevăzut. Ființe, altele decât noi, oamenii, pe care le vedem, de asemenea la fel cum ne vedem pe noi înșine, în alte gesturi fundamentale ale iubirii, tandre, lipindu-se, la chemarea dragostei, unele de celelalte, într-un singur trup.

Pentru ce, așadar, iubim? Întrebarea, pe care mi-am pus-o de mult și pe care nu încetez să mi-o pun, are un înțeles causal. Ea poate fi exprimată, cu un sens, aproape identic, folosind și o altă simplă unealtă gramaticală: prepoziția „de”. *De ce*, adică din ce cauză, iubim? Totuși, *pentru* adaugă sensului causal al lui *de* (ce) o abia perceptibilă nuanță finală: nu doar din ce cauză

vade mecum

Liviu FRANGA

A iubi. Iubire

iubim, ci și în ce scop, spre ce țel, ascuns de cele mai multe ori, tindem, atunci când iubim? Noi, ca și făpturile înșuflețite de lângă noi: acelea însă neputincioase în fața cuvântului.

Dacă pentru celelalte ființe – neafiate sub puterea și pedeapsa cuvântului (care a existat din primordialitate: Cuvântul) –, resortul, ascuns și tainic, al iubirii se află în cea mai deplină obscuritate a instinctului, a reflexului instinctual, în schimb, pentru noi, stăpânii cuvântului, iubirea are și cauză, și scop, și sens. Iubirea noastră este, prin esența ei, solară, pentru că sălășluiește, chiar și atunci când nu stă la vederea tuturor, în cea mai strălucitor orbitor lumină a sufletului, de care suntem sau putem fi pe deplin conștienți. Suntem ființe, laolaltă cu celelalte viețuitoare înșuflețite de pe Pământ, pentru că și noi, ca și ele, iubim. Dar suntem ființele cele de mai sus de pe scara creaturilor, pentru că știm de ce iubim, înțelegem de ce iubim, suntem în stare să ne dăm viața pentru cei pe care îi iubim și pentru ceea ce iubim.

Orice creatură începe prin a se iubi pe sine: *Omne animal se ipse diligit* (Cicero, *De fin.*), „Orice ființă se iubește pe sine însăși”. Este numai primul pas al iubirii: auto-iubirea, iubirea de sine. Prin noi, celelalte ființe, ale cuvântului, iubirea atinge, cu adevărat, deplinătatea dăruirii și a primirii: dăruiești și primești, primești și dăruiești ceea ce numai omul poate dăruia și primi, în totalitate. Pentru că iubirea adevărată nu are și nu poate a se teme de nimic: *Amor timere neminem uerus potest* (Seneca, *Medea*, 416). Iubirea, numai ea, și numai a noastră, a oamenilor, este cea care poate învinge orice, adică totul: *Omnia vincit amor* (Vergilius, *Buc. X*, 69). În fața iubirii, nu există cuvântul „greu”: *Nihil difficile amanti* (Cicero, *De orat.*, 10, 33), „Pentru cel ce iubește, nu este greu nimic”. Acest lucru este posibil, pentru că iubirea cere și dă totul, ea este reciprocă și exhaustivă: *Ut ameris, amabilis esto!* (Ovidius, *Ars amandi*, II, 107), „Dacă vrei să fii iubit, fii vrednic de iubire” (trad., Virgil Matei); *Ut ameris, ama* (Martialis, VI, 11), „Ca să fii iubit, iubește” (aceiași traducător); *Si uis*

amari, ama! (Seneca, *Epist. IX*, 6), „Dacă vrei să fii iubit, iubește!” Față de aceea a ființelor nesupuse puterii cuvântului, iubirea omului înseamnă, în aceeași plămădă a sufletului, și agonia unor suferințe neașteptate, poate nedrepte, dar și sublimul vieții. Căci tot atâtea dureri aduce iubirea câte scoici sunt pe țarm: *Litore quot conchae, tot sunt in amore dolores* (Ovidius, *Ars amandi* II, 519). Dar dacă înlături iubirea și bunătatea, nu mai există nici o altă bucurie a vieții: *Caritate benevolentiaque sublata, omnis est e uita sublata iucunditas*. (Cicero, *De amic.*, 27). Dacă este absolută, iubirea este, totodată, infinită: căci cine îi poate pune capăt? Nu sufletul, ci timpul însuși, dacă acesta va avea, vreodată, vreun sfârșit: *Amori finem tempus, non animus facit* (Publilius Syrus, *Sententiae*, 35), „Timpul, nu judecata, pune capăt dragostei” (trad., Virgil Matei).

Pentru ce iubim?

Pentru că, oameni fiind – *homines sumus*, parafrazându-l pe străvechiul poet latin Terentius (*homo sum, humani nil a me alienum puto*, „om sunt, și nimic din tot ceea ce este omenească nu socotesc străin de mine”) –, atingem, prin iubire, de la noi înspre lume și de acolo înapoi, sensul suprem al sublimului existenței. Acela pentru care, în aerul rece al dimineții Genezei, am fost plămădiți, suflându-se duh peste noi.

Mă bucură enorm succesul ultimului roman semnat de Dan Perșa, „Bestiarro”, apărut în toamna anului 2021 la Editura „Humanitas”. Între timp, s-au scris deja câteva cronici „la subiect”, inventariind pe de o parte această galerie fabuloasă a unor personaje ce surprind continuu, în timp ce, pe de altă parte, majoritatea comentatorilor au scos în evidență arhitectura îndrăzneată a romanului, deopotrivă capacitatea acestuia de a-și fi extras substanța primă din chiar suita de întâmplări nebune existente în societatea românească a ultimilor ani. Așadar, avem de-a face cu un roman a cărui acțiune este localizată în timp și spațiu, chiar dacă cele două coordonate ar putea deveni reprezentative și pentru alte „dosare de existență”.

Dan Perșa face parte din categoria romancierilor care au răbdare cu ei înșiși; mai mult, așa spune că în forme deghizate își îngăduie această bucurie de a împrumuta – fie și pentru câteva clipe – masca fiecărui personaj, oferindu-i ulterior acestuia câte ceva din propria fire. Mai înainte de a-l trimite în arenă, Dan Perșa operează ultimele retușuri, îi calibreză „puterile ascunse”, în așa fel încât, odată actul narativului fiind pornit, totul se desfășoară perfect, fără cusur. Toate aceste chipuri voit deformate până într-un punct nu apar ex nihilo, ci ele continuă prin alte și alte avataruri serii pre-închipuite deja în scrierile anterioare – ceea ce vreau să afirm răspicat este faptul că „Bestiarro” merită integrat unei anumite maniere de a scrie și, implicit, de a concepe lumea. Cu puțin venin, declar că m-am uitat puțin pieziș la cei care l-au descoperit pe Dan Perșa grație recentului bestiar; dar Dan Perșa există și până acum, cu romane de cel puțin același nivel. M-ar bucura ca un viitor plan editorial să presupună retipărirea și traducerea în alte limbi a unor titluri precum „Război ascuns”, „Cu ou și cu oțet”, „Cărțile vieții”, „Viața continuă”, „Și eu am scufundat Atlantida” etc.

Revenind, autorul în discuție posedă o cultură cu totul extraordinară, cumva renescentistă, mișcându-se cu mare ușurință printre judecăți și realități exacte, dându-le însă înțelesuri în acord cu mai vechile principii clasice. Acestora li se adaugă o energie ludică care străbate coridoarele interioare ale textului. Altădată mă grăbeam să o percep drept o trăsătură eminentemente post-modernă, acum nu mai sunt atât de sigur... dar o asemenea disponibilitate de a privi lucrurile cu josul în sus, într-o lume oricum îndepărtată de rațiuni pline de sens, constituie un temei ordonator pentru universul pe care autorul, adevărat Deus, îl plămăiește. Auto-situându-se paradoxal între nou și vechi, între serios și caricatural, dinspre realitate

temeiuri în acvaforte

Marius MANTA

Cu menajeria larg deschisă

către ficțiune, rolul lui Dan Perșa e acela al jesterului din teatrul elisabetan – el e conștient de faptul că nu își poate permite să eludeze adevărul. Aflat „la curte”, el scoate din tolbă câte o situație, câte o poveste, prin care tinde să restabilească echilibrul. La rigoare, cu siguranță mai mult decât celelalte „plăsmuiri românești”, „Bestiarro” oferă o vălurită imagine a vieții politico-administrative. Și altădată autorul mima/propunea legături cu Ion Budai-Deleanu: de exemplu, în „Dincolo”, găseam notat: „Dar unde, unde te-ai dus? Și n-a întrebat asta, pentru că Domnul știe. Noroc că și noi, scribul, știm... de la Muze... și putem urma viața personajelor noastre dincolo de moarte... atunci când ne vine să spunem: «Veniți, dragi personaje, înapoi, unde sunteți voi Petre și Ghiocel... dulgherul Petre și tu, țiganul orb, Ghiocel...» și inima ni se

face duioasă!” – nu e singurul exemplu! „Bestiarro” începe cu o pre-cuvântare cumva din aceeași zonă, cu un aperitiv „tras dușcă de-un personaj cherchelit”: „Am învățat de mult să-mi ascund însușirea, dacă e o însușire și nu un blestem. Mi-o ascund chiar și mie și mă prefac că nu aud ce aud. Un țuit continuu... un țipăt. Pentru că suferința umană n-a fost lăsată de Dumnezeu ascultării urechilor omenești. Așa că voi istorisi ce am de istorisit ca și când aș fi un om normal între ceilalți oameni. De altfel, asta și sunt. O fină operație estetică a redat urechilor mele forma lor umană. Ce mai contează că timpanele mele sunt altfel? Ele nu se văd, iar ce nu văd, oamenii nu știu”. În această „aranjare” upside down, în linia lui Baltasar Gracian, atenționarea potrivit căreia „toate personajele sunt fictive. Trama epică nu cuprinde fapte reale” naște, desigur, zâmbete. De altfel, vor fi fost deja câțiva cititori atenți care să fi încercat să descopere echivalențe perfecte. Motivat. Totuși, lumea lui Dan Perșa dezvoltă o „mecanicitate” care mie îmi amintește de teatrul lui Caragiale și zău așa, puși în aceeași cușcă, preotul Sorescu, Gică Rasol, Triță Costin, doctorul Mânzescu, Pitic Orfeanu și alții, și alții, nu sunt cu mult diferiți de un Tipătescu, Cațavencu, Trahanache. Laolaltă, personajele sunt simboluri ale parvenitismului, snobismului, prostiei. De fapt, spectacolul pe care ni-l oferă relevă limitele

umane cele mai josnice din punct de vedere moral. Suntem și la Dan Perșa în fața ipostazei comice a tragicului. Asistăm la un fel de omogenizare a lumii la nivelul farsei generale. Așadar, precum la Caragiale, tindem spre un comic absolut, împănate cu un sentiment de deznădejde; voit sau nu, alunecăm spre tragic. Din păcate, se pare că nu există un sistem de valori prin raportare la care să se producă corijarea greșelii. O asemenea lume încărcată de iresponsabilitate ar trebui să fie percepută mai degrabă tragic de un om lucid. Tragismul se naște odată cu acest comic rece care se repetă la nesfârșit. Uitându-ne mai atent la Triță Costin ori la Pitic Orfeanu, constatăm că Dan Perșa scrie requiemul unei descompuneri, amplifică standardizarea și fragmentarea ideii de personalitate. Toate aceste apariții sunt voit minime și în acord cu „politicile” la modă. Ei bine, nu ai voie să rămâi surprins atunci când înțelegi că Triță Costin se bucură de alte plăceri („...l-am surprins, purta portjartier, purta perucă blondă de muiere, avea botul uns cu ruj ca duduițele și gene rimelate ca paparudele. Iar în fundul odăii, deși încerca să se ascundă, se afla un bărbat doar cu un suspensor pe el. Să mă credeți: n-am văzut ceva mai scârbavnic în viața mea!”) ori când falsele concesiuni sunt „chestiuni” firești, la ordinea zilei: „Orfeanu are la picioare pe mulți oameni din poliție și din justiție, dar pe căi legale n-ar avea nicio șansă.

Avem acoperire. Doar forțeză nota, ca să ne sâcâie, însă cine știe ce conjuncturi vor apărea după alegeri și ne putem trezi că facem pușcărie. Pitic Orfeanu a fabricat probe, că altfel noi n-am lăsat nimic în urmă, ca să putem fi agățați”. Nici poetul Porumbelu nu e tocmai în afara acestei lumi duplicitare. Pentru că lumea e seacă, rea, plină de ranchiună, până și atunci când e surprinsă de „filosofia” sexului frumos: „Așa-i făcută lumea noastră, dragă. Nu trebuie să construiești ceva, doar să deposedezi pe cine poți de ce poți și să îți cu dinții de ce ai apucat”. Nici nu mai știi ce să crezi, nici nu mai știi dacă o asemenea existență mai are vreo șansă. Însăși funcția artei e mai degrabă ocultată: „Auzise într-o vreme de arta care împlânzește animalele, dar nu credea așa ceva”.

E așadar o lume în care se joacă dur, chiar dacă mai degrabă primitiv, o lume în care opozanții se întâlnesc în ticăloșia cu care operează. Principiile sunt uitate, iar jocurile „se întâmplă” în funcție de câștiguri. Tătuțul, Bombonel, Protectorul se învârt printre candidați și oponenții acestora, sunt cu Europa și cu țara, sunt cu oricine și oricum, oricând, doar din dorința de a-și păstra influența.

„Bestiarro” e chipul deloc fardat al unui balcanism/românism feroce, o inedită punere în scenă a tuturor neputințelor noastre. E ciudat cum, fie și cinematic, desfășurarea unor asemenea întâmplări încă surprinde. Revin cu ceea ce spuneam altă dată despre Dan Perșa: un scriitor unic, iată, deloc provincial, ce uneori „complică” voit și cu rezultate scriitura, revelând către final sensuri etico-estetice, toate „întrupându-se” drept mărcile unui neo-umanism. Dan Perșa își câștigă cititorul întotdeauna: îl surprinde, îi întinde o nadă, îl amețește, pentru a-i reda, către un final nesperat, speranța.

• autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți •

„Bolnav de iubire”

Nu mai puțin de trei volume de poezii ne sosesc de la poetul botoșănean Mihai Babei: din 2020, „Nori de vișin alb” (Ed. „Ararat”), iar din 2021, „Declarații din dragoste” (Ed. „Limes”) și „Orașul de zgură roșie” (Ed. „Colorama”). Foarte probabil, la felul deficitar în care circulă cărțile în ziua de azi, mulți cititori să nu fi auzit de el. Mihai Babei este un poet de o mare sensibilitate, care mi-a amintit de frumoasa simțire niponă, fără ca poeziile sale să fie influențate de tradiționalele formule lirice ale Japoniei. Poetul este un el însuși, cu o lorică de o perfectă maturitate, un poet al zilelor noastre aflat dincolo de mode literare (astfel și de timp), copleșit de căutarea corporalizării iubirii ideale. Poeziile sale aduc a psalmi, au acea curățenie care seduce cititorul, au acea

lumină de interior intim, pe care îți place să-l locuiești fie și numai la flacăra pâlpâitoare a cuvintelor. Tăietura formală a versurilor posedă o asemenea precizie, încât te duce cu gândul la poezii importante. Nici un accent fals, nici o stângăcie, nimic nu stă ca buturuga pentru a poticni lectura. Deși nucleul principal este cel al iubirii, tematici alăturate se dezvoltă, capătă amploare. Vârsta, moartea, suferința „negrăit de dulce”, zborul, hăurirea, banalul, sfiosul – vin toate să concureze la stabilirea unui spațiu poetic ce se conturează ferm și original. Vreun tribut dat poeziei optzeciste (poetul ar fi, după vârstă, optzecist) sau modelor poetice ce s-au perindat din 1990 și până astăzi? Deloc! Conștient de sine și de valențele sale lăuntrice, poetul a pășit pe calea sa, căutând mai

degrabă unicitatea decât trendul. Găsesc că mai degrabă astfel a câștigat pariul cu poezia decât ar fi făcut-o urmând poteci bătute. Însă, desigur, important e talentul: imagini și metafore inspirate vin ca un cortegiu în fiecare dintre volumele pomenite. Focalizând, să amintesc cuvintele lui Mircea Petean: „Iată un învălțorat discurs îndrăgostit al unui bolnav de iubire!” Iar Gellu Dorian îl consideră un „poet născut, nu făcut”.

Mihai Babei este un poet care scrie cum respiră: comunicarea sa cu semenii, cu natura, cu existența, cu fantasmalele sale este atât de profundă, încât toate acestea au devenit parte din el, au devenit relaxatul proces al unui dialog continuu, al unei comuniuni. Fiind o voce lirică ferm conturată, cu o artă a cuvântului fără cusur, cu o concepție literară originală, Mihai Babei este unul dintre poezii care fac parte din biblioteca (în sens manolescian) poeziei contemporane.

Dan PERȘA

conexiuni

Ștefan RADU

Cryptoapokalypsis

• **Apocalipsa** (sau **apocalips**, în greacă **apokálypsis**) – „ridicarea voalului” sau „revelație” •

Într-o lume care pe zi ce trece renunță la coordonatele substanțiale, fizice, palpabile, viața nu mai este o construcție de sentimente, trăiri și idei, ci mai degrabă o structură de date, calcule matematice sofisticate și scenarii statistice. Tindem să trăim într-o realitate virtuală, unde avem parte de avatarul generat de toate frustrările personale. Totul pare a se dematerializa: se cumpără cu milioane de dolari iahturi și vile imaginare pe net (metavers), miliardarii își schimbă banii în criptomonedă, iar artiștii își transformă creațiile în NFT-uri. Limbajul de zi cu zi a devenit aproape neinteligibil pentru cei care nu fac eforturi de a rămâne în trend. Chiar dacă recenta ediție a DOOM a introdus peste 3500 de noi cuvinte în limba română, nu cred că a cuprins toate aceste „sălbăticiuni” lingvistice.

Conform *Wikipedia*, „un **jeton nefungibil (NFT, după termenul englezesc non-fungible token)** este o unitate de date unică dintr-un registru contabil informatic denumit *blockchain*. Jetoanelor nefungibile le corespund fișiere de diverse formate, în funcție de natura procesului de creație: fotografii, înregistrări audio, videoclipuri etc. Registrele folosite la scară largă, precum Ethereum, Bitcoin Cash, Flux etc., au fiecare câte un ansamblu de standarde ce reglementează utilizarea NFT-urilor”. Este clar pentru toată lumea? Eu cred că nu! Recent, câțiva „criptoentuziaști” (grupul SpiceDAO) au dovedit că habar n-au *în ce lume trăiesc*: au achiziționat o carte despre seria „Dune” a scriitorului Frank Herbert și au plătit Casei de licitații „Christie’s” peste 2,66 milioane de euro crezând că obțin și drepturile de autor asupra operei! „Alexandro Jodorowsky’s Dune” – acesta este titlul „criptocomorii” – conține desene și alte elemente de artă create de Jodorowsky, regizorul chilian care, în anii ‘70, a dorit să adapteze romanul pentru marele ecran fără ca proiectul său să se materializeze. Public, SpiceDAO își exprimă satisfacția pentru ideea unei achiziții „în premieră”, dorind „emiterea unei colecții de NFT-uri care sunt inovatoare din punct de vedere tehnic și perturbatoare din punct de vedere cultural”. Adică vor să scaneze lucrarea pagină cu pagină, să o „farmeze” (căutați termenul în dicționar!) și să vândă colecția milionarilor care stau la coadă temători că ies din trend! Și nu e totul: „Suntem în stadiul de dezvoltare al seriei noastre animate limitate într-o perioadă în care grupurile media cheltuiesc peste 100 de miliarde de dolari pe conținut nou ca parte a războaielor de streaming”. Este evident că ei n-au cumpărat vreunul dintre aceste drepturi. *Ei au cumpărat o carte*. Este ca și cum ai avea în biblioteca personală un exemplar din „Harry Potter” și ai crede că poți face un film oficial bazat pe opera lui J. K. Rowling.

Însă „piatra de boltă” a planului celor de la SpiceDAO este cu adevărat „perturbatoare din punct de vedere cultural”: în final, după digitalizare, ei vor să ardă cartea lui Alexandro Jodorowsky, fiind convinși că astfel vor crește exponențial valoarea NFT-urilor, deoarece vor fi proprietarii singurei copii disponibile public! Ideea lor nu este nouă: investitorii cumpără toate versiunile unui NFT și le distrug ca să rămână doar cu un unicat digitalizat, pentru care cer sume imense. Așa s-a întâmplat în cazul lucrării fizice „Morons” (în traducere, „Tâmpiții”) a lui Banksy, care avea o valoare estimată la 100.000 de dolari înainte de a fi arsă de către cumpărătorul originalului, după ce a transformat-o în NFT.

Fenomenul NFT este, din păcate, mai puțin despre (crypto)artă și mai mult despre profit. Colectonarii sunt *investitori*, nu curatori sau colecționari. Se cumpără ca la bursă NFT-uri pe speranță în speranță că unele vor fi de succes. Creația artistică devine doar pretext de speculație profitabilă, paravan pentru transferuri dubioase de capital. Apocalipsa (nu în sens teologic!) este pe cale să se producă: va fi momentul despărțirii căilor către noua societate. Depinde ce vom alege. Ne vom dori cryptotrăiri într-un cryptounivers al cryptoimplinirii? Probabil că da, de vreme ce nu avem tăria să ne asumăm, individual, suferința iubirii necondiționată.

Kazimir Malevich

viața mea a fost o cruce roșie pe un cerc negru o pictură suprematistă pălpătoare în care am căutat cu nesăț sentimentul pur și muzica interioară a lucrurilor sfâșiat adesea de cele trei identități care mi-au fost hărăzite prin naștere și destin suflet de polonez spirit de ucrainean și viziune asupra lumii de rus am simțit din tinerețe că doar arta îmi va reda esența identității mele arta care poate dăinui prin ea însăși dincolo de nisipul înșelător al obiectelor spuma liberă și pură născută din vibrațiile sufletului pe suprafața pictată

nu vei vedea noua frumusețe și adevărul dacă nu-ți faci mintea să scuie realitatea lumea vizibilă e o fata morgana care ascunde tiparele ideale ale tuturor ființelor eu nu am rătăcit prea mult prin plantațiile de sfeclă de zahăr ale tatălui pe străzile din Kiev pline de vitrine cu acadele și păpuși matrioșka prin cafenelele din Moscova cu ziare franțuzești scriitori și muze decoltate în schimb am petrecut mii de ore de reverie cu Tatlin Léger Larionov și Boccioni pentru a surprinde cu simțurile neînfrânate saltul de la om la Dumnezeu

la 50 de ani am fost numit pictor burghez și filozof visător în presa bolșevică am fost arestat și torturat mi-au distrus picturile și au ars manuscrisele din casă în curtea închisorii gardienii își stingeau țigările pe mâna cu care pictam adeseori în rânile adânci și fumegânde mi se părea că răsare chipul lui Stalin viața mea era un univers pustiu care absorbea toată nefericirea lumii mai puteam desena doar cu sângele scurs în urma bățăilor sălbatice și totuși pe ascuns încercam să torn uleiul sfânt al iubirii în sufletul involburat

noi ne-am închis într-un univers fals cu lucruri și concepte în loc de sentimente în timp ce pictez mă simt ca o rândunică atingând cu aripa o turlă de aur până când timpul explodează în mii de fragmente de imagini și cărți aspirate de orbita unei inimi colective de dincolo de timp în vreme ce privesc și mă privesc cu uimire privind lumea din jur și privindu-mă o reconstruiesc din fărâmele pulverizate ale turlei de aur detaliu cu detaliu precum o scriere secretă în privirea lui Dumnezeu

trupurile noastre au alunecat pe neștiute din trupurile originare nu mai avem simțul spațiului conștiința celei de-a patra dimensiuni pe pânză culorile pure sunt înhățate de subiecte și ucise cu sânge rece în curând vom jupui pe îndelete formele tuturor lucrurilor încercând cu disperare să regăsim bucuria sentimentul dominant al materiei tot ce am iubit s-a pierdut acum suntem într-un deșert și nu avem nimic în față doar un nesfârșit abis al tenebrei un pătrat negru într-un pătrat alb

Suceava, 20 mai 2021

Tamara de Lempicka

am fost zeita Art Deco trecând pe roșu într-un Bugatti verde răsfațată în lungi reverii de Marinetti Gide Colette ori Cocteau și îndrăgostită pe ascuns de Rafaela cu bucle

Constantin SEVERIN

ionice răsucite la tâmple am fost o paria faimoasă subiect de scandal și o eternă exilată rătăcind adeseori dincolo de granițele unei patrii imaginare într-un loc în care din pământul de sub tălpile mele își făceau cuib două păsări migratoare dragostea și arta

în copilărie la Varșovia îmi oglindeam chipul în apele limpezi ale Vistulei urmărindu-mi visătoare conturul vălurit cu o nuia dintr-o salcie plângătoare și încercând să-l separ de celelalte imagini care ocupau spațiul lui Narcis clădirile cochete și colorate ale orașului vechi și pâlcurile de mesteceni am rămas pe viață un copil al oglinzii și al ordinii arhetipale o imagine senzuală care-și face loc printre tentaculele unui univers fantomă un talisman pentru a opri inima să se îndepărteze de mine

nu există miracole există doar ceea ce ajungi să faci cu mâinile tale trebuie doar să fii liber și să te scuturi de toate imaginile care te asediază de toate pădurile de ochi care încearcă să-ți soarbă seva în reverie ori în vis să înveți să te vezi pe tine însuți în toate celelalte făpturi și invers să te cauți cu sufletul deschis dincolo de frunzele spațiului și timpului în eul etern punct virtual și întregul ghem al universului *nimic altceva nu veți deveni decât ceea ce ați fost din toată eternitatea* ⁽¹⁾

am cunoscut patima care dă foc timpului în spațiul simțurilor înfiorate bărbați și femei au ars pe rând în patul meu de la marginea lumii am iubit și am pictat regi și prostituate tot ce m-a inspirat și m-a făcut să vibrez am apreciat eleganța și brățările cu diamante costumele dăruite de Coco Chanel gurile rele șopteau că Baroana cu Pensulă e doar un mic cartof fierbinte consumat la case princiare ori în cluburi de noapte pentru lesbiene nebânduind că nouă ore pe zi sufletul meu curgea pe pânză vulcan în erupție

am fost o femeie independentă ce nu și-a găsit niciodată locul pe hartă din Polonia în Rusia din Rusia în Franța din Franța în SUA din SUA în Mexic eram înlănțuită doar de picturile mele atractive precise și îndelung finisate mi-a plăcut să trăiesc la frontiera dintre realitate și irealitate să mă arunc cu frenezie-n valul care poartă germenii vieților nețrăite ca să-mi regăsesc liniile de forță ale chipului și trupului originare și să-mi privesc tușă cu tușă literă cu literă sunet cu sunet eul strălucitor și pur

Suceava, 29 mai 2021

1. Frază din școala lui Eckhart.

**Nora
IUGA**

poezie o fi ori pandemie

iar îmi deschid caietul și scriu:

„iar îmi deschid caietul...
și rândul următor
nimic nimic nimic
azi dimineață
PICIOARELE
o palmă mai sus de genunchi
fusta se clatină
doi ochi negri
oci ciornia
brunetele e arzoaie!“
spunea milițianul
„fă-ți milă de amărâțul ăsta!“
noaptea pe Ghica-Tei
și de-atunci
zgomotul și furia
circa 70-80 %
și eu
la finiș... deja

ce fals sună
în gura mea
cuvântul „deja“
îmi umple foaia
și n-am spus nimic!

noiembrie inocentul

pe parchet prafu-i de-un deget
pe scrinul negru două banane
lângă fotoliu doi papuci
noi... doi față în față
tu în tablou
eu în fotoliul tău
din verde s-a făcut maro
acum și noiembrie
e pe ducă
„inocentul“ îl alinta
maria banuș
cum o fi toamna
în lumea aia
cu cai împăiați
pe alei și tu
mai simți
mai aștepti
mai vrei...

nu mai lătra
trezești lumea
grivei!

hotel AMERICANO

voi în centrul vechi
eu pe lipscani pe șelari
pe blănari
eu pe strada cu pălării
pe strada cu mănuși
pe strada tangoului

la Buenos Aires
nu nu nu
în Bucureștiul iubit
domnul în fața hotelului
AMERICANO
cocoșat pe-un jilț
își citește ziarul
și un ăla
mic și negru
îi scuipe pantoful
nobil și lung
ca un dric până-și aude

un ochi rânzând
altul plângând...
ziaristul e tânăr
interviul într-o limbă
străină...

singurul refugiu

barbar plângea un dinozaur
târziu în grota altamira
de-atâtea nopți lătra în somn
că o să moară și-a murit
superba doamnă gutenber
cu domiciliu-n maglavit.

plutea pe-o mare galbenă
stătută ca sperma unui xilofon
atât de tânără și-aproape mută
o nimfă-n înfășurată într-un cocon
pe-un mal frumos
uitată-n ploaie
poate-acolo
o mai găsi
un pat curat
și-un halat de baie.

packardul și hiena

de-atâtea nopți lângă packardul tatei
aud hiena lătrând... afară plouă
și e lună nouă ca-n visul
unui saxofon bătrân
tu ești copilă
bate vântu-afară
ajută-mă să urc pe scară
sus la mansardă stă un chelner mut
care-a servit la manutanță
ții minte ANA KELEMEN
cum te-ntindea pe patul lui
și-ți descheia cu dinții
nasturii la bluză
bătea o briză se cântau romanțe
doar lui îi adormise cântecul pe buză
mugea și marea galbenă și tristă
ca o țigară stinsă-n grabă
pe plaja unui țarm străin
numai packardul tatei
și hiena intrau ca faru-n ceață
puțin câte puțin

lumi anglo-saxone

Elena CIOBANU

A vedea fără a poseda

Cândva, pe la 1750, un tânăr pictor englez încerca să-și câștige o clientelă aleasă „pictând fețe“, adică făcând portrete diversilor nobili cu dare de mână, lucru care îl irita, el vrând, altminteri, să se dedice artei peisagistice, pentru care a și devenit mai târziu renumit. Thomas Gainsborough, căci despre el este vorba, a reușit totuși, într-o lucrare din această perioadă, să îmbine utilul cu plăcutul.

În *Domnul și doamna Andrews*, pictură expusă pentru prima dată în public abia în 1927, portretele celor două persoane din titlu, plasate oarecum neobișnuit în partea stângă, sunt însoțite de o porțiune generoasă de peisaj în dreapta, unde artistul se delectează redând elemente ale respectabilei moșii (zestrea doamnei) cu o minuție remarcată entuziast de critici. Unii au găsit în această compoziție o interpretare psihologică profundă a relației dintre omul civilizat și natura cultivată, subliniind redarea grațioasă, plină de măiestrie, a fertilității și abundenței naturii. Alții au fost cuceriti de „lirismul“ imaginii sau de „erotismul“ ei implicit.

Toate aceste comentarii, îmbrăcate în jargonul lor exclusivist, au fost însă denunțate ca mistificatoare de către John Berger, critic de artă din școala marxistă, al cărui documentar TV în patru episoade *Ways of Seeing/ Moduri de a privi* (1972) a influențat și continuă să influențeze fundamental generații de studenți ai facultăților de artă occidentale. În viziunea lui Berger, pictura lui Gainsborough este o ilustrare evidentă a mercantilismului englez din secolul al XVIII-lea: domnul și doamna Andrews „nu sunt deloc un cuplu naiv și inocent în sânul naturii“, spune el, ci o pereche de latifundari cu o atitudine evidentă de proprietari țănoși, vizibilă în posturile și mimica fețelor. Ca să ne convingă, Berger introduce, timp de câteva secunde, deasupra capetelor celor doi, pe trunchiul copacului din fundal, o imagine cu mesajul: „accesul interzis“. Într-adevăr, odată cu acest artificiu, fețele celor doi își pierd orice expresie siropoasă. Se uită la noi oarecum sever, sugerându-ne să ne purtăm cu respect, altfel vom suferi consecințele. Tabloul intră, dintr-odată, în categoria denunțată de Berger ca aparținând unei tradiții picturale centrate pe satisfacerea instinctului proprietății.

Această tradiție, manifestă în Europa occidentală din Renaștere și până în secolul al XIX-lea, s-a subsumat, explica Berger cu aplomb, ideii de real definit ca acel ceva pe care poți să pui mâna. Tehnica picturii în ulei a permis redarea uluitor de exactă a obiectelor, devenite astfel dezirabile nu numai în realitatea lor imediată, fizică, ci și în versiunea lor transmutată de pe pânză. Astfel, dacă admitem că a vedea este un mod de a poseda, vom putea să înțelegem și că a cumpăra și a deține un obiect nu este diferit, în esență, de a-l include într-o pictură. Luxul de a poseda obiecte transpuse artistic și de a lăsa posterității urme perceptibile ale propriei existențe, în toată grandoarea și importanța ei socială dată de bogăție și putere, a aparținut însă unei clase reduse numeric, care își permitea să dicteze subiectele artistului. Arta autentică se regăsește, prin urmare, tocmai în acele lucrări făcute prin excepție de la regulă, în afara stringențelor existențiale ale pictorilor. Iar Berger găsește astfel de exemple în operele unor Vermeer, Rubens ori Rembrandt...

Zilele acestea, Radio BBC 4 celebrează contribuția lui Berger (s-au scurs de atunci cincizeci de ani), difuzând mărturiile câtorva artiști contemporani ce îl omagiază deschis, dar neostentativ, pe influentul critic de artă. Printre ei, scriitoarea britanică Olivia Laing se lasă condusă de comentariile maestrului de altădată în timp ce contemplă, în sala nr. 52, la *National Gallery* din Londra, o pictură renașcentistă a lui Giovanni di Paolo ce îl înfățișează pe Sf. Ioan Botezătorul în momentul retragerii în pustie. Ochiul privitorului se uită inițial întrebător la suspecta lipsă de proporții dintre mica figură aureolată, înveșmântată în roz, și peisajul diminuat din jur. O revelație subită o ajută însă să înțeleagă că autorul tabloului nu era deloc preocupat să măgulească ochiul celui care avea să se uite, peste veacuri, la personajul său. Reprezentarea nerealistă a timpului și spațiului eliberează imaginea de lumesc și trimite către o altă ordine în care băiatul diafan va merge pentru totdeauna spre propriul martiriu, cu aceeași inexplicabilă, dar zguduitoare seninătate. Aici se oprește orice critică materialistă, nu și sufletul care luptă pentru lumină în ciuda oricărei înveninate adversități. Nu e deloc cel mai rău mod de a începe un nou an.

Oana SAVIN

Îl iubeam

(fragment)

Valiza îl aștepta tăcută pe hol. I-o pregătisem cu grijă. Reușisem să înghesui în ea absolut tot ceea ce-i aparținea lui Ianis; inclusiv aparatul lui de masaj.

În ciuda stării jalnice în care mă aflam, cred că mă gândisem la tot. Mai întâi, i-am călcat pantalonii bleumarin și apoi cămașa albă din țesătură sută la sută bumbac, cu guler *open* și manșete rotunde. Apoi, i-am refăcut nodul cravatei de mătase *Hermes* și i-am periat sacoul cu croială slim, care-l prindea atât de bine...

A doua zi dimineată, la zece, avea o întâlnire importantă la Inspectorat, cu toți directorii din județ, și trebuia să arate impecabil. Ca de fiecare dată. Trebuia, de asemenea, să prezinte raportul pentru semestrul care tocmai se încheiase.

De vreo săptămână lucram la el, căci mie îmi încredințase sarcina speech-urilor și rapoartelor sale, eu fiind singura dintre noi doi care se descurca și cu literele, și cu cratițele, în egală măsură. Știu, am mai spus-o! Dar voiam să aud încă o dată cum sună...

Nu trăsesem concluziile și nu-i subliniasem subtitlurile, însă așteptând să se facă friptura de vită cu sos, i l-am definitivat. Am încheiat în forță, lăudând exagerat întreg personalul didactic al liceului pentru eforturile depuse și exprimându-mi recunoștința pentru disponibilitatea de care au dat dovadă inspectorii școlari, atunci când li s-a solicitat ajutorul. L-am îndosariat și-am început să-l răsfoiesc distrată: un raport bun, în care strecurasem și planuri, și cifre, și-o poveste, și ceva emoție, practic tot ceea ce trebuia ca să fie „inspirational”. Mda, îi dădusem mai mult alura unui aer absent... Un discurs care va fi citit cu un aer absent... Pentru asta nu e nevoie de exercițiu...

Ianis a apărut târziu, ca de obicei, și a dat imediat cu ochii de valiză. Eu îmi făceam de lucru în bucătărie, pregătindu-i pachetul pentru a doua zi.

– Ce-i asta?!... Ce ți-a venit?
– Cred doar că a sosit timpul, dragul meu, i-am răspuns aparent liniștită, însă a trebuit să mă așez pentru că picioarele îmi tremurau foarte tare.
– Timpul pentru ce?!... Ai înnebunit? Te-ai plictisit dintr-odată de mine?
Eu nu i-am răspuns, iar el a continuat cu un ton jos și nesigur:
– Și unde să mă duc? Apartamentul meu este închiriat până anul viitor; în septembrie.
– Adriana nu poate să facă unele aranjamente pentru tine? Doar mă gândeam...

Se apropiase și se sprijinise de tocul ușii de la bucătărie și exact în momentul în care am lansat întrebarea, din colțul tâmpiei drepte i-a pornit un firisor de sudoare, care i-a străbătut într-o secundă obrazul, apoi gâtul și a sfârșit înghițit de gulerul scrobrit al cămășii încheiate prea strâns.

– Aăăă... Ce prostie! Am fost de câteva ori la ea ca să-i duc niște cursuri... niște rapoarte... pentru elevi. E învățătoare.
– Știu. Și nu te strădui să mă minți. Chiar nu-i nevoie...

Ianis se așază pe scaunul de lângă mine, cu gesturi de om bătrân. Nu mai avea nimic din bărbatul athletic de care mă îndrăgostisem.

– Noi doi suntem foarte bine împreună, Cami. Ea a fost doar așa... din plictiseală. Nu lua hotărâri pripite, te implor!

– Plictiseală?...
Hmmm... Cuvântul acesta mi se înfipsea în creier și îmi provoca o durere înțepătoare care-mi sfredelea tâmpelile.

– Nu întotdeauna... N-am vrut să sune..., dar m-ai încolțit. Am zis și eu așa... Mă iubești, Cami?

Nu mă așteptam la o astfel de întrebare și i-am răspuns automat, fără să ezit:

– Desigur.
– Și-atunci, de ce? mă întrebă Ianis blând, cu o înfiorare de speranță în voce, și-mi cuprinse palma.

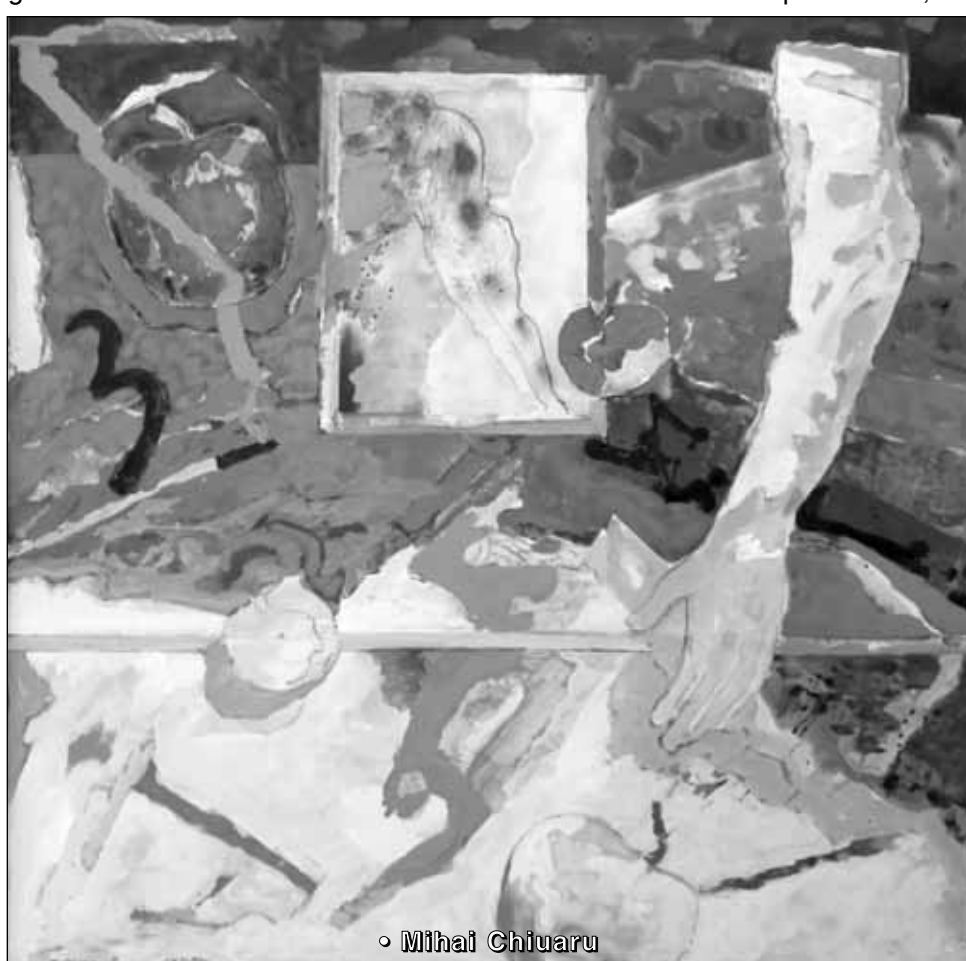
M-am ridicat și m-am apropiat de fe-reastră, lipindu-mă cu spatele de caloriferul fierbinte.

– Pentru că am uitat cine sunt și pentru că intenționez să repar foarte repede această greșeală. Mi-o datorez...

– Vorbești ca din cărți și mă disperu cu tonul acesta calm și distant. Mai bine urlă, lovește-mă, spune-mi cât de porc am putut fi... Asta ar fi o reacție normală! Și de mâine îți promit că lucrurile se vor schimba între noi. N-o să te mai mint...

L-am privit cu nesfârșită tristețe. Părea sincer.

– Invenția cu filemafobia a fost genială. Mă urai chiar atât de mult?

© Mihai Chiuvaru

Ianis tresări puternic și se mută cu scaunul mai aproape, ca să mă poată atinge din nou. Arăta speriat.

– Iartă-mă! Totul a fost o prostie... pe care începusem s-o cred. Nu înțeleg nici eu de ce-am făcut-o. Ți-am promis că nu te mai mint...

– De mâine!
– Ba nu! De astăzi!... Pentru că țin prea mult la tine. Chiar dacă nu ți-am mărturisit-o prea des...

– De fapt, niciodată...
– Însă tu știi... Te iubesc, Cami!
– Și eu. Dar s-a terminat!

În timp ce ne mâncam friptura de vită cu sos bearnaise și piureul de conopidă și morcovi, m-am lăsat cuprinsă de emoție. Nu mă puteam stăpâni. Aproape după fiecare înghițitură îmi puneam furculița pe marginea farfuriei, pentru că ochii mi se împăienjneau și trebuia să-mi suflu nasul. Ianis, cu capul între umeri, părea să mestece cuie, dar nu renunța: se străduia să-și dovedească mormanul de mâncare.

Din când în când, încerca să-mi atingă brațul. Eu mă feream. Atingerea lui m-ar fi tulburat și mai tare și nu-mi puteam permite să-mi schimb chiar acum, când mai aveam atât de puțin, hotărârea.

Când am scos din congelator înghețata lui favorită, a clătinat din cap în semn că *nu* și a întâmpinat cu același refuz conținutul sticlei de piña colada. M-am bucurat. Nu voiam decât ca totul să se termine!

Am aruncat vasele în chiuvetă, am luat pachetul pe care i-l pregătisem pentru a doua zi – joia avea antrenamente cu echipa de fotbal a liceului până seara târziu –, precum și raportul pentru Inspectorat și le-am așezat pe valiză.

Când m-am întors, am dat nas în nas cu Ianis. Mă urmărise până în hol, iar

acum, lipindu-se de perete, mă privea umil și întrebător, având atitudinea defensivă a unui câțel certat.

– Viața nu-i făcută numai din alb sau din negru, draga mea, ți-am mai spus-o. Dacă am făcut o greșeală nu înseamnă că nu ești importantă pentru mine. Bineînțeles că ești! Dar învață și tu să ștergi cu buretele!... Hai, vino încoace, răutate ce ești! Totul va fi bine, vei vedea...

M-a tras brusc spre el, apucându-mă strâns de talie, și următorul lucru pe care l-am simțit a fost fierbințeala pielii lui, care mă ardea prin materialul subțire al bluzei fără mâneci, și încordarea lui, ca un arc.

Înainte de a mă desprinde, l-am privit. Pupilele-i erau ușor dilatate și părea să tragă cu destulă greutate aer în plămâni. Apoi m-a surprins intensitatea cu care-mi fixa buzele și m-am trezit că-și coborâse gura, căutând-o pe-a mea.

Am înlemnit preț de-o secundă și apoi am țipat tare, ascuțit, ca o pasăre rănită, și l-am împins cât colo, făcându-l să se dezzechilibreze.

Nu era corect!
Nu avea dreptul să-mi facă una ca asta acum.

Nu crezusem vreodată că Ianis putea fi chiar atât de josnic...

– Pleacă! i-am zis cu o voce neașteptat de calmă, încercând să-mi stăpânesc tremurul care-mi cuprinsese întreg corpul, și i-am deschis larg ușa de la intrare.

– Ești încăpățanată și nerezonabilă. Nimic nou. Știm amândoi c-ai să regreți...

Glasul lui nu păstrase nicio urmă din tulburarea care părusese să-l fi cuprins în urmă cu câteva clipe. Am făcut exact o jumătate de pas înspre el și mâna cu care i-am atins în trecut obrazul n-a tremurat deloc.

– Ia-ți medicamentele pentru stomac, Ianis! În fiecare dimineată la trezire și seara înainte de culcare...

El m-a privit cu o ură de nedescris, a dat să îngaime ceva, dar eu am închis ușa cu grijă să nu fac vreun zgomot și m-am lăsat în jos, lipindu-mă de lemnul tare, încă mirosind a lac proaspăt, și abia atunci când zgomotul pașilor lui s-a îndepărtat, am permis primei lacrimi să coboare.

Am plâns un timp, ca să mă eliberez, și după câteva minute m-am simțit perfect liniștită. Oprisem în mine, pentru mai târziu, ca să-l pot ierta, o parte din după-amiaza de la mall, precum și uimirea lui tristă când a înțeles în sfârșit că inevitabilul se produsese, dar așezată pe gresia rece, le derulasem în minte de-atâtea ori, până la saturație, încât am știut că din momentul acela nu vor mai avea asupra mea niciun efect.

Amorțită, m-am ridicat când apartamentul meu era de mult învăluit în beznă. Am aprins toate luminile, am căutat la radioul din bucătărie o muzică veselă de Crăciun și m-am uitat pe fe-reastră: ninge!

Dintr-un pas am fost la ușă, smulgându-mi din cuier fularul și haina îmblănită, îmbrăcându-mă în drum spre ieșire.

Trebuia să cobor. Sincer, așa am crezut...

În loc de asta, m-am pomenit în ultima clipă că mă-ntorc pe călcâie și mă îndrept spre scările care conduceau la etaj.

Sosise timpul să întâlnesc în carne și oase o pisică bengaleză...

Pentru că nu văzusem, în viața mea, vreuna.

OK... bine! O să fiu complet sinceră: doar în fotografii...

La 1 decembrie 2021, locuitorii unei comune defilă în ATV-uri și căruțe. Împodobită o dubă cu un cauciuc și o țevă, spre a închipui turela unui tanc. Procesiunea, vag invidioasă pe Capitală, fu călduros primită cu stegulețe tricolore fluturate pe la porți.

Autohtona coloană aniversară se deplasă pe sub miniatURALUL arc de triumf comunal către replica redusă a turnului Eiffel din parcul local. CereMONIA se derulă într-un sat oltenesc numit Paris. Nici urmă de naționalism deșănțat. Mai cosmopolit de atât nu se putu!

Un spectator califică manifestarea *superbă*. Deși legitim și admirabil elanul cinstitii de țară, epitetul răsună ca un balast superlativ aiurea-n tramvai (sau căruță). Astfel, când să-și explice opinia, omul cită dintr-o divă a momentului, cu o sintagmă despre piele de găină. Ce simți așeză, așadar, sub semnul emoției de recuzită. Simptomatic pentru aspirația la o viață sufletească de plastic, cu sentimente din silikon.

Este aceasta ipostaza recentă a *epigonismului*? *Epigon* fiind la vremea noastră puțin întâlnit în vorbirea comună, specializat, livresc, îndrăznesc a-i zice *eminesc*.

Întrebarea probează că ianuarie, cu tonus vag aniversar, resimte nevoia acută de Eminescu. Al cărui spirit larg e familiar românilor de pretutindeni. Din vremuri când România încă nu avea hartă. Până azi. Poemul invocă păs-

atelier de lectură experimentală

Daniel-Ștefan POCOVCICU

Epigonii României Tari

trarea simțurilor vii printr-o igienă estetică, de nu o terapie cu adevăr, frumos și bine.

Dar simțul lingvistic comun, cu o interpretare prea maniheică, se oprește la accepțiunea de *urmaș nedemn* a termenului. Fără a ține seama de accentul mai degrabă estetic decât istoric. Sau a reveni la reacția polemică din redacția *Convorbirilor literare* la argumentația poeziei. Asta în timp ce valoarea sa artistică era apreciată cu peste de măsură.

Eminescu, arată G. Călinescu (*Opera lui Mihai Eminescu*, I, Chișinău, Ed. „Hyperion”, 1993, p. 380), era poate familiar cu termenul scriitorului german Karl Immermann (autorul romanului *Epigonii*, unde definește *povara de care fiecare moștenitor și descendent este obișnuit să se agățe*).

Totuși, substantivul propriu *Epigonoi* provine din greaca veche, unde *epi-gonos* însemna *născut pe urmă* (August Scriban, *Dicționarul limbii române*, Iași, *Prințes Multimedia*, 2016, sub voce). El se referea la urmașii celor

șapte conducători din cetatea Argos ucși în fața Tebei. Dacă părinților lor Sofocle le-a dedicat o tragedie, cea a urmașilor, care au reluat lupta și au învins, s-a pierdut. Drept urmare, dicționarul lui Scriban oferea un sens figurat mai puțin dezavantajos termenului: *Urmaș mai puțin ilustrat al unor părinți iluștri* (ibid.). Oarecum în linia unei observații fără referință comună, totuși potrivită aici, a lui Sadoveanu: „*locul unde nu s-a întâmplat nimic [...] ar aparține istoriei dacă s-ar fi găsit un cronicar să-i consacre un rând*” (*Prefață la o nouă tipăritură*, în *Locul unde nu s-a întâmplat nimic*, București, Editura pentru Literatură, 1969, p. 6).

Totul se rezolvă prea simplu cu algoritmul interpretării în cheie romantică. Prin paseismul de la cotitura trecutului măreț cu viitorul lamentabil. Însă aspirația spre coerența culturii române are nevoie de o limbă nuanțată. Nu doar de *basic romanian* simplist. Dacă România Mare e despre

integritate teritorială, România Tare se raportează la aceea proprietate a termenilor pe care să fondăm o nouă determinare. Șansa *epigonului* care, deși pândit de decadentă, rămâne gata să pornească spre viitor.

Și de aceea respect hotărârea acestor oameni în a sărbători Ziua Națională. După puterile și înțelegerea lor. Cu o anume îndărătnicie, dacă e să-mi amintesc reportajele realizate anterior în zonă. Ironice la adresa realității. Întârâtate de numele prea ilustru pentru un loc așa anodin.

Reacția sătenilor parizieni accentuă a doua accepție a cuvântului *paradă*: *Mișcare sau ansamblu de mișcări prin care un sportiv (scrimier, boxer etc.) parează o lovitură a adversarului și încearcă să dea o ripostă* (DEX, București, *Univers Enciclopedic*, 2016, sub voce). Dar care le fu inamicul? Indiferența? Nepăsarea? Disprețul? Epigonismul? Tot ce stârnește nevoia esențială a demonstrației că oameni sim-

pli, obișnuiți sunt gata a pune faptele lor emoționante în slujba țării.

Slăbiciunea demonstrației izvoră exclusiv din comparația *paradei* cu *sărbătoarea*. Manifestă, *parada* plutește pe suprafețe unde, rapid, poate vira înfigurat: *Atitudine, comportare etc. ostentativă, prin care cineva încearcă să facă impresie, să atragă atenția asupra sa* (ibid.).

Dar nu tinde spectacularul să invadeze spațiul lăsat slobod de concret? Suplinind cu aparențe criza acută de fapte? De nu e chiar scrâșnetul epocii, dominat de comunicarea rețelelor sociale, unde a face paradă de ceea ce simți și trăiești surclasează net și realitatea?

În consecință, noi azi cum mai celebrăm România? Latinescul *servare*, strămoșul lui *a serba*, oferă o panoplie generoasă de sensuri: *a observa atent, a veghea, a supraveghea, a păzi, a nu părăsi, a rămâne locului, a păstra (pentru viitor) nevătămat, a menține, a salva* (Gh. Guțu, *Dicționar latin-român*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1983, sub voce).

Iată de ce Sărbătoarea Națională evocă inclusiv respectul cuvântului dăruit de ai noștri. Care se numește limbă strămoșească. E o bucurie să vorbim, să citim și să scriem corect românește. Dar suntem, într-adevăr, deschisi unei asemenea magnifice festivități?

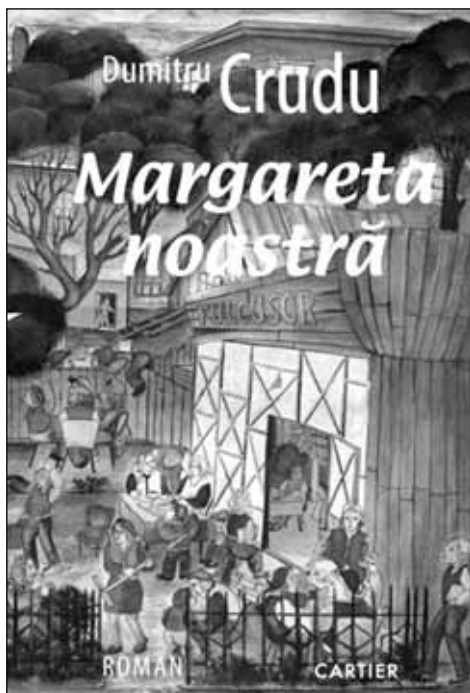
În „Margareta noastră” (Chișinău, Ed. „Cartier”, 2021), Dumitru Crudu satirizează lumea culturală contemporană, în particular pe cea literară. Titlul este o „capcană”: Margareta este doar un personaj secundar, simbolizând un ideal imposibil de atins. Pe de altă parte, sigur că titlul face referire și la un celebru roman, „Maestrul și margareta”, Cosmin Perța găsind că romanul lui Crudu are în comun cu cel bulgakovian „registru grotesc-parodic” în care autorul român „descrie societatea scriitorilor chișinăuieni”.

Personajul-narator din „Margareta noastră” se numește Colea Iarușevschi și este un scriitor consacrat, încă tânăr, relativ apreciat de breaslă. El se lasă acaparat de lumea boemă, tumultuoasă și bogată în derapaje a confracților săi. Pe poetul Marius Terebnea, maestrul său în poezie, aproape că-l divinizează, într-un fel îl și invidiază pentru succesele repute deopotrivă în literatură și în viața personală. După cum afirmă autorul în preambul, modelul personajului Marius Terebnea i-a fost inspirat de celebrul poet basarabean Eugen Cioclea. Deși sunt anumite coincidențe între biografia prototipului și a personajului din carte, cei doi nu trebuie confunși.

Din povestirile lui Colea, reiese caracterul lui Terebnea: un tip inteligent, talentat, misogin, rebel, fără scrupule, efervescent și contradictoriu, speculativ și arogant; peste toate acestea, dependent de alcool. Din înlănțuirea gândurilor lui Colea, îi putem contura și acestuia un profil: e locvace, ambițios, sensibil, generos, timid, suspicios, mistic (moderat). Știm că fusese recompensat cu premii literare importante; așadar, presupunem că este talentat, chiar dacă el însuși ironizează instituția premiilor, recunoscând cu sinceritate propria culpă.

Violeta SAVU

Margareta scriitorilor

E foarte multă autoironie în acest roman. Dintre personajele secundare, cel mai comic este unul care se numește... Dumitru Crudu! „Dumitru Crudu trecea printre mese însoțit de hohote neîntrerupte de râs. Eu, dacă aș fi fost în locul lui, m-aș fi cărat de mult. Se vede însă că tipul, de dragul de-a bea un vin pe gratis, era în stare să înghită orice gălușcă”.

Umorul din „Margareta noastră”, la prima vedere, e dulce-amăru, dar în realitate sunt destule pasaje acide.

Tagma scriitorilor nu e de prea bună calitate: rivalitățile și comploturile sunt la ordinea zilei, invidiile, bețiile, indiscrețiile, bârfele, farsele, micile compromisuri (sau chiar unele mari, cum ar fi colaborările unora dintre „veterani” cu forțele opresive ale sistemului comunist), puseurile de vanitate, minciunile etc. Chiar și așa, la indivizii din această categorie, nu sunt lipsite calități precum solidaritatea, prietenia, devotamentul, loialitatea, o anumită candoare, aspirația la idealuri înalte și chiar sacrificiul. Aceste trăsături pozitive îi leagă și pe cei doi scriitori: Marius Terebnea și mai tânărul Colea Iarușevschi. Tânărul va ilustra cu umor, dar și cu nostalgie și păreri de rău etapele decăderii maestrului său.

Chiar dacă asistăm la un lung monolog al lui Iarușevschi (ceea ce nu exclude dialogul interior), este multă acțiune în „Margareta noastră”, iar avalanșa verbală nu împiedică, dimpotrivă imprimă un ritm alert. Forfoteala din mintea lui Colea Iarușevschi este generată de lupta sa cu inerția. Colea și-ar dori un echilibru între subiectivitate și obiectivitate, o armonie între mesajele literaturii și conduita scriitorilor. De aceea, acest roman l-aș considera în primul rând unul despre conștiință. Dar e și unul despre timpul absolut și cel relativ. Evadarea, ieșirea din timp, se face prin introducerea unor episoade fantastice, suprarealiste, dar cu toate acestea verosimile (călătorii nocturne ciclice cu taxiuri conduse de șoferi

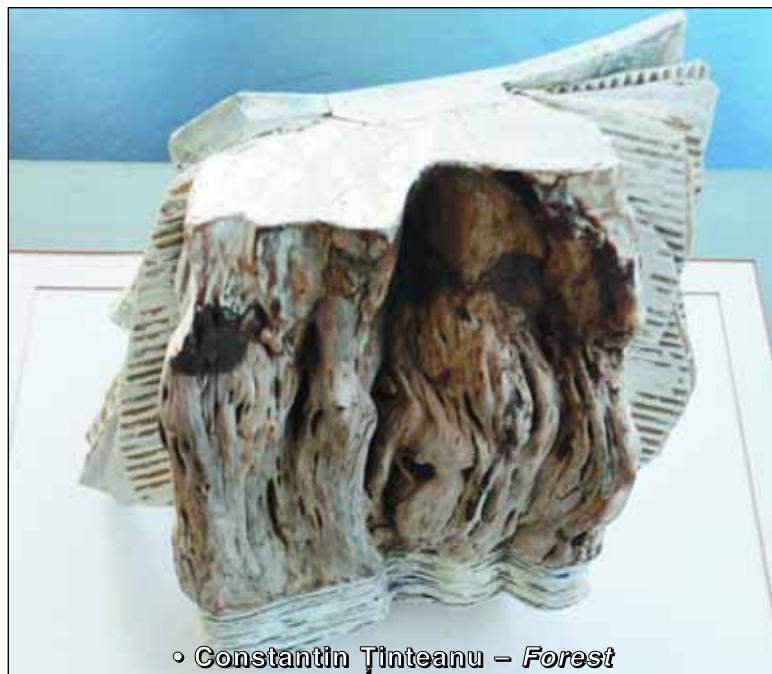
obscuri; vizite de un comic absurd; apeluri telefonice neantizate; dispariții neelucidate etc., etc.).

Marius Terebnea în cele din urmă se stinge, dar dacă moartea lui este o certitudine, există în schimb șanse ca poezia să-i supraviețuiască: „Moartea lui îl transformase din nou într-un mare poet, așa cum mai fusese perceput doar la sfârșitul anilor '80 ai secolului trecut, după care fu uitat cu totul. Mă îndoiesc că cei care se rătoiau la autorități să-i ridice un monument pe Aleea Clasicilor și să-i dea numele său unei străzi din Chișinău să-l fi citit, dar dădea bine la public și avea priză comercială. Am stins dezgustat televizorul pentru a-i deschide o carte de poezii”.

Concluzionând, aș spune că romanul recent al lui Dumitru Crudu este despre conștiință (morală și artistică) și despre timp. „Dar nu trebuie să concepem timpul în afara sufletului”, spunea Plotin. Și iată că în „Margareta noastră”, timpul nu se petrece în afara sufletului. S-a vorbit deja (Romeo-Aurelian Ilie) despre „pseudo-triunghiul” amoros: Marius Terebnea – Margareta – Colea Iarușevschi. Cred că există două triunghiuri amoroase; la cel enunțat se adaugă Margareta – Colea Iarușevschi – Liza. Și poate vor fi cititori care-și vor pune întrebarea: pe cine iubește de-adevăratelea Colea? Eu cred că o iubește pe acea femeie care a apreciat frumusețea trandafirilor albaștri și la care s-au oprit splendidele buchete de flori. De aceea, dintre cele două finaluri oferite de autor, personal optez pentru al doilea. Consider că primul este un „pseudo-final”, deznodământul fiind identic cu „al doilea final”.

Expoziționalul „La final nici măcar nu contează”, susținut de artistul Constantin Ținteanu, în toamna anului 2021, în sala Borgo Prund a Complexului Muzeal Județean Bistrița-Năsăud, ne-a oferit prilejul unei meditații pe marginea percepției liniare a timpului, cu evenimente și urme materiale conectate la o macro și microcronologie stilistică, cu sincronicitate între formele sculpturale și suprafețele picturale antrenate în vaste comprehensiuni contextuale. Recunoaștem în expoziție motivele *antiquus*, *christianitas* și *humanitas*, valorizate în montura unor concepte specifice *postmodernității* și *ultracontemporaneității*. Percepția instantanee a întregului pare rezultatul unui demers de purificare interioară, al unei transformări în care trecutul și prezentul fuzionează prin învelișul fiecărei lucrări de artă plastică și amprentează expresivitatea conceptului vizual.

Artistul preferă să extragă *normalitatea* din capsula timpului, să deschidă accese sentimentale spre faptele uitate, spre obiecte decăzute din sensul inițial, spre imagini vizuale care aveau celebritate, dar care azi nu mai impresionează pentru că le lipsesc conectorii de contextualitate. Demersul plastic ne oferă *facilitas*, ne relevă calea inevitabilă dintre ascensiunea în glorie și coborârea spre uitare, dintre perenitate și efemer. Cu talent artistic și înțelepciune, cu răbdare și echilibru, cu spirit rațional și selectiv, Constantin Ținteanu investeste fiecare idee care însoțește picto-obiectele expoziției sale cu simplitate formală și subtilitate sociologică. Această înrudire dintre *sophia* și *téchne*, dintre înțelepciune și creație, ne destăinuie spiritul clasic al expoziționalului și modul de acțiune al artistului. Echilibrul, simetria, buna măsură, ocolirea excesului și a vulgarității, conectivitatea dintre întreg și detaliu, dintre finit și nonfinit, dintre rafinamentul tehnic

• Constantin Ținteanu – Forest

și acceptarea amprentei materialului ne definesc aspectele curente ale expoziției contemporane.

Momentul și infinitul sunt fațete ale aceleiași lucrări, în care percepem fragmentul și întregul prin care reușim să înțelegem că fiecare clipă devine instantaneu trecut, iar prezentul este o componentă a memoriei imediat după nașterea sa. Vălul acestei treceri îl resimțim în lucrările artistului Constantin Ținteanu prin patina suprafețelor sculpturale, prin membrana care le învâluie și le transformă. Artistul a păstrat materiale cu putere de evocare, care de cele mai multe ori stimulează privitorului o posibilă aducere aminte din sfera privată, iar obiectul în sine devine pretextul propriilor noastre amintiri, nu al

realităților sale din care provine. De multe ori textele care însoțesc și completează estetica obiectuală oferă senzuri intuitive, nu definirea unor certitudini. Expresii consacrate din limba latină ne revin în atenție cu sensibilități preponderent vizuale, dar stimulează provocator și mecanismele gândirii filosofice. Cu sau fără pricere academică, începem să înțelegem că *au fost cândva*, că poate *pe undeva chiar mai sunt valabile*, dar le privim fără să le vedem și le ascultăm fără să le auzim. Nevăzutul și neauzitul lor nu sunt tributare neapărat neștiinței sau ignoranței, ci pur și simplu faptului că s-a scurs mult prea mult timp de atunci, iar ființa umană are limitele sale în perceperea și înțelegerea noțiunii *timp*. Cu această stare de fapt,

Întâlnire cu artistul Constantin Ținteanu

expoziția instaurează prin mijloacele vizualului o melancolie și o resemnare în fața inevitabilului.

Dictonul *Memento mori* se actualizează cu o perspectivă arheologizată, cu o accentuare a urmelor materiale în contrast cu cele spirituale. Problematika reciclării, a recondiționării, a recontextualizării unui *ready made* suspendă autenticitatea spirituală, iar din *carcasa recuperată* a materialității se construiește un alt sens. Conștientizarea procesului dispariției este tristă, dar fără efortul recuperării nu am atinge stadiul conștiinței ce ne sensibilizează. Așadar, *prefacerea și facerea artistică în sine* devin extrem de importante pentru că fasonază o nouă identitate. Atât de importante încât, la finalul acestui travaliu, statutul forme rezultate chiar nu mai contează! Într-o lume inflamată de proprietăți materiale, descoperim că obiectele nu mai contează, că demersul modelator interior este mult mai puternic decât efortul secundar al producției. În sensul argumentării conceptului plastic al experienței acumulate, Constantin Ținteanu afirmă în cadrul expoziției: „Rolul nostru s-a încheiat. Importantă rămâne călătoria, doar ea”.

Artistul pare să producă o artă plastică de contrasens, o artă vizuală în care produsul artistic devine doar un pretext al creației, iar consistența operei se mută de la produs la proces, de la tactil la efemer, de la obiectualitate la nonobiectualitate. În fața obiectului plasticizat descoperim că procesarea a fost importantă, că transformarea în sine a fost modelatoare, iar rezultatul materializat prin picto-obiect este doar o urmă

a ceea ce s-a obținut în realitate. Într-o lume saturată de obiecte, ne-am primit lecția: la final produsul nu mai contează! Ne-am obișnuit să colecționăm și să muzeificăm obiecte, dar artistul ne îndeamnă să trăim sentimente și să muzeificăm cu sinceritate propria stare afectivă.

Căderea omului contemporan în consumerism a generat o cădere din sensul și rostul timpului. În acest context, arta practică de Constantin Ținteanu pune o problemă de etică. Legătura vieții cu răstimpul este expozeul în sine, este metamorfozarea prin temporalitate, dar artistul ne propune o țâșnire, un răgaz prin trăirea sinceră a intervalului, a întregii desfășurări dintre început și sfârșit.

Expoziționalul lui Constantin Ținteanu s-a născut din *micile memorii* ale semenilor săi și ne responsabilizează prin politica pașilor mărunți. Visurile marilor gesturi accesibile eroilor nu pot să schimbe lumea dacă nu sunt însoțite de valorizarea gesturilor neînsemnate, cuantificate în lumea modestă a cotidianului. Nu se solicită legături de forță, de interdicere a producției, de închidere a poluatorilor de tip „Greenpeace”, ci ne sensibilizează și ne inițiază în practica pașilor mici, a măsurii individuale. Renunțarea colecționării la un fluture rarism poate salva specia prin dispariția cererii de consum, spunea artistul atunci când am pășit împreună prin expoziție, iar schimbarea începe cu fiecare dintre noi.

Așadar, dacă am înțeles avatarurile genetice ale picto-obiectelor realizate de Constantin Ținteanu, dacă am reținut cu sinceritate fragilitatea lumii în care trăim, dacă am identificat reperele mulțumirii cu sine, cred că DA, putem să spunem precum a spus artistul după finalizarea operelor sale: la final nici măcar nu contează!

Vasile DUDA

Paletele artiștilor

Până spre sfârșitul lunii ianuarie s-a putut vizita Expoziția Anuală a Filialei Bacău a Uniunii Artiștilor Plastici din România, la Galeria „Frunzetti”, care a fost vernisată pe 18 decembrie 2021. Au fost expuse în jur de 84 de lucrări, au participat 60 de artiști. Vizitatorii au putut admira artă de expresii diferite: pictură, grafică, sculptură, ceramică, gravură, fotografie, instalație, tapiserie. A fost o ediție cu propuneri plastice mai puțin strălucitoare, cu griuri dominante, artiștii reflectând stările sufletești trăite de întreaga omenire în ultima perioadă. Ceea ce este însă demn de admirat e valoarea ridicată a Salonului, o consecință a râvnei manifestate de artiști în anul precedent, chiar și într-un context sanitar nefavorabil. Ceea ce a subliniat și președinta Filialei UAP Bacău, Carmen Poenaru: „Anul acesta artiștii s-au mobilizat foarte bine, la Galeria «Frunzetti» și în Galeria «Nouă» au avut loc în total 17 expoziții. Artiștii băcăuani au fost prezenți pe toate simezele importante din țară, au participat la simpozioane și tabere de creație. De asemenea, a fost remarcabilă și prezența în expoziții din străinătate. Dacă mulți oameni au fost depresivi din cauza acestei perioade, artiștii au găsit resurse pentru

supraviețuire și rezistență în atelierele lor de creație”. S-au acordat două premii: Diplomă de excelență pentru întreaga activitate Maestrului Ilie Boca și Premiul pentru cea mai bună activitate artistică plasticianului Dionis Pușcuță.

Pe lângă expoziția anuală din galeria „Frunzetti” situată la etaj, iubitorii de frumos au mai putut vizita (sau revizita) la parter, în Galeria „Nouă”, expoziția personală a artistei Carmen Poenaru, intitulată „Palete urbane” (vernisată pe 26 noiembrie 2021), o expoziție plină de culoare, o invitație la călătorie și la visare, făcându-mă să mă gândesc la cuvintele scriitoarei de origine armeană Narine Abgarian: „cel mai tare dor nu orașele pe care le lăsăm în urmă, nu străzile pe care nu ne e mai dat să trecem, nu copacii care nu-și mai scutură frunzele sub ferestrele noastre, nu stelele la care nu putem să ajungem [...] cel mai tare doare că orașele mor exact în ziua în care le părăsim”. Carmen Poenaru e o artistă care cu siguranță nu „părăsește”, ci păstrează din fiecare călătorie (geografică sau spirituală) câte o părticică, pentru sine, dar și pentru a dăru-i! (V. SAVU)

• Liliana Dumitriu

Teatrul Municipal „Bacovia“ Bacău

Neliniștitorul răs gogolian

Teatrul este o întâmplare cu oameni, de aceea rezistă de peste două mii de ani, deși acum, în epoca postumanului, lucrurile s-au cam complicat. Dar încă mai mergem la teatru pentru aceste întâlniri cu oameni, deveniți personaje, din diferite perioade ale istoriei, începând cu Antichitatea, ca să le ascultăm poveștile de viață, să le vedem în acțiune, prinse în situații conflictuale. Și le înțelegem trăirile, patimile, pentru că sufletul uman, în esență, a rămas același. Pe acest fapt se bazează și regizorul Slava Sambrîș, care a ales să pună în scenă, la Teatrul Municipal „Bacovia“, cunoscuta comedie a lui Nikolai V. Gogol, „Căsătoria“, păstrând timpul acțiunii în care a fost scrisă piesa, intenția sa fiind tocmai sublinierea ideii că „omul nu s-a schimbat, iar banii au aceeași forță asupra noastră, indiferent de context, epocă sau spațiu geografic“. Doar unele obiceiuri, cutume, moravuri s-au perimat, nu și nărvurile vechi de când lumea, ținând de natura umană. Obiceiurile rele sunt cele mai rezistente, o spun etnologii, în cunoștință de cauză. În zilele noastre, nu se mai merge în peșit, ca în „Căsătoria“, dar miri, ba și mirese, care să fugă înainte de nuntă, din varii pricini, mai sunt. Ipocrizia, absența sentimentelor sincere dăinuie, la fel interesele meschine, mercantilismul. În fine, despre această piesă a lui Gogol, mai toți comentarii țin să precizeze că nu este de valoarea „Revizorului“, o capodoperă a genului satiric. E cât se poate de adevărat, dar asta nu înseamnă că o comedie mai ușoară, mai apropiată de farsă, având însă și accente tragicomice, frizând absurdul, cum este „Căsătoria“ (scrisă în 1833), nu s-a bucurat

• foto: Chromatique

întotdeauna de o foarte bună primire din partea publicului. Care a răs cu mare poftă privind întreaga teatură stărnită de pețirea unei fete cam trecute (considerată așa la cea vreme, deși ea nu are decât 27 de ani), dar cu avere, pentru cucerirea căreia patru pretendenți intră în competiție. Și la premiera de la Teatrul „Bacovia“, spectacolul a avut succesul scontat. Un bun cunoscător al teatrului lui Gogol, regizorul Slava Sambrîș (din Republica Moldova) a mai montat „Căsătoria“ și chiar „Revizorul“ (prima oară la finalul studiilor de masterat), semnând de această dată o adaptare a textului, fără obsesia actualizării. El renunță la un pretendent și, în schimb, inventează un personaj colectiv, un sfat, un cor de babe, care comentează acțiunea.

Slava Sambrîș își structurează atent, profesionist spectacolul, asigurându-i cursivitatea, ritmul, pune în valoare toate sursele de comic: de situație, de limbaj, găsește soluții inspirate de rezolvare a situațiilor dramatice și lucrează eficient cu actorii, care și individualizează cu precizie și cu nuanțe personajele, urmându-i indicațiile. Florina Găzdaru face un rol foarte bun în Agafia Tihonovna, fata de măritat (prezentată, de pețitoare, ca o „delicatesă“), având câteva scene savuroase, când, șocată de dispariția subită a mirelui, afișează o încremenită expresie plină de stupeoare, care cere compătimire. Mătușica ei, Arina Panteleimonovna, o femeie de treabă, cu un bun-simț sănătos, este întruchipată de Simona

Nica, actrița creionându-și convingător personajul. Pețitoarea cea versată, unsă cu toate alifiile, vicleană, mincinoasă, Fiokla Ivanovna, este adusă în scenă de Furuța Apetrei, expresiv, cu mare aplomb, ca o cumătră înfiptă, chiar agresivă și cu gura mare, sfichiind cu replici tari pe cei care o înfruntă. Podkolesin, îndărătnicul burlesc, greu de convins că i-a venit rândul la însurătoare, suferind parcă de oblobovism (*avant la lettre*), este credibil în lentoarea, deruta, abulia lui, grație interpretării nuanțate a lui Ștefan Ionescu. Cel care-l tot împinge din spate este amicul lui, Kocikariov, un îndrăcit personaj, care și descoperă veleități de peșitor, făcându-i concurență Fioklei (împotriva căreia, de mai multă vreme, are el un dinte),

spre turbarea acesteia. Bogdan Buzdugan își construiește laborios rolul, scoțând maximum de efecte comice din tenacitatea cu care și urmărește scopul: căpătuirea nehotărâtului său amic. Izbutite portrete caricaturale fac și Valentin Branîște, un Omlă hilar, agitat, cu un pântec proeminent, și Dumitru Rusu, care compune cu finețe, în filigran, personajul lui Anucikin, timid, efeminat, un prețios ridicol. Locotenentul de marină în rezervă Jevakin: țepăn, grav, pătruns de propria-i importanță este jucat, cu ținuta adecvată și tușe exacte, de Ion Goranda.

Nu trec neobservați nici tinerii Alina Simionescu (Dunișka) și Tudor Hurmuz (Stepan), în două roluri de servitori între care se ivește o mică scânteie de amor instant. Sfatul babelor, compus din Ștefan Huluba (un travesti de un haz nebun), Bianca Babașă, Minodora Broscoi, Vlad Nicolici, Alexandru Gușă, este foarte prezent: cântă și face tot felul de comentarii, pe toate tonurile (ca pe rețelele sociale acum), dar și „fizicalități“, tumbă, șpagate, în scene de un umor burlesc.

Cu o scenografie simplă, dar adecvată și sugestivă, semnată de Răzvan Bordoș, în costumele plăcute ochiului, respectând epoca, ale lui Szöke Zsuzsanna Dalma, spectacolul „Căsătoria“ (designer de lumini, Cristi Baci) este o reușită a întregii echipe de realizatori. Cu secvențe memorabile, mai cu seamă după fuga, pe fereastră, a mirelui, când în comedie se ivește o spărtură, prin care pătrund imprevizibilul, haosul, absurdul, când râsul încremenește pe buze, devenind neliniștitor.

La sfârșitul anului, înainte de Crăciun, artistul fotograf Ovidiu Ungureanu ne-a invitat la o nouă expoziție; un dar, desigur, din partea lui, pentru iubitorii acestui gen. „Tur de confrerie“ s-a intitulat expoziția deschisă la Centrul de Cultură „George Apostu“ din Bacău, curator fiind Maria Pașc, istoric de artă. Care a vorbit la vernisaj, dar a și scris despre acest nou proiect al artistului băcăuan, menționând că Ovidiu, în lumea agitată, conflictuală a artiștilor, este un „desăvârșit mijlocitor“, un om care construiește, reușind să-și adune colegii de breaslă laolaltă, așa cum se întâmplă în taberele pe care le organizează, cum este cea de la Tescani, ajunsă la cea de-a cincea ediție. „Nu-i de mirare că tema confreriei îl pasionează. Înainte de a fi artist fotograf, Ovidiu Ungureanu a fost navigator, de profesie. A făcut parte dintr-o breaslă pentru care confraternitatea este singura cale care duce la liman. Și cum Ovidiu Ungureanu, artistul, a pus mulțimea valurilor la temelia artei sale, turul de confrerie propus în această expoziție nu este doar un demers de a revedea chipul, lăsat în urmă, al marinarului, ci de a supune atenției fotografului ceea ce este esențial în orice breaslă: a fi laolaltă. În turul acesta de confrerie, Ovidiu Ungureanu este omul mării care scrutează prin oceanul artistului. În expoziție sunt prezentate teme recurente ale navigatorului lăsat în păstrare, spre valorizare, artistului: porturi marine, fluviale, țăruri înalte și noian întins de ape. În fotografiile temperamentul său se ivește covârșitor. Ni se înfățișează un artist cu adevărat de excepție, a cărui artă dezvăluie resursele unei sensibilități uimitoare. Înainte de

Un tur de confrerie cu Ovidiu Ungureanu

a stăpâni rigurozitatea compoziției, el stăpânește ceva încă și mai important: o intuiție ce nu-l înșală, acea intuiție care își discernce, în mulțimea motivelor ce i se înfățișează, propria expresivitate și acordul cu propriul suflet. Fotografiile lui Ovidiu Ungureanu nu aduc niciodată aspecte surprinse la întâmplare după capriciul ochiului sau asociate prin afinități exterioare de subiect. Dimpotrivă! Avem de-a face cu o preocupare concentrată, răsfântă în serii întregi de fotografii, mulțime de răspunsuri la una și aceeași problemă abordată în diferite aspecte. Viziunea lui nu este o simplă reacție senzorială în fața a ceea ce se vede; viziunea lui este o contem-

plare ordonată. Fotografii cu vederi din port și vederi la țarm, imagini străvezii învăluite de poezie.“

Mi-am amintit că, în urmă cu mai bine de un an, lui Ovidiu îi venise minunata idee să facă, într-o atmosferă și un cadru de sărbătoare, fotografii cu oamenii din domeniul cultural-artistice al Bacăului, reunindu-i astfel, printr-o originală formulă, într-o galerie de portrete. Dincolo de orgolii, de rivalități, de vanitate, atât de prezente, din păcate, în mediul artistic, Ovidiu căuta o armonie. Ca fotograf, el are generozitatea, noblețea de a-și privi cu empatie modelele, de a le ridica deasupra banalului și

a le pune în lumina cea mai favorabilă. Ne-a invitat apoi, pe mulți dintre cei portretizați, la o agapă, în frumosul său studio „Chromaticque“, unde am petrecut o seară încântătoare. Cu alura lui de adolescent longeviv, cu figura lui exotica de apaș, Ovidiu a fost o excelentă gazdă. Am vorbit în cea seară despre proiectele lui următoare, unul dintre acestea fiind expoziția din toamnă, „I-auzi corbii“, de la Muzeul de Artă din Bacău, la 140 de ani de la nașterea lui George Bacovia. I-am admirat, apoi, emoționantul, prin *feeling*, „Tur de confrerie“. Emoționant pentru că „prima mea dragoste a fost marea“, după cum recunoaște, și pentru că Ovidiu este un om deschis, cald, sensibil, un sentimental care și construiește, prin arta sa, și un edificiu afectiv. Mereu în căutarea unei clipe de grație, pe care o „vânează“ cu infinită răbdare, el immortalizează imagini pe peliculă, suspendând parcă timpul, oprit astfel din zborul său. Mai mult decât un artist înzestrat, cu vocație, pasionat de cercetarea sa în zona inefabilului, Ovidiu este un catalizator de energii creatoare, dovadă fiind proiectele sale în care și antrenează confrății. Este o prezență constantă și activă la multe evenimente culturale, la premiere, în teatru, având cu el aparatul de fotografiat și de filmat, prelungind prin imagini reverberațiile frumoaselor clipe, conservând memoria faptelor. De oriunde se află, din spatele aparatului, Ovidiu ne face mereu un semn cu mâna, chemându-ne într-un port al prieteniei, ca să ne bucurăm împreună de viață, de artă.

Pagină realizată
de Carmen MIHALACHE

Insolitul volum de versuri „Pasărea din ochiul meu stâng” (București, Ed. „Eikon”, 2020) probează o dată în plus maturitatea artistică și rafinamentul autoarei Tincuța Horonceanu-Bernevic. Sensibilitatea de sorginte feminină e asociată funciar unei imaginații fertile, dar și unui fond cultural și intelectual. Tensiunea lirică este exemplar dozată stilistic, în același timp discursul fiind spectaculos și diversificat. Poeta se dovedește a fi un experimentat magician al realului eruptiv pe care-l propune, onest și credibil, unui cititor cât de cât avizat. Sugestiile ideatice, numeroase și coerente, pe mine, mărturisesc, m-au condus într-un loc aparte: la biografia Sfântului Francisc. Scriptura ne spune că, prin anul 1212, Sfântul Francisc, mergând pe un câmp, vede o sumedenie de păsări adunate în grupuri compacte atât pe ramurile copacilor, cât și pe câmpurile din jur. Ei bine, Francisc, părăsindu-și companiile, aleargă spre păsări, cărora încearcă să le vorbească mai întâi prin gesturi, ulterior prin cuvinte. Ulterior e faptul că păsările se apropie de el atingându-i cămașa și cerându-i binecuvântarea. Turnat, gravat în suflet de copil, aparent naiv, gestul se perpetuează până la noi, fiind emblematic în relația franciscană cu creația și cu ideea paradiziacă. În Piața Domului din Florența, în perioada verilor toride, la orele prânzului, apare de regulă un păsărar care, pentru câțiva bani, îți poate livra un săculeț cu semințe. Cu ele tu-riștii ori chiar locuitorii Florenței pot hrăni păsările cetății.

Tincuța Horonceanu-Bernevic face parte din pleiada acelor poeți pentru care metafora este respirație adâncă, zbor și lumină, vis când odihnitor, când tulburat de neliniști. Îmbinând versul clasic cu cel alb, poeta creează în fapt o vizuală stare

Theodor-George CALCAN

Aripi cu rădăcini

în care este transpus cititorul. Fără să renunțe la sine, scrutând adânc în zona propriei copilării, poeta reușește, la modul miraculos, să-și redescopere și să-și reinventeze lirismul.

Curioasă din fire și implicată activ actului artistic pe care îl animă, își construiește poemele pe ideea iubirii pe un ton elegiac, având avantajul frecvențelor din universul copilăriei. Astfel, viziunea este ludică, inocentă și vag onirică, animată blând și fabulos de un freemăt ușor absurd al unor cuvinte ingenios folosite, de natură să sfășie prin forța lor cerneala și, prin fragilitatea creată în jur, să deschidă perspective spre o năzuită nemărginire albastră. O brazdă a copilăriei înviorează perpetuu expresia poetică a rostirii.

Poeta e absolventă a unei facultăți juridice și, în opinia celui ce vă scrie, faptul a ajutat-o substanțial în a da cuvântului greutatea și importanța utilă și necesară. Talentul poetic e cu siguranță unul de referință. Amintirile cu miros de lavandă par a fi pline de o vie prospețime. Misterul și taina discretă fac să-nflorească vizibil florile unui alt timp. Poeziile Tincuței Horonceanu-Bernevic cultivă un expresionism de o cuceritoare originalitate. Cioburile de existență care predomină narativul poemelor sale dau eleganță și strălucire poemelor și de cele mai multe ori amănuntul banal, nesemnificativ energizează și dinamizează poemul. Jocul, armonia, dezinvoltura și curajul dau măsură și vigoare deosebită poemelor sale, iar ceea ce impresionează

în spectacolul liric e tocmai sinceritatea trăirii, dar și dozajul riguros al tensiunii lirice. Visul energic, amănuntul celest, viziunea oarecum ludică asociată mișcării dau substanță poeziilor ce mustesc de emoție. Se pare că liniștea e realmente țesută pentru profunzimea celestă. Metaforic vorbind, fragilitatea câmpului înflorit ori, mai bine zis, fragilitatea unei singure flori devine forță, stare de spirit, pas și lumină în zbor în stare să miște lucrurile într-un anumit sens.

În „Pasărea din ochiul meu stâng”, autoarea, dincolo de starea de zbor și lumină pe care o realizează, ne comunică simplu dar și cu precizie starea ei existențială. Mai mult decât atât, ne prezintă un model cu totul particular de a face și a simți poezia. Îndeobște cei care scriu poezie pentru copii (amintesc că genul pe care-l cultivă cu dexteritate, vigoare și perseverență autoarea este literatura pentru copii) își dau seama cât de puternică și de profundă este sugestia transmisă sentimentului uman prin frumusețe, delicatețe și fragilitate: „Liniștea a țesut plase pentru păsări/ stau resemnate în spațiul dintre cer și pământ/ recunoscând în zbor germele de viață/ pădurea de aripi e o maree de zbateri/ trece peste buza amiezilor/ ca un vin licoros cu puteri tămăduitoare/ pasărea umbrei mi-a fremătat aerul/ și eu nu am urmat-o/ în nesupunere oarbă/ m-am abătut de la cale [...] povestea se țesea în zile lungi/ șapte la număr”.

Trudindu-și aluatul de suflet pe roata olarului până la desăvârșire, autoarea istori-

sește *Povestea celor șapte zile de penitență* în care o poetă ajută pasărea să revină la viață și să-și recapete sufletul. Cu siguranță, pasărea va zbura mai departe, ademenind norii într-o joacă de aripi! În cea de-a șapte zi de penitență, cântecul păsării căzute a fost auzit de poetă. Mâna ei a prins pasărea și a înapoiat-o luminii. În paralel, poeta are propriile vise. În prima zi visează, spre exemplu, că a înghițit gara orașului, iar trenurile circulau numai după voia imaginației, brăzdându-i aprig trupul, dar și intersectându-se cu potecile firii. Imaginația acestei cărți e bogată și fascinantă, iar simbolurile ei sunt definitorii. Mecanicul unui tren era un student la drept care și-a abandonat studiile, iar toți călătorii de prin vagoane erau perechi mai mult sau mai puțin îndrăgostite. Atât ironia subtilă, cât și fabulosul din lucruri sunt de natură să impulsioneze povestea. Dintre zile, semnalăm *Ziua a IV-a*: „Am încercat să șterg cuvântul răutate/ Am scos răutatea din mine/ Și am decis că este o pisică mare și grasă/ Căreia nu i-ar strica o cură de slăbire”.

Multe dintre poeziile acestei cărți ar merita citate în întregime. Din cauza economiei de spațiu, comprimăm: „Directorii instituțiilor de cultură/ au plecat toți la specializare// Polul Sud era cea mai apropiată destinație/ și ei au ales-o pentru că/ prețurile la cazare sunt foarte mici/ datorită pinguinilor care țin/ la nivelul lor de trai// în lipsa directorilor/ angajații au plecat în vacanțe prelungite/ și-au făcut amante și salarii de merit/

au schimbat destinația instituțiilor/ după bunul lor plac/ au dansat pe mese și au consumat alcool/ ziua în amiaza mare/ fără șfială/ au spus bancuri desucheate/ și-au jucat tenis de masă/ pe marmura aristocrată/ în holurile pline de eleganță” (*A șasea zi*).

În cea de-a „șaptea zi” a acestui splendid jurnal poetic, Tincuța Horonceanu-Bernevic proclamă: „Poetele/ erau delfini jucăuși// înotau în ocean peste crestele albe [...] poetele erau în general/ niște delfini foarte prietenoși/ se apropiau însă de țărni/ cu mare discreție/ acolo pândea de fiecare dată primejdia// pe nisipul galben/ esuau adesea cele mai îndrăznețe/ și atunci își jurau/ fetelor să înotăm mereu în larg/ avem nevoie de spații mari/ pentru toate cuvintele pe care le ducem cu noi”. Opinez clar că „A șaptea zi” e una dintre piesele de rezistență ale volumului și poate nu e întâmplător faptul că simbolul poeziei la greci e un delfin încălecat de un înotător și că el a fost înscris pe una dintre primele monede descoperite în spațiul elen. „Zborul” e altă poezie convingătoare, din care decupăm: „Călcăm zilnic peste pietre/ pe nisip/ pe asfalt/ pe lemn/ pe aer/ pe cer/ pe jurăminte/ pe inimă/ pe suferință/ pe dragoste/ ne prefacem că ne pasă/ ne zâmbim/ călcăm pe noi înșine/ și ne pregătim de zbor”.

E în poezia acestui volum un fel de balans viguros, un dans al vieții liber exprimat acolo unde exercițiul spiritual își poate, simplu și sigur, descoperi o latură cât mai umană. „Pasărea din ochiul meu stâng” e una dintre cărțile cele mai bune pe care le-am citit anul trecut și una dintre întreprinderile poeticești dintre cele mai reușite pe care le-a înfăptuit Tincuța Horonceanu-Bernevic în cariera ei.

De multă vreme mă tot gândesc la acel caiet despre care se spune că Eminescu îl avea pe când era internat la Sanatoriul de Boli Mentale al doctorului Șuțu. Nu e greu să-ți imaginezi un om pe pat de spital, atmosfera fără speranță de năruire totală și nici momentul despărțirii de viață. Nu știu dacă e legendă sau Mihael Eminescu a scris cu jumătate de oră înainte de a muri „Stelele-n cer”. Deunăzi, când am ascultat *Testamentul* compozitorului César Franck, *Simfonia în re minor*, asta îmi cadena gândul: „Stelele-n cer/ Deasupra mărilor/ Ard depărtărilor/ Până ce pier”.

În anul 1999, Joël-Marie Fauquet își prefațază introducerea la volumul său de corespondență al compozitorului César Franck, supranumit *Pater Seraphicus*, cu următoarele cuvinte: „Detășat de lucrurile acestei lumi, protejat de un inger, Franck își urmează visul de artă în fața claviaturilor orgii sale...” Născut la Liege, unde la 12 ani termină școala din orașul de elecție, va pleca la Paris, să studieze la celebrul Conservator Național. Concertează ca pianist virtuoz, se angajează organist, la 26 de ani se căsătorește. Este peste

turnul cu ceas

Ozana KALMUSKI-ZAREA

Ard depărtărilor

treizeci de ani organist la Sainte-Clotilde din Paris și la 50 de ani, când nu se mai aștepta, preia catedra de orgă a Conservatorului din Paris. Este un muzician ales, compozitor de opusuri camerale și simfonice și, evident, pentru orgă. Printre discipolii săi se numără creatori de marcă precum Henri Duparc, Gabriel Fauré, Camille Saint-Saëns, Théodore Dubois, Ernest Chausson, Vincent d'Indy....

Setea de absolut și obsesia lui Franck pentru ea îmi apar și când mă gândesc la Lucian Blaga, alt drag mie poet. Rostul viețuirii și al creației,

cutremurătorul zbucium lăuntric însetat de certitudine, dorul de infinit ne întrebă prin vocea lui Blaga în *Mesterul Manole*: „Doamne, pentru ce vină neștiută am fost pedepsit cu dorul de a zămisli Frumusețea”. *Variațiunile simfonice* compuse de César Franck și interpretate fabulos de pianistul Viniciu Moroianu, în compania ochestrei Filarmonicii Mihail Jora, sub bagheta maestrului Alain Pâris, le alătur cu neputința de a împăca năzuințele pământeste cu idealul: „Din veci mă arde același gând:/ Să fii pământ și totuși să lucești ca stea” (*Pustnicul*, în *Pașii profetului*, 1921).

La clasici și romantici tema este recognoscibilă pe parcursul variațiilor. Uneori, deși tema suferă metamorfoze radicale, nu înseamnă că este și denaturată. Una dintre legile nescrise, dar pe care o respectă orice creator este aceea a contrastului. În absența lui, totul ar deveni plictisitor, lipsit de reliefuri, ceea ce ar pierde interesul ascultătorului. Compozitorul își alege sau își creează o temă pe care o disociază, o simplifică, până la a-i afla esența. Nu este suficientă fantezia și nici talentul de a stăpâni arta variațională. Temele, ca și noi, se împrumută, se contaminează unele de la altele, își suportă sau nu vecinătatea, se unesc, se opun, se atrag, se caută. Cele cu mai puțină personalitate își pierd adesea identitatea. Încearcă și ele să aducă ceva nou, fără a se repeta identic, monoton. Unele teme îi sunt atât de dragi creatorului încât, obsedat pe viață de ele, nu se mai poate desprinde din mirajul lor. Ascultând, ajungi să nu mai știi dacă compozitorul și-a ales tema sau, ca într-o ursită, a fost ales de ea, într-o sublimară afinitate. Sau dacă, spunând *e prea aproape*, se aude *e prea târziu*...

Val TALPALARU

Spovedanii în albastru

Unul dintre debuturile mature, lăsat la macerat mult timp, este cu siguranță cel al Caliopei Tocală, un debut în proză cu nu mai puțin de trei romane ciclice, o „saga” derulată cu viteza și răsturnările de situații ale unui carusel. Despre ele am vorbit/ scris la timpul potrivit, prins fiind de abilitatea construirii textului și patinajul imprevizibil printre stări, introspecții, soluții narrative ingenioase. Cît și cum se regăseau acolo alteritatea și biruința *întru sine* a autoarei nu am mai stat să cîntăresc, prins mai curînd de ritmul schimbării planurilor.

Statui de apă, apărută recent la Editura „Timpul”, transferă în poezie aceeași tensiune și gravitate cu care se întrebă sau răspunde. Sau cu care sunt căutate în jur eventualele repere în timp și spațiu pentru construcția lirică. Nu pentru că acestea ar conta în mod special sau că ar exista alt timp decît prezentul care ascunde sensuri care nu pot fi descifrate cu modestele posibilități ale percepției, la care suntem poftiți și noi – sau alaiul de alter-ego ale autoarei – să participăm: „Noi stăm relativ departe de ceea ce numim arenă,/ un loc obișnuit, de altfel, între ierburi,/ stăm culcați și așteptăm nu știe nimeni ce,/ deși fiecare dintre noi are o presimțire./ Vine un soarece de câmp, se uită într-o parte/ și alta, se joacă printre ierburi, se-ntinde la soare,/ câteva spasmi și moare” („Arenă”).

Sigur că putem vorbi despre neputința comunicării sau despre inutilitatea ei. Ambele în nuanțe tragice, mai ales că în umbra lor stă „tristețea lui Cioran”: „În jur, o lume necunoscută, populată de străini/ ce-și schimbă cu rapiditatea numele,/ universul este, desi-

gur, o creație a tristeții lui/ Cioran,/ omul este singura ființă care devine propriul/ dușman [...]” („VI”).

Sentimentul tragicului apare în imagini proteice, cu grade diferite de tristețe sau resemnare. Și totuși, fondul solar este vizibil și intenționat aplicat unor poeme pentru fundalul pe care se poate grava o nouă naștere, ca o replică biblică a celui „om de hîrtie” al lui Roland Barthes: „Ca un copac înflorit asediat de albine/ îmi simt trupul năpădit de zei./ Rugina dispare din sunete și imagini,/ pietrele se sparg sub copite de miei./ E o zi înaltă, înaltă și de abur,/ din care picură și se topesc în iarbă/ secunde moi, murmuitoare,/ iar eu, cu înfrigurare,/ caut metafore noi, care să numească/ *cel de al doilea* al tuturor lucrurilor,/ invocat să se nască” („Poem de zi”).

În prefața cărții, Ioan Holban atrage atenția asupra originalității cromatice. Care ne poate duce la celebrul vers al lui Elytis: „Doamne, cît albastru ai cheltuit ca să nu te pot vedea!” Sau nu. Pentru că albastrul se oferă muritorilor ca o ipostază a clarității, profunzimii, diafanului, a voluptății cromatice. Mereu dublul, alteritatea.

În fine, substanța din care este croită metafora titlului, apa, lichidul vieții dar și al trecerii, nestatorniciei, se cere și ea comentată. (După ce a fost comentată în bibliotecă întregil!) Și nu oricum. Fără vreo intenție de asociere, mă duce gîndul la cartea de versuri (foarte bună) a Radmilei Popovici: *Apa care își bea mâinile* și care poartă gîndul nu doar la fluidul dătător de viață, ci și la apa care își este suficientă sieși, adunînd și topind în ea totul. Efemere, intangibile, curgînd odată cu timpul și fără tirania lui, statuile pot fi iluzorii sau adunate într-o statuie, continuu fluidă către o peșteră despre care filosofii antici spuneau, aproximativ: „Tot ce moare se adună în locul în care toate se pregătesc să se nască”.

Uneori poemele capătă accente dramatice, scrise cu penelul muiat în apocalipsa lui Bosch: „[...] cea din fața mea, întinsă și ea de-a lungul patului,/ care mi-a spus: vino să fim lumina altei lumi,/ am văzut într-un târziu că sunt tot eu,/ în locul meu a răspuns o voce care venea de nicăieri:/ toți bărbații s-au transformat în femei,/ ea surăse, se ridică pe

coate, scoase o gheară de leu,/ își spintecă venele, îmi spintecă și mie venele,/ eu n-am zis nimic, am răs, ba am lătrat, nu mai știu,/ ne-am aruncat una în brațele celeilalte,/ într-o îmbrățișare roșie, leii au tresărit ușor,/ negru, apoi alb, din nou negru, iarăși alb,/ lumina începu să latre, o, suflete jilav, păianjene,/ lumină a altei lumi, creier al cărei nopti?” („Lumina altei lumi”).

Și din nou, albastrul – pedeapsă, ispășire, cameleon, cu toate ipostazele lui sufletești: „să ieși în câmpie unde vei aprinde un foc mare/ în mijlocul căruia să te așezi, să spui cuvinte/ rotunde, albastre pe care să le pui la copt...”, „a construi noptii un trup pe măsură/ cum și din ce să

spună, rog, cine știe,/ este doar o tentație a albastrului...”, „ne scriem în trupuri,/ litere de diferite mărimi,/ care nu întotdeauna devin sunete, albastre niciodată”, „e-o trecere albastră de cai înspre alte vremuri”, „îndatorată peste măsură măs-linului/ și culorii albastre absorb orice zgomot” etc.

Tentația de a urma firul cromatic al Ariadnei în poezia Caliopei Tocală este foarte mare, pentru că lumea plămuită din culorile care mai curînd dor este una în care poeta se simte în largul ei pe patul de spini, de pe care curg către noi răzvrătiri, resemnări, tăceri mărturisite și întrebarea nerostită: „Se știe că suntem vedenii ale cuiva,/ încearcă să-ți eviți trupul și vei vedea/ nu că nu se poate, ci că nu știi cum,/ moartea este o definiție/ voi spune altădată a cui,/ se știe că suntem vedenii ale cuiva,/ încearcă să-ți eviți trupul și vei vedea/ nu că nu se poate, ci că nu știi cum,/ moartea este o definiție/ nu voi spune niciodată a cui” („Ritm”).

• Mihai Nechita-Burculeț

• autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți •

Certificat de har

Deschid cartea „Cămașă suferită pe trup” (București, Editura „Tracus Arte”, 2021) cu înfrigurarea unei îndelungi așteptări. Deși am răsfoit-o în grabă, atunci când am primit-o graba îmi era regină, și nimeni nu se poate lăuda că, măcar din când în când, nu e guvernat de o asemenea doamnă; așadar, doar am răsfoit-o în acel moment și deja sentimentul acut al întâlnirii cu neobișnuitul începea să mă urmărească. Și m-a tot urmărit, până când m-a țintuit lecturii. Acum, când nu mai pot s-o las deoparte, mi se pare pregătită anume pentru o aventură nocturnă. Îmbrăcată într-o haină grafică de parcă ar fi o ie pe trupul neliniștii, mă obligă nu doar la admirație, ci și la o mai atentă re-pipăire (da, acesta e cuvântul, așa îmi transmit ochii sufletului niciodată sătui de sublim!) cu privirea, adăstând asupra unor troiene de metafore. Citesc și citesc, apoi, arar, uimit de ce descopăr, închid cartea. Încerc să-mi duc mai departe, cu gîndul înfipt în jocul imaginației, bucuria dincolo de copertă. Redeschid la întâmplare, împins de febrilitatea unei dorințe ascunse, răutăcioase în aparență, dar născută din invidia firească a unei competiții subînțelese, deci redeschid cu nădejdea de a nimeri ceva care să-mi placă mai puțin. Mă iau pe sus, ajutându-mă să plutesc în

reverie, niște clipe „împrăstiate albastru”, în timp ce „liniștea face eforturi să fie întreagă”, iar „lucrurile încep să tacă vijelios mai tare ca sângele” („Parcul rănit”). Mă trezesc memorând frânturi de înalt, poate spre a mă sprijini pe ele în încercarea de a vă momi, chiar dacă îmi place să mă străduiesc, mereu mă străduiesc, ca momeala să-mi fie propriile cuvinte. De fapt, nici nu-i vorba despre vreo păcăleală; oricare mi-ar fi cuvintele, ele nu vor putea reda, pe cât de convingător mi-aș dori s-o fac, sentimentul unei mari întâlniri, al unui câștig neașteptat.

Zorii își revărsă limpezimea tiptil, anticipând cu iluzii de albastru apropierea unei noi zile. Alte file ale vieții așteaptă să fie scrise, prin ele croim căi spre noi lecturi. Deocamdată, înainte de orice, întorc peste înfiorarea grijilor inerente o nouă pagină de adâncă, indefinibilă mulțumire; nu e puțin lucru să îmbraci la prima oră a dimineții o astfel de cămașă.

„O, Doamne, dă-mi și mie o adevărată de pasăre”, invocă Victor Munteanu în cartea care mi-a luminat această noapte, și așteptarea mea zboară convinsă. Iată, Poetul s-a ales cu certificat de har.

Firiță CARP

• revista revistelor • revista revistelor •

Neuma

Nr. 11-12 (49-50)/2021

Cu siguranță, Clujul se poate mândri cu câteva reviste culturale de calitate. Deși e ceva mai tânără (recent a împlinit cinci ani de existență), „Neuma” se numără printre ele. Și dacă am nota aici, succint, colontiturile din numărul apărut la finele anului 2021, avem convingerea că deja va fi stărnită curiozitatea cititorilor: estetică, interviu, ecouri, proză, tineri poeți, eseu, eveniment, poezie, poezia lumii, ritualul scrisului, reportaj, eveniment editorial, volume *Neuma*, filatelie, viața cărților, traduceri, colțul lui Yorick, cinemateca, educație, etnologie, teatru, arhitectură, rock. Editorialul „Nebuni, zombi și trandafiri” este semnat de directoarea Andrea H. Hedeș. Ne-a atras atenția în mod deosebit dialogul dintre scriitorii Horia Gârbea și Liviu Franga. La întrebarea: „Vedeți în uzul curent și excesiv al limbii engleze un motiv de îndepărtare a vorbitorilor de limbă română de rădăcinile latine ale limbii noastre?”, printre altele, universitarul Liviu Franga afirmă: „În uzul curent al limbii engleze nu văd nici un motiv de îngrijorare, nici măcar, cum spuneți dumneavoastră, de îndepărtare a vorbitorilor de română de rădăcinile latine ale limbii noastre. În schimb, în uzul excesiv al anglicismelor (și americanismelor), da”. (V. S.)

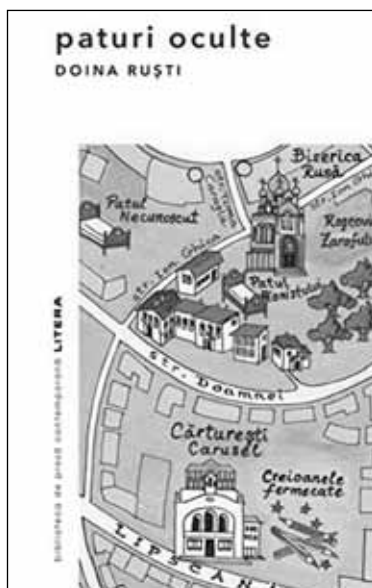
Vântul îi face pe roșcovi să vorbească într-o limbă necunoscută nouă, neatenților. Citind „Paturi oculte“, de Doina Ruști, mi-am adus aminte de un roșcov din copilăria mea. Ajunsese și el să foșnească vara și să-și lovească tecile iarna, deasupra copiilor animați de joc. În cele din urmă, uimită că ceilalți copii rodeau marginile tecilor necunoscute, am încercat și eu. Păstrez amintirea gustului dulce. Pomul necunoscut și-a dezvăluit acum identitatea.

Într-un interviu, Doina Ruști și-a mărturisit convingerea că fiecare pat are o istorie și, în funcție de ea, te face să dormi mai bine sau mai prost. Aceasta este ideea de la care pleacă romanul „Paturi oculte“, apărut în ultimele luni ale lui 2020, la Editura „Litera“. De la această idee, Doina Ruști ajunge departe, printr-o triplă care a cuplului, aflat în căutarea propriei identități. Pipica și Valache, Căpriceanu și Odile, Lev și Flori sunt doar repetiții ale perechii primordiale. O repetiție a căutării și a găsirii, în timp ce varianta definitivă se lasă încă așteptată. Romanul poate fi citit și în această cheie a iubirii, dacă avem în vedere că iubirea întrece în ocultism orice altceva. În plus, nu trebuie omis nici pianistul, nici Miki, pentru că iubesc și cei care nu și-au găsit jumătatea prestabilită.

Ana PARASCHIVESCU

Semne dintre roșcovi

Ale cui sunt paturile? Aparent, le aparțin lui Valache și Pipicăi, ei fiind artizanii care provoacă foarte multe oscilații misterioase printre niște bucureșteni fără nicio aură. Paturile din lemn de roșcov străbat secolele cu puterea unei baghete magice. Chiar deteriorate, ele își lasă amprenta inconfundabilă pe străzi, aproximativ în aceeași zonă din centrul Bucureștiului, mai puțin patul de la Valea Stanciului. Paturile îi aparțin, de asemenea, lui Căpriceanu, el provocând întreaga întâmplare. Căpriceanu, geniul neînțeles, este un revoltat atât în viață, cât și în moarte. El este și călătorul, și fantoma, și îndrăgostitul, și călăul. Pentru el, Flori este înlocuitoarea lui Odile. Asemănarea fizică o face să-i fie suficientă, chiar dacă rămâne cu o vagă nemulțumire, o atitudine umană, în cele din urmă. Dacă nu ai tot, pentru că nu ai cum, e bine să ai măcar o parte. Flori și Lev sunt doi tineri care se intersectează, dar au nevoie de timp să-și dea seama că sunt interesați unul de altul și le va mai lua încă ceva după terminarea cărții să-și mărturisească dragostea.

Romanul derulează povestea unei fete obișnuite, Flori, care ajunge întâmplător într-o zonă misterioasă. Intrarea în altă dimensiune se face prin intermediul unor anumite paturi, obiecte magice care îi înlesnesc saltul într-un spațiu seducător și periculos. Dependența de această lume în care roșcovii sunt personajele principale are poezia ei. Foșnetul, omul dintre roșcovi, umbrele, întreaga atmosferă o transformă. La întoarcerea în lumea reală, ea poartă pe chip sau pe

întregul corp semnele „viciului“. Flori se schimbă în funcție de pat. Are nevoie de timp să se vindece, însă odată vindecată, își reîncepe căutările. Intuiește că un pat pierdut nu înseamnă pierderea tuturor. Simte. „A simți“ este verbul ce trebuie luat neapărat în seamă. Forța lui tactilă nu poate fi ignorată. Ea are impresii, nu certitudini. Ne situăm într-un spațiu al posibilului, al imixtiunii, al ezitării, ca în basm. O astfel de carte se bazează pe incertitudini, pe rupturi în obiectiv, pe apariții care amplifică nesiguranța. Doar astfel paturile devin vii. Ele au suflute ce pot fi auzite de persoane predispuse să le audă. Flori nu are nicio pregătire anterioară. Ea ajunge întâmplător la Valea Stanciului, doarme întâmplător în patul cu dansatoare, aflat întâmplător în camera cu pantofi. Cine are nevoie de atâta încălziminte? Poate un călător pierdut pe traiectoria veșniciei. Dar Flori aude roșcovii, ea are acces în lumea lor. Flori nu se sperie, deoarece în cartierul bucureștean unde locuiește nu se întâmplă nimic. E o fată cu potențial și nici nu știe.

Are șansa de a fi altcineva, de a evolua, dar este și în pericol. Roșcovii ar fi mai îngăduitori, dar Căpriceanu nu este. Intervine dragostea lui Lev, și Flori este salvată. Planurile se suprapun și se îmbogățesc prin cele trei povești inserate în roman: „Povestea pianistului, în varianta cea mai scurtă“, alta cu iz fanariot, „Povestea fabricantului de paturi“, și manuscrisul „Lev, librarul“. Ele dezleagă treptat misterul. Flori începe să simtă gustul lecturii, o lume la rândul ei plină de mister, o alternativă pentru cei care nu aud foșnetul roșcovilor.

În „Paturi oculte“, Doina Ruști așază pe rafturi lumea Bucureștiului în perioade istorice diferite: lumea teatrului, lumea anticarilor, a librarilor, a zarafilor, a emigranților, a facultății de filologie, a iubirii, a morții. Ca un șaman ne deschide uși și ne lasă să facem propriile alegeri. Vrem sau nu să dormim într-un pat de roșcov – o opțiune, foșnetul lor cheamă în continuare. Miki, mama lui Lev: „Dacă stai să te gândești, un sfert de viață, poate chiar mai mult, se duce în pat. Când mă uit la oameni, deseori îmi dau seama unde dorm, dacă au un pat scurt ori un recamier de pe timpuri, dacă sunt sau nu mândri de patul lor“. Cu alte cuvinte, spune-mi unde dormi ca să-ți spun cine ești!

Mariana Filimon –
gazetara-poet

Parcurgând bibliografia Revistei „Ateneu“, te convingi de adevărul că Mariana Filimon (9 iun. 1939, Bacău – nov. 2021) este mai întâi ziaristă (la „Forum“, de pildă) și apoi scriitoare. „Poetă a marilor sensibilități interioare“ (Eugen Budău), a publicat versuri în 1965 și în alți patru ani, dar în deceniul al optulea al secolului trecut s-a afirmat primordial prin interviuri antologice cu Georgeta Cancicov, Iorgu Iordan, Solomon Marcus, Ion Frunzetti, Constantin C. Giurescu, Vasile Pavelcu, Elena Pătrășcanu-Veachis, Al. Graur, Edmond Nicolau, Octav Onicescu, Valter Roman, Gh. Mihoc ș.a. Tot în anii '70, a inițiat pentru „Ateneu“ colocvii cu teme de estetică: „Poezia sau conceperea frumoasă a lumii“ ori „Pentru explicarea lui Bacovia“. Într-un grupaj din 1972, se grăbește să domolească elanurile tinereții: „Sânt ostatecă a unui câmp/ poate-nvingător poate învins/ și alin c-un petec de omăt/ trandafirii izbucnind în plâns“ (*Reverență*).

Viorica S. Constantinescu –
comparatism
și estetica teologiei

Eseistă, filologă, traducătoare, romancieră, Viorica S. Constantinescu (27 mai 1943, Berești-Bistrița, jud. Bacău – 22 oct. 2021, Iași) s-a afirmat și în planul jurnalismului științific. Abordând teme „provocatoare prin

complexitate“ (Eugen Budău), de la literatura comparată la personajele biblice reprezentate în artă, îi sunt recunoscute și meritele derivate din calitatea de coordonator al revistelor academice „Acta lassiensia comparationis“ (a catedrei de specialitate de la Facultatea de Litere a Universității „Al. I. Cuza“ din Iași) și „Studii eminescologice“ (în colaborare cu Biblioteca Județeană Botoșani).

„Ateneul“ îi găzduiește inițial o recenzie (la „Construcție și lectură“, de Silviu Iosifescu, în 1970), continuată cu eseuri („Dialectica fantasticului“ –

• Marius Craiță-Mândră

După plecare...

1973 și „A fost odată... sau despre poveste ca terapie critică“ – 1996). Prin intermediul lui Dan Petrușcă, ajung la noi alte două studii: „Cuvânt și imagine în Scrisorile lui Plinius cel Tânăr“, dedicat latinistului Traian Diaconescu (mart. 2020), respectiv „Victimele celebre ale Holocaustului: Edith Stein“ (apr. 2020). Romanul-surpriză „Viața lui Julien Tempplier. Fantezie medievală“ (Iași, 2019), „plin de umor, savoare și farmec ironic“ (Livia Iacob), își motivează tonul printr-un detaliu de scriitor: Viorica S. Constantinescu a publicat, sub pseudonimul Alexandru Veronia, parodii în „Urzica“, „Contemporanul“ ori în Almanahul „Convorbiri literare“.

**Frenezia reporterului –
Florin Filioreanu**

Părea că aparține exclusiv oralității. Florin Filioreanu (30 sept. 1951, Plăieșu, com. Timișești, jud. Neamț – 6 dec. 2021, Bacău) ne era cunoscut ca voce radiofonică. Din 2004, de când câștigase concursul de corespondent al postului Radio-România Actualități pentru județul Bacău, îi ascultam relatările și interviurile admirând proșpețimea subiectelor și puterea de persuasiune. (Spunea N. Iorga că cel ce nu crede în ceea ce spune îl pregătește pe cel ce nu crede în ceea ce face.) Dascăli i-au fost Mircea Radu Iacoban, Vasile Arhire, Grigore Ilisei,

Valentin Ciucă ș.a. Apoi îi urmăream emisiunile de... retrofolk de la TV sau de la radioul băcăuan, în compania lui Gil Ioniță. Mai puțin cunoscute sunt cărțile scrise singur sau în colaborare. Una dintre ele, „Sala de așteptare“ (2005), e o monografie a căilor ferate din zona Moldovei. Mottoul ne pune pe gânduri: „Să-ți învingi durerea prin bucurie: învață să dansezi și să râzi în loc să plângi. Nimic nu e mai presus ca Dumnezeu și mai de preț ca viața“ (Nikos Kazantzakis).

**Inginerul
în criptografie –
Viorel Ungureanu**

Introvertit, profund, „om cumsecade“ (C. Călin), Viorel Ungureanu (18 ian. 1948, Vicșani, com. Mușenița, jud. Suceava – dec. 2021, Bacău) a rămas în memoria colegilor de breaslă ca un profesionist desăvârșit în domeniul mecanicii, disciplină predată studenților băcăuani încă din 1978. Mai puțin știute sunt performanțele sale în inventică: a deținut 8 brevete și 5 certificate de inventator. Aproape nimeni nu știe despre preocupările din ultimii ani pe linia descoperirii tainelor ascunse în vechi inscripții. A participat la întâlniri de acest gen și a publicat studii, însoțite de imagini, în volumele conferințelor „Cucuteni – 5000 redivivus“ și în revista albauliană „Dacoromânia“. Referirile sunt, într-un astfel de text, la tăblițele de la Sinaia, incluzând descrieri ale legilor și tradițiilor pe care le respectau geto-dacii. (I. DĂNILĂ)

„Memoria“, altfel despre „Prolog“

În tot acest amalgam generat de insuficiențele unei contemporaneități ce abia mai respiră, printre nonsensurile unei societăți situate în falsele temeuri ale post-adevărurilor născute doar de dragul unor artificii schizoide și interesate de politicile consumeriste, funcțiile memoriei ar trebui cu siguranță reconsiderate, recontextualizate; doar în felul acesta s-ar produce re-orientarea, ieșirea dintr-o paradigmă care, iată, își dovedește neputințele. Într-o intervenție tipărită după zilele Revoluției, Ion Vianu ținea să reamintească întregii societăți că „nu e nevoie să fii psiholog ca să înțelegi ce este, în viața fiecărui om, amintirea: pe de o parte, ea alcătuiește acel capital care se acumulează și care dă, prin prezența lui mereu sporită, greutate și substanță existenței umane, dar în același timp ea este și firul conducător care dă ființei o continuitate și o devenire fără de care existența nu ar avea valoare“. Memoria e fără doar și poate superioară, o forță unificatoare, un pod între viața conștientă și inconștientă, fără de care existența s-ar desfășura fragmentar și mai degrabă fără tălc.

Acestea sunt și temeiurile de la care a plecat cel mai probabil organizatorul în momentul în care și-a propus panotarea unei expoziții cu totul inedite; mai precis, la Galeriele „Karo“, în dubla ipostază de curator și creator, Constantin Ținteanu ne-a propus la sfârșitul lui 2021 o adevărată gală, un spectacol sincretic de imagine-text ce ar fi putut fi înțeles – și trebuie

înțeles! – din mai multe unghiuri, apelând la domenii de cunoaștere interrelaționate.

Deși majoritatea ar putea să o echivaleze în termeni deloc metaforici cu o personală Mihai Sârbulescu, eu aș situa-o sub emblema unui performance bine încheiat în chiar matricea Grupului „Prolog“. De altfel, pe afișul manifestării se află numele: Paul Gherasim, Matei Lăzărescu, Mihai Horea, Constantin Flondor, Ion Grigorescu, Christian Paraschiv, Horea Paștina, Mihai Sârbulescu, Constantin Ținteanu, Bogdan Vlăduță. Stând împreună sub semnul „Memoriei“, străbătând culoarele timpului, artefactele acestei expoziții sunt dintre cele mai diverse: studii/schițe, fotografii, însemnări „de-o clipă“, obiecte

propriu-zise recompu o simfonie a tonurilor postbizantine aflate aici-și-acum, dând sens armonicos înșuși Logosului. Să nu uităm că și în tălmăcirea părintelui Dumitru Stăniloae, a sta împreună, a fi împreună cu adevărat presupune existența iubirii (a se vedea „Sfânta Treime sau la început a fost iubirea“). În „Dosarul Prologului“ pe care Mihai Sârbulescu îl tipărește în 2011, autorul arată: „Cel mai greu este să faci parte dintr-o împreună-lucrare. Este foarte greu! Ce înseamnă «impreună»? Înseamnă să fii mereu treaz și să iei parte la ceea ce urmează să fie făcut, împreună. Iar împreună-lucrarea grupului trebuie să se vadă în ceea ce dovedește, fiecare dintre noi, că face“. Ei bine, deloc supralicitând

discursul, aș spune că exercițiul desfășurat la Galeriele „Karo“ devine mărturisitor în sensul energiilor vechilor pustnici: el oferă teme, echilibrează, are sens pedagogic.

Pe de o parte, fiecare lucrare/obiect expus are, cum altfel, o valoare intrinsecă dar „proprietățile“ sale se multiplică în progresie geometrică odată cu povestea pe care eventual o poartă cu sine, dar și grație conexiunilor pe care le-a născut. Pe de altă parte, ele devin motive întemeiate pentru viitoare căutări: interesantă și pentru istoricul de artă, și pentru critic, pentru artistul propriu-zis ori în general pentru orice conștiință interesată de drumul ei în viață către Viață, o asemenea desfășurare echivalează cu un exercițiu de arheologie desfășurat în situ. Deși nefiind prezente „Intr-o serie“, lucrările expuse sunt atinse, fie și de-o clipă, ale marelui dar. Însemnele Logosului, drumurile Athosului, vobletele delicate ale ființei-vegetale la Horea Paștina, clopotul-cupă, dialogul interior-exterior, triptica viziune vetero-testamentară a lui Bogdan Vlăduță (o surpriză extraordinară!) și multe altele sunt elemente deloc dispartate ale unui vector ascensional. Într-o însemnare, Mihai Sârbulescu nota: „Prolog este un început, iar cuvântul acesta apare

cel dintâi în Scriptură. Teologia îl interpretează ca «deodată», ceva situat în afara timpului. S-ar putea însă ca tocmai timpurile pe care le trăim să ne constrângă la un fel de a fi, cumva, atemporal. Modernitatea ne-a educat în spiritul lui «tot înainte», ne-a învățat să înfulecăm timpul...“

Apărut (și) sub semnul Tescanilor, „Prologul“ își întinde pe mai departe „istoria“, glisând între profan și sacru, descoperind când avatarurile florii de mărar, când ale fulgului de nea, oferind energie vitală și speranță orizonturilor. Mihai Sârbulescu, note de jurnal (Editura „Ileana“, 2018): „Eram la Târgu-Neamț în curte. Mă uitam din băncuță departe în ochii mei cum se vedea peisajul printre frunzele uscate de viță, o minune de frumusețe a toamnei. Cât sunt eu de departe de frumusețea aceasta, din ochii mei, mi-am zis atunci cu durere! Departe, foarte departe. Și mi-am spus: Tu, Doamne, făcătorul meu, Tu ești cu mine. Ești mai aproape de mine decât toată splendoarea aceasta a toamnei. Ești mai aproape de mine decât îmi sunt eu însumi aproape!“ (16 iunie 2015); „Acesta a fost de la început și este și astăzi sentimentul care mă leagă de prietenii mei din Prolog. Am pătruns, fără greutate, în cer!“ (14 septembrie 2002).

„Memoria“ tocmește cu nimerită măsură printre realitățile Prologului. Privite de aproape, artefactele sunt însemne ale dăruirii, sunt chinoviale aserțiuni artistice ale unui crez ontologic. În întregul ei, expoziția poartă izbânda în contra a tot ce rămâne plat, artificial, agonice.

Știți tricourile alea cu „I was born in...“ sau altfel, logoul celebru al celor de la Rolling Stones, redefinit „aici și acum“ (pentru a aminti de showul din '75), care, în fapt, a relansat o modă... iar în genul acesta de urban clothing, cu nepotrivită siguranță, unii pășesc azi în vintage area doar pentru că așa e cool, în timp ce alții au avut noroc și s-au cam născut în anii ăia unde bucuria libertății – cel puțin în anumite părți ale globului! – era (încă) „la liber“! O atmosferă plină de American Dream, cu un rock city care avea trecere din cartier în cartier, însuflețind continuu speranțe. Ei, m-am născut în '75! Eh, nu-mi fu dat să fiu eu copil teribil al vreunei scene, chiar dacă am cochetat cu muzica și m-am trezit mai mult sau mai puțin onora(n)t cântând pe aceeași scenă cu Iris... – poate că așa ceva nu ar fi fost pe „calapodul“ meu; iar în România... nu, nu s-ar fi putut! Ar trebui totuși să recunosc faptul că anii '75 au ajuns pe plaiurile noastre prin '81-'83, da' bun și așa, pentru că aveam să fac cunoștință cu „Born to run“, unul dintre cele mai apreciate albume ale rockului mondial. Am căpătat o anumită sensibilitate pentru Bruce Springsteen care ulterior s-a transformat într-un soi de respect, desigur, motivat!

Când a apărut la finele lui 2021 „Renegades. Born in the USA“, am socotit-o cartea anului! La urma urmelor, majoritatea aspectelor ce ne definesc rămân încărcate de subiectivitate, cum altfel?! La baza volumului a stat un schimb de replici, un podcast difuzat după toate regulile nescrise ale industriei americane. Într-un fel, cred că acest dialog a unit două lumi pentru că la aceeași masă au stat presedintele Statelor Unite și portdrapelul muzicii rock americane. Discutând simplu, deschis, amical. Nu de la catedră, nu auto-suficient! Notez într-o scurtă paranteză o mică curiozitate, formulată din fașă retorică: s-ar fi putut „întâmpla“ un asemenea eveniment pe meleagurile noastre? Cine să-i fi luat locul lui? Dar celuilalt?

Springsteen, Obama... Rocky

Revenind, cartea în discuție ar putea fi alegerea perfectă pentru seri de iarnă petrecute în tihnă, lângă pick-up, ascultând muzică bună și savurând aceeași eternă dar plăcută porție de castane, coapte în muzica lui Sinatra. Totuși, să nu amestecăm generațiile! Volumul e structurat de-a lungul a opt capitole, interesante fără excepție: „Our unlikely friendship“, „The American Story“, „Amazing grace“, „American Skin“, „The Almighty dollar“, „Wrestling with ghosts“, „A fearless love“, „The Rising“. Discuția curge pur și simplu, protagoniștii oferind nu de puține ori vorbe memorabile. Și curge în virtutea unui crez exprimat de la început, în sensul că dacă îți găsești temeii în a-l prețui pe celălalt și îi vei asculta povestea cu inima deschisă, cu siguranță te vei simți încurajat să continui propria aventură, în ciuda tuturor dificultăților acestei lumi nebune. Și descoperi câteva puncte de tangență ce dezvoltă alte și alte semnificații – cumva, amândoi socotesc că au pornit în această „călătorie a succesului“ din postura de outsiders! Pe linii îndepărtate, sunt deopotrivă descendenți irlandezi. De la început, amintirile se succedă credibil, dând sens unei prietenii – probabil pentru mulți – ciudate!

Cel de-al doilea capitol pleacă de la ideea de open road, întărind opinia că însuși actul de a conduce mașina e un act direct, chiar brutal, posibil îndreptat în contra unei lumi cu care nu relaționezi tocmai fericit. Dar călătoria cu mașina are și un substrat romantic – poate ar fi locul să amintim că Bruce are în garajul său cam toate modelele pe care le-a condus în tinerețe. La polul opus, Barack Obama își amintește cum părinții s-au hotărât să meargă pentru prima dată în „mainland“, îndreptându-se spre Seattle, apoi către San Francisco cu autobuzul, ulterior Arizona. Din acest periplu nu aveau să lipsească Kansas, Chicago și punctul terminus, legendarul Yellowstone, loc în care ajuns închirind o mașină condusă de o bunică coborâtă parcă din generația „căutătorilor de aur“. Dar toate aceste fragmente sunt decupajele mele, actul lecturii propriu-zise neputând fi substituit.

Întregind sensurile, din acest western reinterpretat ar putea face parte și scena celebră în care John Wayne înțelege că eroii pot reuni prin luptă și vitejie o comunitate, însă drama lor rămâne aceea de a nu putea face parte ei înșiși cu adevărat din acea comunitate.

„Amazing Grace“ e poate capitolul cel mai încărcat de emoție. Vă las să descoperiți singuri motivul pentru care Barack Obama alege să interpreteze celebra melodie, în amintirea unei lupte continue, purtată dinspre anii sclavagismului către un viitor ce încă se lasă așteptat. „American Skin“ duce povestea mai departe. Sunt interesante alegerile muzicale pe care cei doi le indică: dacă te-ai aștepta ca printre preferințe să figureze George Benson, Miles Davis, John Coltrane ori Aretha Franklin, probabil vei deschide ochii cu mare surprindere la numele unor Bob Marley, Sam Cooke. Nu s-a întâmplat încă? Atunci „Anarchy in the UK“ (Sex Pistols) ori „Fight the power“ (Public Enemy). „The Almighty Dollar“ dă sens afirmației lui Benjamin Franklin: „Cu cât un om are mai mulți bani, cu atât vrea și mai mulți. În loc de a umple un vacuum, creează unul“. For a fistful of dollars... Despre legătura iconică tată - fiu în „Wrestling with ghosts“, plecând de la întrebarea „Ce mesaj ar trebui să ofere cultura de tip american bărbaților, în legătură cu ce înseamnă să fii bărbat?“ Din această luptă ambii vor ieși învingători, urcând treaptă cu treaptă către asumarea propriei condiții și implicite a lumii, cu toate nonsensurile sale (sociale). „A fearless love“, apoi „The Rising“ către, în termenii lui Coltrane, „A love supreme!“

Chiar dacă uneori, ce-i drept rar, ai putea avea impresia unui discurs tezig, că dialogului îi va fi fost dat să jaloneze (doar) printre anumite subiecte, tensiunea rememorarilor, transparența cu care sunt evocate o parte dintre episoade, poate chiar registrul colocvial – și multe altele, da, fac din această carte un real best-seller. E o carte pe care nu o poți evita, un must have pentru cei îndrăgostiți de visul american. Nu trebuie consumată nici pe departe cu popcorn; doar cu castane și muzică bună. Dinspre '75.

Pagină realizată de
Marius MANTA

Gheorghe IORGA

Un experiment literar: metapovestirea (1)

În deceniile al VII-lea și al VIII-lea ale secolului trecut, se impune în lumea literară un gen de povestire experimentală. Ca să o definim și ca să înțelegem din ce constă și de ce a apărut, e potrivit să luăm în considerare, într-o manieră adecvată, genul în ansamblul său și raporturile acestuia cu specificitatea existenței noastre.

S-a remarcat la vremea respectivă că povestirea ocupă, în secolul al XX-lea, un loc unic în istoria literaturii datorită faptului că, pentru prima oară, se dezvoltă în mediul teoriilor heterodoxe și extrem de elaborate despre natura activității narative. Altfel spus, scriitorul din perioada la care ne referim trebuie să-și evalueze, mai mult ca oricând înainte, creația în funcție de semnalele teoriei literare. Va fi util așadar ca, în demersul nostru de a elucidă reacțiile câtorva tineri prozatori americani de prim-plan (pe care i-am selectat *ad-hoc*) la această situație singulară, să identificăm de la început principalele școli critice de atunci. În acest scop, vom admite că școlile respective aleg să accentueze fie modalitățile proprii ficțiunii, fie aspectele realității pe care scriitorii estimează să le reprezinte în operele lor. Minuțioși, uneori mai mult decât e cazul, unii se consacră formelor existențiale, alții rețin ideile esențiale ale romanului/ povestirii sau ale realității, după viziunea personală. Astfel de supozitii ne permit să delimităm patru tendințe sau școli critice: critica formală (ficțiune + existență), critica structurală (ficțiune + esență), critica sociologică (realitate + existență), critica filozofică (realitate + esență).

Critica formală și critica structurală se interesează amândouă de funcționarea ficțiunii. Dar critica structurală se aplică ideilor esențiale ale genului. Fiecare operă este un caz exemplar al principiilor ori concepțiilor ce o determină. În acest sens, îi putem reuni sub eticheta „structuralism” pe structuraliștii francezi de atunci și pe formaliiștii ruși de... ieri, ceea ce, desigur, aduce o oarecare confuzie în terminologie. Chiar inspirația lor structurală orientează o bună parte a celor mai bune și apreciate texte ale formaliiștilor ruși către mituri și basme, unde esența ficțiunii apare în stare aproape pură. „Morfologia basmului”, una dintre lucrările de căpătâi ale lui Vladimir Propp, este o reușită exemplară a criticii structurale în general. Critica formală prezintă legături strânse cu precedentă, însă e interesată mai mult de opere considerate individual și mai puțin de ideile ce le determină. În plus, își pune întrebări în legătură cu relațiile formale pe care le întrețin operele în ordinea temporală. În vreme ce structuralismul degajează conceptele proprii ale literaturii în funcție de celelalte activități

umane și, mai ales, în funcție de întrebunțarea pe care o dă omul limbajului, formalismul recrutează modul cum evoluează formele literare în timp ca să creeze modele generice, de la care începe să se elaboreze economia fiecărei opere. Structuralismul adoptă un punct de vedere mai cu seamă sincron; formalistul este diacronic. Critica formală vizează esteticul: în ce măsură o operă dată se distinge ca artă? Ambițiile criticii structurale sunt științifice: care sunt legile construcției românești puse în evidență de-a lungul unui mare număr de opere? Opera conștientă de ea însăși care, explicitând sau parodiind, despoaie procedul, face deliciile criticului formalist: așa se petrec lucrurile la Fielding ori Sterne, la Henry James ori la Joyce. Această critică se dovedește a fi chiar fecundă acolo unde preocupările estetice sunt „dominante”, adică în „romance” și în „antiromance”.

Formaliști sau structuraliști, obiectivul criticilor e de a clarifica legile ficțiunii. Critica sociologică și critica filozofică se preocupă cu predilecție de a le interpreta semnificația. Îndeosebi prima abordează textele cu noțiuni bine determinate a ce este existența. Normele rigide ale unor oameni cu totul diferiți, cum sunt Lukacs și Leavis, sunt caracteristice conștiinței sociale inerente acestui tip de critic. Într-o astfel de perspectivă, se acceptă drept „adevărate” operele ce slujesc anumite parti-pris-uri ideologice și sunt respinse ca nedemne cele care înfățișează diferit comportamentele ori se concentrează asupra altei componente estetice. Mai mult decât alții, reprezentanții criticii

sociologice trăiesc în secolul lor, cu ochii larg deschiși în lume. În sensul extins al termenului, toți sunt socialiști: marxiști, liberali, conservatori de stânga, sunt de acord să vadă societatea în drum spre vremuri mai bune și caută să determine contribuția literaturii la un astfel de progres.

Ne-am fi așteptat la o evidentă detașare și la spirit contemplativ din partea adeptilor criticii filozofice când îi comparăm cu reprezentanții criticii sociologice, dar e imperios necesar să admitem că interpretarea filozofică apărută în anii '70 - '80 rămâne neînsemnată și lipsită de originalitate. Filozofii se mărginesc deseori la exegeză. În eseu „Filozofie și formă romantică”, W. H. Gass face rechizitoriul acestui tip de atitudine: „Totuși analiza filozofică a literaturii abia se schițează. Filozofii se încapățânează să trateze romanele drept pure sisteme metafizice, tribune de unde se țin predici mulțimii, ca o gangă din care vor putea extrage vreo pepită importantă pentru omenire; inevitabil, ei au privilegiat conținutul în detrimentul forme; au făcut din opere o imagine a realității, nu o modalitate de a o îmbogăți. Există mii de moduri de a respinge experiența. Asta nu e decât una dintre ele”. Cu toate acestea, veritabilul demers filozofic la care aspiră Gass în acest eseu (probabil, din 1969) există, de fapt, în sânul Școlii de la Geneva, care practica o critică fenomenologică, numită și „critică a conștiinței”. Chiar dacă e paralelă cu aceea a structuraliștilor, activitatea Școlii de la Geneva rămâne totuși cu totul distinctă. Așa cum structuraliștii „numără”

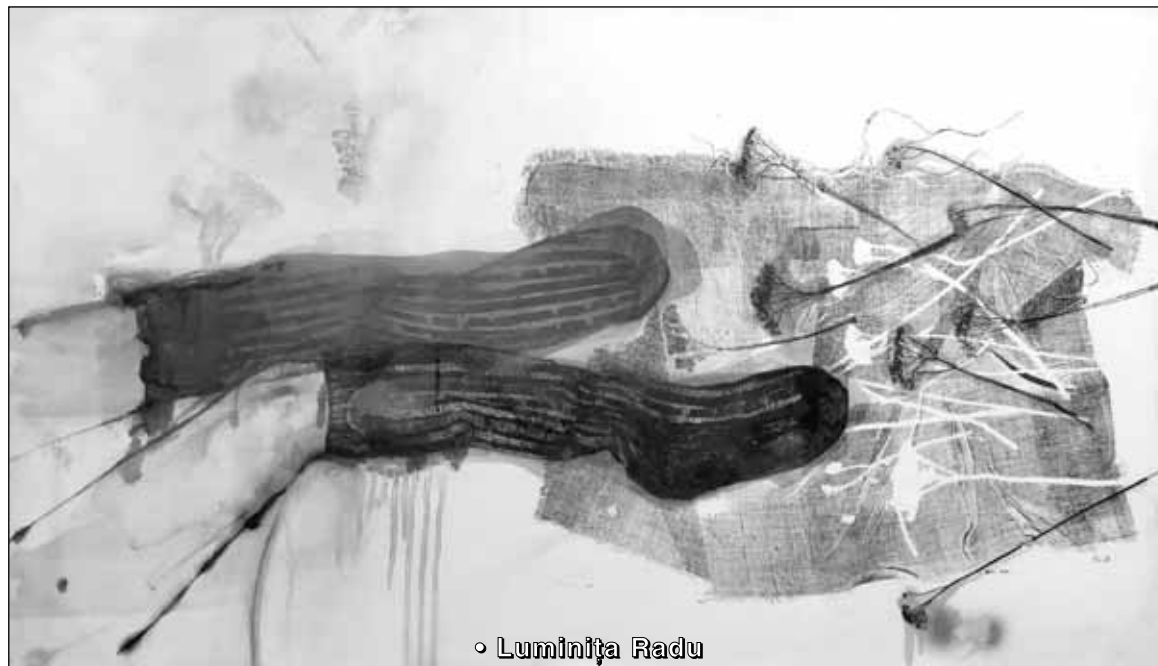
ideile care generează structura și legile ce o guvernează, criticii conștiinței caută valorile esențiale care supraveghează experiența literară. Este evident că cele două proiecte sunt legate, iar limbajul le unește. Oricum ar sta lucrurile, trebuie să recunoaștem că, în anii la care ne referim, ceea ce e viu și semnificativ în critică trece de sub influența criticii formale și a celei sociologice sub înrâurirea structuraliștilor și a filozofilor. Faptul că cea mai mare parte a cercetărilor s-a făcut în... franceză nu i-a onorat mai deloc pe englezi și pe americani. Dar trebuie să notăm că, în Franța, critica despre care vorbim pare a fi sufocat literatura, în timp ce texte literare viguroase ale unor tineri scriitori se nășteau în plină dezordine și confuzie a gândirii critice americane. Tocmai apărerea o specie nouă de povestire, un gen nou de ficțiune: *metapovestirea*; povestirea experimentală, cum mai este cunoscută.

Metapovestirea integrează în procesul narativ toate perspectivele oferite de critică. E posibil ca ea să pună accentul pe aspectul formal, sociologic, structural ori filozofic, dar autorii de metapovestiri, cei mai mulți dintre ei, nu ignoră nici alte abordări. Chiar le-au pus în practică. Pentru eseu nostru am selectat patru volume de proză scurtă aparținând unor tineri scriitori americani, din deceniul al șaptelea al secolului trecut (în pdf): „Lost in the Funhouse” (John Barth, 1968), „City Life” (Donald Barthelme, 1970), „Pricksongs and Descants” (Robert Coover, 1969) și „In the Heart of the Heart of the Country” (W. H. Gass, 1968).

Culegeri de texte scurte, așadar. Nu e vorba, aici, despre un simplu efect de simetrie. Metapovestirea, oricât de puțin s-ar lărgi dimensiunile ei, sau riscă să renunțe la orice narațiune spre a-și păstra țințele intelectuale, sau se reduce la o categorie „romanească” mai tradițională. Ideile ce guvernează povestirea se afirmă cu atât mai multă forță cu cât opera e mai... „lungă”. De aceea metapovestirea înclină spre concizie: se străduiește, printre altele, să zdruncine ori să depășească legile ficțiunii, demers ce nu poate fi dus la bun sfârșit decât înăuntrul frontierelor genului.

Cele patru culegeri alese, impresionante prin ele însele (netraduse, din câte știm, în românește) sunt produsul unei inteligențe active, cu priză la problemele vieții și ale scrisului din a doua jumătate a secolului al XX-lea. Fiecare dintre ele ar putea da naștere unor comentarii profunde. Poate, cândva, ne vom întoarce la ele... Nu avem deocamdată intenția să relevăm meritele autorilor și ale cărților acestora, ale povestirilor, ci intenția de a semnala întinderea și vitalitatea metapovestirii în perioada invocată mai sus, precum și gama de dificultăți cu care se măsoară. Fiecare operă, considerată ca un tot, pune în evidență o trăsătură a metapovestirii pe care e legitim să o corelez cu un aspect al romanului și al criticii, așa cum le-am prezentat înainte. Această relație s-ar putea defini astfel: „Lost in the Funhouse” (critica formală), „City Life” (critica sociologică), „Pricksongs and Descants” (critica structurală), „In the Heart of the Heart of the Country” (critica filozofică).

E de la sine înțeles că aceste categorii nu se potrivesc perfect cu operele respective. Vorbim, mai degrabă, despre niște dominante. „Fosnetul” specific metapovestirii este și rațiunea ei suficientă. Fiecare text urmează totodată o traiectorie definită, iar clasificarea sa nu propune decât o primă aproximare. Dominanta volumului dat se anunță încă din titlu, din selectarea, din organizarea textelor. „City Life”, de exemplu, are niște rezonanțe sociologice: viața într-un oraș. Într-un sens, din asta constă exact cartea lui Donald Barthelme, „felii” de viață, dar nu „decupate” după vechea metodă naturalistă. Pentru nimic în lume! Totuși ansamblul e dominat de predispoziții dadaiste: crearea de obiecte de artă necuviincioase, „deplacate”, plecând de la bucăți de fier vechi. În ocurență, deșeurile constau mai ales din fâșii de clișee psihologice și intelectuale, din fragmente uzate și deformate ale unor vechi decepții, relații trecute. Totul aranjat „cu gust”, ca o încăpere de WC cocoțată cu îndrăzneală ca o aureolă pe bustul lui Freud.

◦ Luminia Radu

Gabriela GÎRMACEA

Opere centenare (I)

De mai multă vreme mă gândesc la cărțile care străbat timpul prin teme, idei, mesaje, personaje. Analizând calendarul literar al anului 2022, mi-au venit rapid în minte două opere centenare: „Pădurea spânzuraților” și „Suflete tari”. Acestea încă figurează în programa școlară și au devenit repere literare importante pentru multe generații. Însă, studiind contextul literar din 1922, am observat că pe unii scriitori îi citim sau îi recitim (Camil Petrescu, Liviu Rebreanu), iar pe alții publicul larg i-a uitat (N. M. Condiescu, Victor Eftimiu, Gh. Brăescu). Astfel, mi-am propus un demers de reconstituire a celor mai importante scrieri apărute în 1922 și care-și aniversază discret centenarul.

Cititorii romanului „Pădurea spânzuraților”, de Liviu Rebreanu știu că sursa de inspirație este destinul tragic al lui Emil, fratele mai mic al scriitorului, înrolat în armata austro-ungară, acuzat de dezertare și condamnat la moarte. Romanierul a mărturisit că intenția de a scrie despre această tragedie a românilor puși să lupte împotriva fraților nu a fost ușoară, dar demersul i-a reușit abia după ce a găsit mormântul fratelui și l-a înhumat în pământ românesc, așa cum își dorise.

Destinul lui Emil Rebreanu seamănă cu al multor români obligați să lupte sub steag străin. Liviu Rebreanu i-a conturat un portret într-un interviu acordat lui Felix Aderca în 1929: „Fratele meu a fost un naționalist fără

scrupule. Un asemenea personaj nu inspira decât cel mult o poezie patriotică”. Dincolo de această afirmație ușor rătăcioasă, este interesant de urmărit caracterul și modul în care și-a format personalitatea Emil Rebreanu.

La fel ca frații săi, Emil Rebreanu a urmat clasele primare în satul Prislop, avându-l ca învățător pe tatăl său, Vasile Rebreanu. Era inteligent și ambițios, avea preocupări literare și, împreună cu frații și verișorii săi, interpreta roluri în diferite piese de teatru alese de mama sa, Ludovica, și jucate la căminul cultural din sat. Într-o carte poștală, expediată de Emil verișoarei sale Virginia Todoran, apare îmbrăcat în costum popular alături de alți tineri, la o serbare.

În 1905, a fost eliminat din liceu în urma unui conflict. Familia Rebreanu era cunoscută pentru sentimentele naționale românești, iar Emil și le-a manifestat violent față de un coleg care l-a ironizat văzându-l îmbrăcat în „straie naționale maghiare, cu pălării cu pene de cocș”. Întrunit de urgență, consiliul profesoral a hotărât „eliminarea din școală și interdicția de a mai frecventa cursurile vreunui institut de învățământ de pe cuprinsul

statului maghiar”. Decizia era foarte dură pentru un tânăr cu aspirații înalte, mai ales că familia sa numeroasă nu dispunea de bani pentru a-l înscrie la un liceu particular. Și astfel, Emil a fost nevoit să accepte diferite slujbe mărunte pentru a-și plăti taxele școlare și a-și finaliza studiile.

A obținut calificativul *eminent* la bacalaureat în 1913, fapt care l-a încurajat să viseze din nou la studii universitare, mai ales că Liviu se afla la București și l-ar fi putut ajuta. Însă speranțele i s-au năruit, deoarece nu a primit

pașaportul de a pleca în regat. Așa că s-a înscris la Cluj, *La iură* (Drept). Și de această dată trebuia să se susțină singur din punct de vedere financiar, mai ales că tatăl său decedase, iar familia nu avea nicio posibilitate de a-l sprijini, ba chiar aștepta ajutorul băieților pentru întreținere. La fel ca în marile romane din literatura universală, șansa pe care o avea Emil pentru a-și împlini visurile era cariera militară. S-a înscris în 1914 la Școala Militară de Artilerie din Osorhei (Târgu-Mureș), de unde a fost trimis pe front imediat ce a izbucnit războiul. Corespondența sa dezvăluie că statutul de ofițer îi aducea un venit bun, iar permisiile le folosea pentru a-și revedea familia și a-și susține examenele *La iură*.

Misiunile îndeplinite pe front i-au adus decorații și avansări în grad. Totuși, din corespondența cu Liviu se poate observa că viața militară avea multe neajunsuri: „Sunt singurul român din tot regimentul și poate cel mai năcăjit. Duc mereu lipsă, lipsa celor mai elementare lucruri, căci ajutor nu capăt de nicăieri, iar eu nu pot să mă ajut. Avem speze multe. Trebuie să ne cumpărăm cărți, multe recvizite de cari avem nevoie, cari toate costă parale. Apoi, nu mi-e asigurat

traul de toate zilele, căci bani căpătăm puțini, iar de foame nu putem pieri”. La aceste lipsuri s-au adăugat traumele trăite în prima linie: moartea unor colegi și pierderea azului. Din toate acestea, Emil a învățat să se resemneze.

Compania din care făcea parte Emil Rebreanu a ajuns pe frontul românesc în august 1916. Nu mai avea nicio veste despre Liviu și starea sa psihică nu era bună deloc. Mărturisirea acest aspect în scrisorile trimise familiei, dar și iubitei sale, Titi Haliță. La Ghimeș, a locuit în casa lui Iosif Crăciun. Corespondența din această perioadă îl arată deznădăduit, mai ales că în două luni îi muriseră trei frați.

Pe 10 mai 1917, i-a trimis o scrisoare surorii sale, Miți, pe care a semnat-o cu pseudonimul UBALD. Îi dezvăluia voalat intenția de a dezerta, însă familia nu a înțeles mesajul. În noaptea dintre 10 și 11 mai 1917, încercând să treacă granița, Emil a fost prins de o patrulă. Imediat a fost judecat, degradat și condamnat la moarte prin spânzurare pe 14 mai 1917. Decizia a fost semnată de generalul Karg, nume pe care Liviu Rebreanu îl păstrează în romanul „Pădurea spânzuraților”. Trei ani mai târziu, pe 14 mai 1920, Liviu Rebreanu a ajuns la Ghimeș pentru a găsi mormântul fratelui dispărut și a îndeplini ultimele dorințe testamentare ale acestuia. Astfel, romanierul și-a găsit liniștea de a scrie despre drama unei conștiințe lucide care nu a putut face compromisul de a lupta împotriva conaționalilor.

Poezia lui Ioan Mateiciuc surprinde prin situarea naturală într-o stare de grație poetică, tot mai puțin căutată ca intenție auctorială, dar apreciată și eronat asociată în raport cu generațiile literare, ca în cazul Ion Mureșan, cu care tânărul poet din Siret converge. O poezie gravă în aparent banalul relatării, scurtată de figuri retorice și de stil, cum întreaga poezie a lui Ion Mureșan se exprimă pe sine – dând seamă mai degrabă de o scriitură a Echinoxului decât de una a generației cu care se întâlnește rar, în văile aride ale cotidianului –, este și cea pe care o propune Ioan Mateiciuc. Accente prozaice, atmosferă aparent destinsă, în fond o poezie cu accente grave, profund lirice, într-o atmosferă încărcată, apăsătoare, a unei stări de încordare, a unei așteptări neterminate. Sunt aparențele și prezențele de la pagină la pagină în poezia celor doi, cu mențiunea că Ion Mureșan e cel cunoscut și apreciat la justa valoare, în timp ce Mateiciuc e încă tânăr, proaspăt, necunoscut în mare măsură, dar aproape la fel de incisiv, de căutător al stării, romantic în linia unui misticism asumat, chiar dacă doar subversiv se simte izul unei îmbătări a ființei de timp, a unei supraexpunerii într-un timp care n-ar avea cum să ducă decât la volatilitatea ființei pierdute în poezie. Am primit cu reținere volumul „Anchilopoetica” (Suceava, Ed. „Alexandria Publishing House”, 2020; prefață de Simona Modreanu, ilustrații de Ioniță Benea), dar am descoperit poezie de o efervescentă lirică remarcabilă. Închegată în jurul unei bizarerii, un concept echivalent *apeiron*-ului lui Anaximandru, denumit „marla”, un temei al propriei stări de rigidizare, de anchilozare în timpul poetic, fundamentul și unitatea de măsură pentru căderea în timp, poezia lui Ioan Mateiciuc se

Adrian LESENCIUC

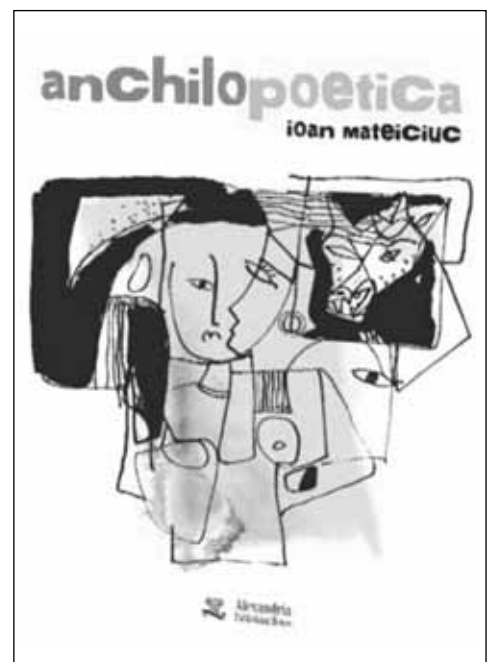
Anchilopoieză

coagulează, îngheață pe pagină, certificând contractul cu lectorul improbabil: „e ca o pledoarie a răsturnării în sine/ inițierea. marla. afluviile de idei. spațiile toate/ ne aduc aminte că există un contract/ între respirație și lume/ care/ se poate rezilia oricând/ aplecând toată creația la picioarele carnagiului/ nu va dura/ mai mult de o cădere”.

Misterioasa „marla” condiționează și proiectează ipotetic o lume a posibilităților, o *possibilia* deloc îndepărtată de cea a poeziei lui Ion Mureșan. Sugestivă este imaginea: „dacă în loc de inimă/ ar crește marla/ sigur prin ceruri un bătrânel s-ar plimba/ trăgând un cărucior/ cu sticle goale”.

În „Anchilopoetica”, Liviu Antonesei afirmă că a găsit „poezie de substanță”, iar Andrei C. Șerban sublinia că „atmosfera are ceva interesant, o stare de incertitudine care ascunde parcă o violență latentă”. În șantierul *Anchilopoetica* – în care iminența a ceva, probabil a imploziei ființei umane – este așteptată închegărea, înțepenirea într-o structură lipsită de verticalitate a formelor și principiilor poetice ale contemporaneității. În prefața cărții, universitarul ieșean Simona Modreanu pune anchilopoetica sub semnul unei (des)faceri, o acțiune „nefastă, schiloadă, strâmbă, până la urmă, o neașezare corectă în lume a omului”. Anchilopoetica trimite și la suturarea împotriva naturii a genurilor literare, și la concreșcența criticii cheratinoase peste corpul moale al poeziei, la închiderea poeziei în carapacea aparent

protectivă a criticii. Această amputare a extinderii, această degenerare poetică, este în fapt și o degenerare autocreativă, autoevolutivă, căci anchilopoetica lui Ioan Mateiciuc este și o anchilopoietică, o amputare a posibilităților generative, o limitare în plan auctorial: „anii mei se numărau în cartilajii osificate/ anchilopoietice”. Anchilopoietica nu se rezumă la procesele generative viitoare, ci privește, în măsura înghețării în proiect, și pe cele anterioare, care au condus în timp la reducerea posibilităților, la îngrădirea cunoașterii. Descompunere, denaturare, alipire, anchilozare ale formelor cunoașterii – poezie (literatură, în general), filozofie, științe, ba chiar și instrumentarul abstract al matematicii sau logicii, în înțelesul de metode, de limbaje care să faciliteze cunoașterea în alte câmpuri („logica e o mireasă/ care se plimbă desculță printr-un poligon de tragere”, p. 15) – este redată în pagini; Ioan Mateiciuc pare să-și fi propus să identifice liniile de forță ale câmpului cunoașterii, care conduce la un grad ridicat de vâscozitate, care conturează procesul osificării, închegării, pietrificării. Or, osificarea în proiectie generativă înseamnă conștientizarea (și redarea) primejdiei, înseamnă cultivarea acelei poezii a implacabilului conștientizat și redat cu toată frumusețea și apăsarea dicțiunii premonitorii, cu luciditatea din profețiile Cassandrei despre degradarea umană ca rezultat al degradării posibilităților de cunoaștere și

asezare în lume: „gândesc că vom pune mâinile amândouă împotriva sorții/ vom ține în loc toate măruntaiele dinăuntru virusate/ tu așezată pe un scaun electric inhalând praful rămas/ amândoi cu buzele bine conturate/ privind fotografiile în care ascultăm pulsul morții/ gândesc/ că vom apuca să dăm forward vieții îmbrățișați”.

Din această stare de încremenire în proiect, de anchilozare a simțurilor, se naște o poezie de dragoste de o frumusețe tulburătoare: „când ne îndrăgostim/ ne lamentăm adunând scamele din sânge”. O poezie limpede, rezultat al asumării și conștientizării stării de fapt: „sunt un om treaz/ veghez asupra mea ca un salvamar deghizat”; o poezie desfășurată în întreaga gamă de posibilități a vibrației profund umane: „astăzi/ ne vom costuma în oameni și/ vom ieși în stradă/ cine știe. poate/ nu ne va recunoaște/ nimeni”.

Concepându-și scurtele eseuri care intră în cuprinsul culegerii *Filozofia lucrurilor mici* (Iași, Ed. „Junimea”, 2020), Codrin-Liviu Cuțitaru a fost conștient de faptul că de fiecare dată când ne modificăm perspectiva interpretativă în raport cu obiectul de studiu, pierdem percepția asupra întregului și ne cantonăm într-o poziție restrictivă. Prin urmare, neputând cunoaște empiric o întreagă realitate, ci doar presupunând-o, eseistul nutrește convingerea că, practicat inadecvat, prin rupere de context, o virtute riscă să devină chiar viciu. Astfel, exercitarea unei singure virtuți rămâne o pură utopie, traseul etic ilustrând mereu un ansamblu de direcții, cu bifurcații adiacente, iar niciodată o cale unică. Deși sunt ancorate în realitate, temele alese spre analiză fac parte din categoria acelor care transcend contextul istoric și rezistă în depozitarul identitarului colectiv. Enumăr câteva: maturitate, optimism, pesimism, mizantropie, suspiciune, lașitate, ingratitude, curaj, frică, plăcere, confort, mirare, uimire, toleranță, diplomatie, smerenie, autoritate, dictatură, fatalism, deșertăciune, ereditate, reputație, competiție, înfrângere, joc, succes, întâmplare.

Dintre toate acestea, mă voi opri asupra pericolului semnalat în privința uniformizării gândirii și a comportamentelor impuse de susținătorii principiilor corectitudinii politice: „Egalitarismul stupid înțeles și profestat însă poate ucide exact principiul de bază al lumii libere: principiul concurențial-progresist. Când am văzut că în America se câștigă, de exemplu, uneori, locuri în echipele sportive în instanță, prin denunțarea «discriminării pe bază de performanță fizică», am priceput că lumea «corectă politic», nedigerată intelectual, intră rapid în degradingoladă. Se transformă într-o pernicioasă propagandă de celebrare a mediocrității. Și, prin iradiere, într-un factor de estompare a devenirii istorice” (pp. 226-227). Eseistul afirmă că a evoluat (sau că a involuat – depinde de cine îl judecă) de la postura de susținător moderat la aceea de detractor moderat, dar îl asigur că nu i-ar sta rău nici în postura detractorului radical, deoarece apologetii corecti-

perna cu ace

Vasile SPIRIDON

Etica detaliului

tudinii politice abuzează tocmai de buna noastră credință în principiile civismului.

Evoluția la care se referă Codrin-Liviu Cuțitaru s-a produs după trăirea unui adevărat „șoc cultural” la revenirea din „Lumea Nouă” în țară: „În a doua jumătate a anilor nouăzeci, revenit de la studii din America, dezvoltasem o oarecare inaderență la stereotipurile mentalitare românești – fie că acestea veneau din «cultura înaltă» ori din «cultura maselor», așa-zicând. Mă iritau, în egală măsură, mirosurile de ștevie fiartă și discursurile pompoase de la Academie. Mă de-

ranjau maiourile soioase ale vecinilor care își reparau *Dacille* pre-istorice în fața blocului și, deopotrivă, abundența de poeți pe metrul pătrat. În sfârșit, mă scoteau din sărite manelele și, totodată, copertile (încă] nelaminatate ale cărților tipărite de editurile autohtone (unele cotate deja amețitor pe piața liberă!). Nu trebuie să judecați însă prea aspru un astfel de snobism «temporar». [...] Adevăratul «șoc cultural» îl trăiește cel care *se întoarce* și mai puțin cel care *pleacă*. Trauma autentică survine abia atunci când îți *revezi* patria și nu neapărat când o *părăsești*. Cu atât mai

mult cu cât, să recunoaștem, numele patriei este România (s. a.)” (p. 292). Fără această înstrăinare față de mediul originar de viață, eseistul ar fi fost condamnat la ignoranță și la o posibilă platiitudine silogistică. Așa însă, el continuă să se mire, dar nu mai poate fi și uimit.

Interesantelor digresiuni apozitionale desfășurate în culegerea lui Codrin-Liviu Cuțitaru le-aș adăuga și eu una foarte mică, despre inadecvata considerare a unor nume proprii drept apozitii explicative. Aduc în discuție o problemă minoră, dacă o raportez la valoarea indiscutabilă a cărții, dar știu că

o spun unui anglofil care nu rămâne indiferent când este vorba despre „«stricarea» progresivă a limbii române contemporane și, implicit, despre un lucru chiar mai grav: alterarea spiritului ei ancestral” (p. 268). Suntem martorii unei tendințe actuale care se generalizează și dau două exemple: „Moralistul francez (din secolul al XVII-lea), Jean de la Bruyere, precizează [...]” (p. 70); „Romanticul (transcendentalist) american, Ralph Waldo Emerson, folosește [...]” (p. 221). Este posibil să i se facă autorului din partea unui student mai răsărit observația că nu se pun virgulele respective, încurajat fiind de faptul că se infirmă decis, undeva în carte, ipoteza „superiorității multiple” a profesorului în raport cu elevul și ipostaza *ex cathedra*.

Profesorul ieșean pare să nu-și extindă pertinentele analize și asupra spațiului carpato-danubiano-pontic, el lăsând impresia că își circumscrie referirile doar arealului fostelor Principate Unite. Nu ne atrag atenția enunțuri precum „«Surpriza», «șocul» și «năuceala» au constituit mereu, în perimetrul moldo-vlah, stări în sine, imposibil de disecat” (p. 46) și „Îmbătrânind eu și adunând experiență «moldo-vlahă», realizez cât de mult adevăr se află în această teorie” (p. 229). Însă nu se poate știrbi o realitate istorică și geopolitică, precum este aceea a „abdicării regelui nostru (în condițiile știute) și proclamării «republicii» în țărișoara moldo-vlahă” (p. 66). Desigur că asemenea formulări sunt tributare contaminării din *mass-media*, dar ele lasă a înțelege că transilvănenii și dobrogenii ar putea fi omiși din cadrul excelenței propunerii de experiment bazat pe datele unei științe, controversate, a caracterului: „Ce ar fi ca noi, românii, să reactivăm, prin lege de stat și prin consens național, frenologia?// Mai precis, ce ar fi să cerem, la numirea/ alegerea cuiva într-o funcție publică ori doar administrativă, validarea organologică a celui vizat pentru exercițiul managerial? Să avem astfel minima garanție, fie și speculativă, că individul pus să conducă nu ne va fura, minți, trăda ori vinde cu nedisimulată nerușinare!” (pp. 60-61). Da, ar fi o mare lovitură!

Spirit relativizant ce emite observații mereu ancorate în concretul ontologic, autorul eseurilor constată că, oriunde și oricând, tipologiile umane, combinate în chip „democratic”, au intrat în componența tuturor claselor sociale, grupurilor etnice, structurilor biologice, genetice și psihologice. El are permanent în vedere descoperirea, înțelegerea și interpretarea sensurilor profunde din punct de vedere social, politic, uman dar, mai ales, etic și moral, care se degajă după ce procedeează la clarificări semantice. Dilematic și dubitativ, analiticul Codrin-Liviu Cuțitaru schimbă mereu unghiurile de abordare a tematicilor alese pentru materia reușitei culegerii de eseuri *Filozofia lucrurilor mici*.

• autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți •

Lucian Șerban, Adina Șerban – Pe firul apei. Ghid turistic al celor mai frumoase văi montane băcăuane

Judecând după subtitlu, am putea crede că ne aflăm în fața unei lucrări de specialitate, dedicată geografilor și, eventual, pasionaților de drumeții. Într-un fel, așa și este, fiindcă volumul semnat de soții Șerban (apărut la Editura „Rovimed Publishers”, în 2021) se remarcă printr-o atentă documentare și printr-o bună organizare a materialului prezentat, dispus pe 15 scurte capitole, care corespund principalelor văi montane din județ. Ele sunt descrise succint, încât cititorul își poate face o imagine de ansamblu, având totodată acces la partea nevăzută a lucrurilor, întrucât vorbim despre o carte trăită, scrisă pe baza unor experiențe directe.

Dincolo de rigoarea științifică, această carte este și o invitație. Nu doar la lectură, ci și la călătorie. Fiindcă ea reușește „să aducă citadinul mai aproape de frumusețea unor locuri și oameni”, așa cum mărturisesc, în cuvântul-înainte, autorii. Informația este întotdeauna dublată de imagine și de poveste, datele tehnice fiind puse în relație cu mărturiile orale (culese de la localnici), cu legende fondatoare sau cu picanterii menite a trezi curiozitatea cititorului. Prezentând rezervația naturală Buciaș, ei inserează și o interesantă legen-

dă despre Fata Moartă, legendă care explică denumirea cascadei omonime. Despre cabana și păstrăvăria „Întărcătoarea” aflăm că era locul de vânătoare preferat al lui Gheorghe Gheorghiu-Dej și că pe aici au poposit oaspeți iluștri: regina Maria, Mihail Sadoveanu sau liderul sovietic Nichita Hrușciiov. Sunt numeroase asemenea exemple, pentru că autorii caută să facă din acest ghid o frumoasă narațiune identitară.

Ca unul care a citit câteva cărți la viața lui, credeam că îmi cunosc județul destul de bine. Se pare că m-am înșelat. Iar acest ghid mi-a arătat că mai am de învățat. Ceea ce nu e chiar rău. Ba dimpotrivă... Cum nu e rău deloc să descoperi câte comori ascunse și câte locuri minunate sunt de vizitat pe văile montane din Bacău, fără prea multe resurse. Visăm să vedem tot felul de locuri exotice, să călătorim peste mări și țări, uitând că, de fapt, avem la îndemână peisaje care îți taie respirația, locuri de un pitoresc inimitabil și oameni minunați: „Nu avem nevoie de aplicații pentru a porni la drum. Avem nevoie de aplicare și de curiozitate...”

Adrian JICU

Un dialog sincer și captivant

În noua ei carte, „Spiegel scrie peste tot”, Angela Baciu își invită cititorii la o călătorie plină de neprevăzut, în care realismul biograficului, notațiile colocviale, la cald, coexistă, în deplină armonie, cu reverii și fantasme, cu misterul. „Camera cu cinci pereți” (numele poemului care încheie volumul) este un primitor spațiu deschis, unde se întâmplă tot felul de aventuri, începând cu micile ritualuri de zi cu zi, până la visele scurte și intense ca în nopțile Șeherezadei. Un concentrat de viață, trăită între real și imaginar, între obișnuitele gesturi cotidiene și seducția chemărilor de departe, din necunoscut. O oglindă o însoțește peste tot pe poetă, în captivantul ei periplu dintr-o

carte (cu senzual parfum oriental) despre „cunoaștere, reîntoarcere la normalitate, un dialog sincer despre viața de aici, de oriunde și, în final, despre moarte...”

Apărut anul trecut la editura bistrițeană „Charmides”, cu o frumoasă copertă (imagine: Iulia Șchiopu), „Spiegel scrie peste tot” este prezentat astfel de Norman Manea: „O culegere de fragmente literare din atelierul sau budoarul unei foarte înzestrate scriitoare, care lasă frazele – adesea superbe – să-și încerce sau să revele magnetismul și misterele, într-o destinsă joacă a destinului. De Angela vom mai auzi elogiile nu puțin!” Fără îndoială că așa se vor petrece lucrurile. (C. M.)

[trailer]

Nicolae SILADE

blocul nato

Motto: „fără margini
este ieudul
și fără ieșire“
Ioan Es. Pop

e blocul acela cu patru etaje din centrul orașului nu departe de primărie de judecătoria de biserică cu două turnuri și de podul de fier e plin de mizerii boschetari igrasie aurolaci ratați și prostituate plus oameni ai locului care nu-și găsesc locul nu se știe cine i-a dat numele ăsta probabil cineva fără nume probabil proprietarul despre care nimeni nu știe nimic cu toate că lui toată

lumea îi plătește chirie și nu e un bloc militar avem un cartier militari în oraș un adevărat cartier dar acolo e spuma societății crema ei lumea care stă deasupra lumii încă de la facerea lumii e un fel de rai acolo din care nimeni nu te-alungă nimeni nu alungă pe nimeni niciodată sunt case acolo case și vile pline de viață înconjurată de verdețură și tot felul de arbori exotici dar

blocul nato e un bloc emblematic iar în jurul lui sunt alte blocuri alte și alte blocuri tot cu patru etaje și toate seamănă cu blocul nato doar că nu sunt botezate cum e blocul nato au cifre și litere sunt numerotate precum deținuții în pușcărie da e o mulțime de blocuri în jur pentru mulțimea ce vine și pleacă mulțimea aceea ce se-nmulțește fără rost pleava societății cum se spune

[sinopsis]

camere mici întunecoase și reci așa sunt locuințele în blocul nato ca niște cutii de chibrituri ca niște chilii de mănăstire sau ca hexagonele din faguri în care adună albinele mierea camere mici întunecoase și reci pre-

cum celulele condamnaților așa sunt locuințele în blocul nato pentru cei condamnați la viață pe viață camere de 4 x 4 cu baie și bucătărie la intrare și pereții plini de

urechi cu microfoane sub tavan și camere video în tavan le știi prea bine acolo înduri gerul și canicula hăr-

• Mihai Chiuaru

mălaia cu manele și bezna fără întreruperi în zadar te revolți vremea se schimbă lumea se schimbă dar în blocul nato nu se schimbă nimic igrasia tot igrasia mizeria mizerie boschetarii boschetari de acolo scapi mai greu decât din beciurile securității și nu ieși viu de acolo

și nu ieși nici mort pentru că viața și moartea acolo sunt una dar ce spun eu toate păcatele lumii sunt acolo toate amăgirile și toate ologirile și între ceea ce faci și ce ți se face poate ar trebui să spui ce gândești poate ar trebui să iubești ca să te salvezi prin iubire în zadar îl aștepti pe godot trebuie să mergi tu către el dar cum să ieși dacă nu ieși viu de acolo și nu ieși nici mort

[movie]

ei bine în blocul nato se petrec lucruri ciudate lucruri care se întâmplă oriunde în

lume de la facerea lumii încoace cum să fie blocul nato altfel e un bloc cu o singură scară tinerii urcă bătrânii coboară și beciul e plin de schelete și cărți cu o singură filă și fila aceea e albă și fiecare cameră are beciul ei balconul ei un balcon îngust ca o rază de care atârnă rufe murdare murdare

când un copil își serbează ziua de naștere când un bărbat se îneacă în cadă când tinerii chefuiesc nebunește când o femeie moare de cancer când boschetarii își fac de cap vai de capul lor când toate acestea au loc în același timp despre ce timp și loc vorbim despre ce viață ce moralitate iată-l pe bătrânul de la etajul patru mai urcă un etaj și încă unul și încă unul dar al

nouălea cer e tot mai departe și îl regăsim la parter la sub-sol în biblioteca aceea cu o singură carte era plin de copii pe aici altădată plin de fete frumoase acum bate vântul pe scară dă ușile într-o parte și apar din odăi chipuri strâmbă hidoase și tot blocul se strâmbă la ele în timp ce zilele se duc la fel de frumoase și nopțile vin tot mai înstelate pe deasupra blocului nato

• urmare din pag. 24

Maroc, atunci sub protectorat francez, dirijat de Vichy, a devenit un refugiu pentru numeroși evrei din Europa Centrală. Legenda ar fi construit-o evreii marocani rău primiți în statul Israel, în majoritate condus de ashkenazi, ca și de vechii lor vecini musulmani, dornici să pună plecare evreilor pe seama propagandei sioniste. Refuzul s-ar fi datorat orgoliului sultanului de a dispune de viețile supușilor săi, demonstrat față de regimul de la Vichy. Se știe că nu a împiedicat instaurarea discriminărilor față de supușii săi evrei, care de altfel aveau statut de dhimmi; aveau doar libertatea de cult, dar erau inferiori juridic (excepție cei bogați, explicație din Ghidul vizitatorului), neîmpiedicând instalarea de tabere de concentrare pentru prizonieri evrei și străini.

Sunt aceste pagini de istorie „un exod uitat“⁵; o injustețe a istoriei pe care nici ONU, nici guvernele nu au văzut-o. Din 2010, parlamentul israelian promulgă o lege prin care se cer reparații și despăgubiri ce se cuvin miilor de evrei care au pierdut bunurile. Despăgubiri ce le revin de drept, în caz de acorduri de pace cu statele arabe, pentru pogromurile din șapte state arabe și din Iran, pentru victimele masacrelor, persecuțiilor și ale exodului, pentru a corija nedreptatea istorică.

Cum era de așteptat, expoziția și manifestarea au creat polemici. Una dintre ele: un istoric din comitetul

Expoziția „Juifs d’Orient. Une histoire plurimillénaire“, de la Institutul Lumii Arabe

științific al expoziției, Denis Charbit, într-un interviu cu media on-line, Akadem⁶, legase împrumutul exponatelor israeliene cu acordurile lui Abraham⁷ din 2020, care au fost un preludiv al normalizării relațiilor între Israel și mai multe țări arabe. Va reveni la cele spuse: „Ipoteza este falsă“, a precizat la AFP (Agence France

Presse). La ipoteza de mai sus, rămâne întrebarea: „Totuși de ce abia acum?“

Note:

1. Este un nou serviciu audio care difuzează pe internet fișiere audio de care sunt interesate persoanele care

au o dublă cultură, un bazar identitar, o soluție fericită pentru a împărtăși experiențe; reconciliază identități și rădăcini într-o lume mai deschisă și diversificată. Și un loc pentru a spune, a striga și a-ți cânta durerea.

2. Pelerinajul de la Mecca

3. Vastă peninsula situată în sud-vestul Asiei, la joncțiunea dintre continent și Africa; regiunea face parte din Orientul Mijlociu și joacă un rol geopolitic fundamental datorită rezervelor sale de petrol și gaz natural – cuprinde Arabia Saudită, Bahrein, Emiratele Arabe Unite, Kuweit, Oman, Qatar, Yemen

4. Ziua Ispășirii, cea mai mare sărbătoare la evrei, dintre cele trei mari Sărbători evreiești; sobră și austeră, marcată prin 25 de ore de post absolut

5. L’Exode oublié: Juifs des pays arabes, Moïse Rahmani, spusele îi aparțin celui care semnează prefața: deputatul european François Zimeray

6. Subtitrat „campus numeric evreiesc“, este un site web consacrat iudaismului și culturii evreiești. Este clasat ca „bibliotecă numerică“ de BNF, care subliniază vocația sa de pedagogie și comunicare

7. Acorduri tripartite, între Israel și Emiratele Arabe Unite, Israel și Bahrein, sub egida SUA, considerate o victorie diplomatică, dar nefăcând un consens în Orientul Mijlociu

Motto: *Fiecare cuvânt este o prejudecată.*
Friedrich Nietzsche

Am stat la o voroavă de taină cu Goethe, pentru a încerca să aflăm cum ar putea evita rătăcirile prin labirinturile nietzscheene, cele care au plantat peste tot un fel de mine antipersonal care-i vizează pe cei locuiți de prejudecăți. Printre altele, autorul lui „Faust” mi-a zis: „Niciodată nu mergi mai departe ca atunci când nu știi încotro să mergi” (Johann Wolfgang Goethe, „Maxime și reflecții”, București, Editura „Univers”, 1972, p. 113). Pragmatic avertisment! Ce-ar fi, mi-am zis, dacă aș porni în înțelegerea unor sensuri ale demolatorului oftat nietzschean pornind chiar de la Goethe și Hegel, de pildă? Dacă-l ascultăm și pe Karl Löwith („De la Hegel, la Nietzsche”, Ruptura revoluționară în gândirea secolului al nouăsprezecelea, Cluj-Napoca, Editura „Tact”, 2013, p. 243), înțelegem că, potrivit „voinței sale de a se decide între Antichitate și creștinism, Nietzsche a văzut în Hegel un teolog perfid, iar în Goethe un păgân sadea”. Despre „păgânismul lui Goethe” vorbește Nietzsche în „Știința voioasă” (București, Editura „Humanitas”, 2019, p. 247). Dincolo de această apreciere, cine este Goethe, cel care a spulberat multe prejudecăți, pentru Nietzsche? Este „ultimul german pe care eu îl respect; el a simțit trei lucruri pe care le simt și eu...” (Friedrich Nietzsche, „Amurgul idolilor”, Cluj-Napoca, Editura ETA, 1993, p. 69). Deși-l consideră „păgân sadea”, el recunoaște că Goethe a „luat asupra sa, peste sine, atât cât se putea lua” (*ibidem*, p. 68). Goethe „nu este un eveniment german, ci unul european: o încercare extraordinară de a depăși secolul al optsprezecelea printr-o reînnoire a natură, printr-o înălțare spre naturaletă Renășterii, un fel de autodepășire a secolului” (*ibidem*, p. 68). Îl putem include și pe Hegel (creștinul perfid...) în această aventură de depășire a secolului său, împreună cu Napoleon și Goethe (vezi Friedrich Nietzsche, „Considerații inactuale”, în Friedrich Nietzsche, „Opere complete”, Timișoara, Editura „Hestia”, 1998, pp. 103-334). La Hegel apreciază „uimitoarea idee cu care el a spart toate tiparele și mofturile logice, îndrăznind să susțină că noțiunile specifice se dezvoltă una din cealaltă, principii datorită cărora în Europa spiritele au fost pregătite pentru ultima mișcare științifică, darwinismul – căci fără Hegel n-ar fi niciun Darwin” („Știința voioasă”, *ed. cit.*, p. 248). Numai că, peste numai câteva rânduri, lui Hegel îi scad meritele la bursa nietzscheană de valori: „Noi germanii suntem hegelieni chiar și dacă nu ar fi existat niciodată un Hegel, în măsura în care (în opoziție cu toți latinii) acordăm instinctiv devenirii, evoluției un sens mai adânc și o valoare mai mare decât a lui ceea ce «este»” (*ibidem*). Dacă-l ascultăm pe Karl

Ion FERCU

șoaptele nuanțelor

Prejudecățile: infern și provocare eternă (24)

Jaspers, înțelegem că și Goethe, care se afla mai aproape de sufletul lui Nietzsche decât Hegel, se bucură de aceleași sentimente contradictorii. Ar trebui să vedem în Goethe, zice Jaspers, „așa cum crede Nietzsche, omul modern, omul multiplu, cel mai interesant haos care a existat vreodată: nu cel dinaintea creării lumii, ci cel ulterior acesteia. Nietzsche sesizează puterea esenței goetheene în faptul «de a trăi în mod firesc între termeni contrarii, în virtutea acelei forțe suplă care nu se lasă acaparată de convingeri și doctrine, ci le confruntă, rezervându-și doar pentru sine libertatea»” („Umanitatea lui Goethe”, în „Texte filosofice”, București, Editura Politică, p. 352). Evidențierea acestor virtuți nu-l împiedică însă pe Nietzsche să-i umbrească aura lui Goethe, crede Jaspers, motiv pentru care notează că trebuie să căutăm mereu argumente pentru a putea „dezminți cuvintele lui Nietzsche: «În istoria Germaniei, Goethe a fost un caz izolat, ce nu a avut urmări»” (*ibidem*, p. 356). Numai că, din respect pentru adevăr, trebuie să precizăm că vorbele lui Nietzsche nu cred că sunt redactate corect de către Jaspers sau de către traducătorul său. De fapt, în „Amurgul idolilor” (*ed. cit.*, p. 68), el scrie: „Nu este secolul al nouăsprezecelea, în special la sfârșitul său, doar un secol al optsprezecelea amplificat, abrutizat, adică un secol decadent? Astfel încât Goethe să fi fost doar un incident, o frumoasă zădărnici, nu doar pentru Germania, ci pentru întreaga Europă?” Ceea ce mi se pare a fi cu totul altceva. Am consultat și o altă ediție a „Amurgului idolilor” (București, Editura „Humanitas”, 2019, p. 129). Am găsit aceeași nuanță a traducerii: „Să fi fost astfel Goethe, nu doar pentru Germania, ci pentru întreaga Europă, o simplă întâmplare, o frumoasă zădărnici?” Nietzsche formulează o întrebare, nu oferă un... verdict. Tot în „Amurgul idolilor”, împotriva firii sale... demolatoare, amintind despre „originiile” nietzscheanului Dionysos, Nietzsche recunoaște că-i datorează mult compatriotului său: „Goethe a conceput un om puternic, foarte cultivat, îndemânat în tot ce ține de trup, strunindu-se el însuși [...]; omul toleranței, nu din slăbiciune, ci din tărie, pentru că știe să folosească propriul avantaj, chiar și acele lucruri care ar distrug o natură mediocră; omul pentru care nu este nimic interzis, în afară doar de slăbiciune, fie că se numește viciu sau virtute... Un astfel de spirit

eliberat se situează cu un fatalism voios și încrezător în centrul universului, având credința că numai luată în parte lucrurile sunt reprobabile, că în ansamblu totul își află mântuirea și își dă răspunsul pozitiv – *el nu mai este negativist...* Dar o astfel de credință e cea mai înaltă dintre toate credințele posibile: am botezat-o cu numele de Dionysos...” (*op. cit.*, pp. 127-128). Există aici condensată formula lui Nietzsche pentru „atitudinea dionisiacă față de existență”. Ultimul aforism din „Voința de putere” (Oradea, Editura „Aion”, 1999, pp. 662-663) izvorăște din același spirit goethean. Aici lumea este înfățișată „ca un monstru de forță, fără început, fără sfârșit, o mare eternă, cu ape de bronz, ce nu crește, nu scade, ce nu se destramă, ci doar se transformă, ca întreg”, ca „o economie fără cheltuieli și pierderi, însă de asemenea fără creșteri, fără încasări”, ca „o mare de forță tălăzuind și zbatându-se în sine, transformându-se veșnic, suind veșnic înapoi cu anii fără număr ai unui ciclu, cu fluxul și refluxul formelor plămuite de ea”. Nietzsche încheie ca o tornadă descrierea acestei lumi privite ca „o devenire ce nu cunoaște astămpăr, lehamite și oboșală: această lume dionisiacă a mea, lumea creației eterne de sine, a eternei distrugerii de sine, această lume enigmatică a dublei voluptăți, acest al meu «dincolo de bine și de rău», fără țel – decât acela care ar exista în fericirea cercului –, fără voință decât buna voință a unui inel pentru sine – vreți voi un nume pentru această lume? Un răspuns pentru toate enigmatul ei? O lumină chiar pentru voi, cei mai ascunși, mai puternici, mai neînfricați, mai învăluți în

noapte? Această lume este voința de putere – și nimic altceva! Și chiar voi înșivă sunteți această voință de putere – și nimic altceva!” De ce îl prețuia atât de mult Nietzsche pe Goethe? Un răspuns poate fi și cel al filosofului Karl Löwith, cel care spune că Goethe „nu își dorea doar libertatea, ci se afla chiar în posesia ei deplină” (*op. cit.*, p. 246). Și Nietzsche avea acest statut. Rezervele față de Hegel sunt exprimate uneori fără echivoc: „Hegel a fost cel care a trăgănat *par excellence* lucrurile, prin încercarea sa grandioasă de a ne convinge la sfârșit de divinitatea existenței cu ajutorul celui de-al șaselea simț al nostru, «simțul istoric»” („Știința voioasă”, *ed. cit.*, p. 249).

Cele câteva sugestii care trimit înfiripările oftatului demolator nietzschean și în preajma lui Goethe și Hegel vor fi nuanțate, pe parcursul apropiierii noastre de Nietzsche. Interesant este faptul că Edgar Papu („Istoria filosofiei moderne”, vol. III, București, Societatea Română de Filosofie, 1938, pp. 486-496) avansează gândul că „niciun filosof n-a contribuit la formația spirituală a lui Nietzsche în cursul tinereții sale”. Mai mult chiar, Edgar Papu scrie: „De fapt, chiar și mai târziu, Platon apare ca singurul filosof pe care l-a cunoscut bine. Cea mai însemnată înrăurire din tinerețe a fost exercitată de poetul Hölderlin, cu destinul căruia se va întâlni și sfârșitul trist al lui Nietzsche. [...] O altă acțiune puternică asupra anilor săi de tinerețe a fost aceea a cugetătorului american Emerson”. Cumva, Edgar Papu sugerează o influență a lui Platon asupra devenirii concepției lui Nietzsche. Să nu uităm însă de

privirile pe care le aruncă filosoful german către grec: „Platon este plictisitor. Până la urmă, neîncrederea mea față de Platon merge și mai adânc: găsesc că el a deviat atât de mult de la toate instinctele fundamentale ale elenilor, că e atât de impregnat de morală, că e atât de evident un precursor al creștinismului – ideea de «bine» –, încât în fața întregului fenomen Platon aș dori să folosesc mai degrabă expresia dură «șarlatanie superioară». [...] Platon este un laș în fața realității – prin urmare el se refugiază în ideal” („Amurgul idolilor”, Cluj-Napoca, Editura ETA, 1993, p. 72). Atracția pentru Hölderlin n-a fost întâmplătoare. Și Heidegger avea să fie ispitit de romanticul poet german, în speranța că ar putea „canta un cântec nou”, cum își dorea și Hölderlin. Același Edgar Papu amintește despre aplecarea lui Nietzsche pentru cunoașterea gândirii unor spirite precum Heraclit, Socrate, Homer, Descartes, Rousseau, Spencer, Darwin, John Ruskin, Wagner, Schopenhauer. Despre Hegel și Goethe nu amintește însă nimic. Este puțin curiosă afirmația sa referitoare la afinitatea dintre Nietzsche și Rousseau: „El se apropie cel mai mult de Rousseau, legat fiind prin același destin de a se opune secolului său cu o dramatică hotărâre”. Aserțiunea lui Edgar Papu are acoperire doar în ceea ce privește opoziția lui Rousseau față de secolul său, nu din perspectiva strategiei acestei opoziții, căci Nietzsche avea pentru acesta, care dorea „întoarcerea la natură”, o percepție nu tocmai favorabilă: „Dar Rousseau – la ce voia el de fapt să se reîntoarcă? Rousseau, acest prim om modern, idealist și canalie într-o singură persoană; care avea nevoie de demnitate morală pentru a-și susține propria înfățișare, bolnav de neînfrântă vanitate și neînfrânt dispreț față de sine. Această stărpitură așezată în pragul epocii voia de asemenea reînnoirea la natură” („Amurgul idolilor”, *ed. cit.*, p. 67). De unii, precum Rousseau, Nietzsche s-a... apropiat pentru a-i respinge violent. Pe Richard Wagner l-a adorat, dar relația lor a sfârșit tumultuos. Între ei s-au așezat prăpăstii de idei ireconciliabile. Dacă la începutul relației lor, prin 1868, îl considera pe Wagner un gânditor liber și rebel, încarnare a grandorii spiritului, artist excepțional și trezorier al speranțelor de salvare a Europei, peste vreo zece ani, convertit la creștinism, compozitorul avea să fie perceput de Nietzsche ca un spirit lovit de decadentă, de naționalism și antisemitism. Lipsit și de prietenia lui Wagner, își spune că este „omul cel mai independent din Europa”, dar privindu-se în oglindă, conchide trist, spre sfârșitul vieții: „Prieten Nietzsche, acum ești complet singur!” Dar este greu de crezut că Nietzsche mai era prieten chiar și cu el însuși.

• Aurel Stanciu

Atâta timp cât există
Putin, există și Rusia.
Fără Putin, adio Rusia!

Viaceslav Volodin

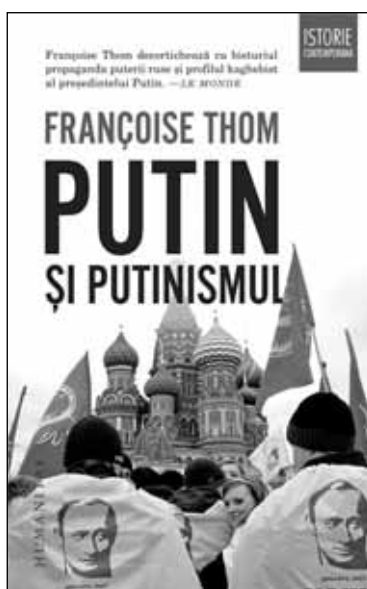
Ionel SAVITESCU

cartea străină

Putin și putinismul

Indubitabil, Vladimir Putin este unul dintre conducătorii de stat proeminenți ai epocii contemporane, căruia, deși încă în viață, i s-au dedicat cărți numeroase, articole, studii, eseuri. Putin uimește prin nonșalanța cu care afirmă pretențiile Rusiei de mare putere, discutând de la egal la egal cu ceilalți lideri ai lumii și regretând disoluția Uniunii Sovietice în 1991, care a lăsat în afara țării un număr de 25 de milioane de ruși. Ajungând la putere în 1999 (2000), Vladimir Putin s-a străduit să refacă câte ceva din gloria imperială a statului rus de odinioară, impunându-și politica belicoasă în partea estică a Europei, determinând aliații NATO să-și întărească pozițiile pe flancul estic al continentului și intervenind în alte părți fierbinți ale planetei. Concomitent, au apărut în traducere românească câteva cărți consacrate liderului rus. Am ales pentru prezentarea de față eseul lui Françoise Thom, elevă a lui Alain Besançon, un bine cunoscut sovietolog francez, Thom remarcându-se prin câteva lucrări consacrate Rusiei și definirea *Limbii de lemn*. Pentru a-și scrie cărțile, Françoise Thom a efectuat stagii de pregătire în Rusia, a călătorit în fostul imperiu sovietic, cunoscând îndeaproape viața poporului rus. Așadar, eseul lui Françoise Thom este secționat în două părți: *Baza rusească și Putinismul și lumea*, precedate de o sumară introducere și urmate de concluzii, bibliografie și surse. Dacă examinăm istoria Rusiei din secolul XX, constatăm cu ușurință situația dramatică în care s-a aflat timp de decenii poporul rus condamnat, în mare parte, să-și ducă existența în gulaguri. Situația nu s-a ameliorat nici după 1991, pentru că în 1997 mai existau în Rusia 900.000 de deținuți. Creatorul acestui sistem de presiune, Lenin, declara într-un interviu acordat lui Giovanni Papini următoarele (G. Papini, *Gog*, „Univers”, 1990, p. 101): *Bolșevicii n-au făcut altceva decât să adopte, dezvoltându-l, regimul instaurat de țari și care e singurul potrivit cu poporul rus. Nu se pot guverna o sută de milioane de brute fără băț, fără spioni, fără poliție secretă, fără teroare și spânzurători, fără tribunale militare, muncă silnică și torturi. Noi am schimbat numai clasa care își baza guvernarea pe acest sistem.* Așadar, acest sistem fusese menținut cu succes de Stalin, iar la moartea sa (5 martie 1953), Lavrenti Beria a inaugurat o ameliorare a situației, dar a fost arestat și executat de potrivnicii săi. După Stalin s-au succedat la conducerea Uniunii Sovietice Hrușciov, Brejnev, Andropov, Cernenko,

Gorbaciov (sub care sistemul comunist se prăbușește ireversibil), în fine, Boris Elțan (tot un activist comunist, dar care și-a dat seama că sistemul se erodase complet). În sfârșit, în 1999, Elțan predă puterea lui Vladimir Putin, recomandându-i să aibă grijă de Rusia. Prăbușindu-se Uniunea Sovietică, se formează în 1991 **Comunitatea Statelor Independente (CSI)**, alcătuită din 11 țări, la care a aderat și Georgia în 1993. Această nouă comunitate politică și economică este teoretizată în 1998 de Alexandru Dughin, autor al volumului **Bazele geopoliticii**, în care susține doctrina eurasiatică, creându-se astfel o opoziție între puterile terestre și cele maritime, constituindu-se un **Mare Spațiu**, greu de controlat și supus de o putere străină, dacă ne gândim că încercarea de învingere a Rusiei s-a soldat cu eșecuri pentru Carol XII, Napoleon, Hitler. Acest Mare Spațiu era astfel teoretizat în 1993 în revista **Elementi**: *Conform principiului Marelui Spațiu, suveranitatea națională a unui stat depinde nu atât de puterea lui militară, de dezvoltarea lui economică și tehnologică, cât de întinderea și dispunerea geografică a teritoriului său* (p. 34). Instalându-se la putere în anul 2000 cu o porție de 53% din voturi, Putin, deși un necunoscut, nu dădea semne că va renunța ușor la putere. Ucenicia și-o făcuse în KGB, apoi, după prăbușirea Uniunii Sovietice, revine la Sankt Petersburg ca adjunct al primarului Sobceak, pătrunde

în afaceri, oferă Occidentului diverse produse (lemn, metale, petrol), în schimbul hranei, apoi este chemat la Moscova unde Elțan îl numește la conducerea FSB-ului, în locul lui Nikolai Kovaliov. Devenind, prin urmare, președintele Federației Ruse, Putin își elaborează programul de guvernare bazat pe tradiția sovietică și formația sa kaghebiștă: *Prima lui regulă de conduită este să nu acționeze niciodată deschis, pe față. Putin o face pe maestrul incertitudinii, așa cum o făcea altădată Stalin. Nu știm ce crede cu adevărat. Cea de-a doua regulă este să-l ia pe adversar prin surprindere, să nu atace decât atunci când e sigur că-l poate doborî* (p. 51). Rusia este împărțită în șapte provincii, înființează partidul *Rusia Unită* (decembrie 2001), centralizează informațiile înființând un *Departament al Informațiilor*, își subordonează oligarhii care

contribuieră la privatizarea Rusiei, oamenii lui Elțan sunt îndepărtați, se creează mișcarea de tineret pro-Putin (*Nași, Ai Noștri*), iar în martie 2014 Putin este reales cu 71,2% din voturi. Contestatarii politici sunt eliminați sau arestați. Dacă țarul Nicolae II notase la rubrica **profesie** că este *proprietar al pământului rusesc* (p. 64), Putin la rândul-i **consideră că tot ce se află pe teritoriul Rusiei, tot ce poate aduce bani e al lui, potrivit mărturiei lui Serghei Pugaciov, un oligarh căzut în dizgrație (p. 64), mărturie întărită mai jos de Șamalov, un apropiat al lui Putin. Totuși, în 2008, Rusia este atinsă de criza economică, dar în 2010 își revine, prosperitatea manifestându-se în salarii și pensii mărite, iar surplusul de bani este alocat unor manifestări sportive de amploare. În martie 2012, Putin este reales cu 64% din voturi. Obsesia antioccidentală se accentuează, dar Putin și acoliții săi uită că modernizarea și europenizarea Rusiei, datorate lui Petru cel Mare, au fost posibile numai după cele două călătorii în Occident ale țarului rus. Pentru a ieși din criză, Putin provoacă războiul cu Cecenia, apoi anexează Crimeea. În relațiile cu liderii occidentali, Putin e maleabil, știe să-i atragă de partea lui (p. 105), dar totodată, umilindu-i fără scrupule: John Kerry, Angela Merkel, Condoleezza Rice. La întâlnirea cu regina Angliei, întârzie 14 minute. Pe președintele francez Sarkozy îl amenință cu distrugerea, iar summitul de la**

Brisbane l-a părăsit trântind ușa. Cu Bill Clinton e tranșant: *Voi aveți America de Nord și pe cea de Sud, aveți Africa și Asia. Ați putea cel puțin să ne lăsați nouă Europa* (p. 108). Promovând o politică neosovietică clasică, Putin înarmează unele țări asiatice (China, Iran, Coreea de Nord), creează disensiuni între Europa și SUA. Bugetul militar al Rusiei este continuu majorat în detrimentul culturii, educației, sănătății și al nivelului de trai al rușilor. Mai mult, politica rusească este comparată cu a lui Hitler din anii 1930: *La fel ca Hitler, el e un autodidact hrănit cu literatură proastă, influențat de maestri spirituali protejați de coteria lui cekistă, cum ar fi Dughin sau Prohanov, care îl încurajează în ambițiile sale extravagante* (p. 133). Ura față de Occident este o constantă a politicii promovate de Putin, iar încercările lui Gorbaciov și Primakov de deschidere loială spre Occident și Asia de Sud-Est au eșuat lamentabil. De necrezut, în 2016, în Rusia se fac exerciții de apărare civilă în caz de război, iar locuitorii din Sankt Petersburg sunt informați că în caz de război rația de pâine zilnică va fi de 300 de grame. Locuitorilor Moscovei li se dau asigurări că adăposturile subterane pot primi până la 12 milioane de oameni. Politica antiamericană continuă. Se fac anticipări ale dezintegrării Americii sau ca această țară să retrocedeze unele teritorii Mexicului și Rusiei. Concluzia lui Françoise Thom exclude echivocul: *Aproape invariabil, președintele rus a luat decizii proaste în politica internă și în politica externă, încă de la începutul guvernării sale* (p. 167).

* Françoise Thom, „Putin și putinismul”. Traducere din franceză de Adina Arvatu, Ed. *Humanitas*, 2020, 169 p.

Alexandru Piru, într-o „bibliotecă cu rame”

Născut la 22 august 1917 în comuna Mărgineni, județul Bacău, Alexandru Piru este considerat cel mai important critic și istoric literar de după cei din generația G. Călinescu, Perpessicius, Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu etc. Autor al unor importante cărți de critică și istorie literară („Opera lui G. Ibrăileanu”, „Liviu Rebreanu”, „Istoria literaturii române de la origini până la 1830”, „Istoria literaturii române de la început până azi” etc.), a fost un adolescent genial, ocupându-și vacanțele cu studiul documentelor, fiind mai târziu discipolul lui G. Călinescu. Munca excepțională de a rescrie (de mână), cu adăugiri și revizuirii după adnotările din manuscris, „Istoria literaturii române de la origini până în prezent” (1941) a lui G. Călinescu îl face pe Alexandru Piru un adevărat urmaș al stilului acestuia.

Deși G. Călinescu afirma că Vasile Alecsandri s-a născut pe 21 iulie 1821, Alexandru Piru se bazează pe o mărturie de mitrică descoperită în 1943 de Gheorghe Ungureanu, directorul Arhivelor Statului din Iași, care atestă data de 14 iunie 1818, fiind botezat la 22 iunie 1818, la Biserica „Precista” din Bacău. Alexandru Piru a avut o relație strânsă cu Bacăul. Când a împlinit 70 de ani, în 1987, a răspuns invitației directorului de atunci al Liceului Pedagogic, Ștefanache Spulber. A fost o manifestare excepțională. În 1992 sau 1993, cu prilejul unei lansări de carte (a scriitoarei Doina Ionet), la fosta Librărie „Vasile Alecsandri” (actuala „Alexandria”; în Bacău, a existat până de curând Librăria „Alexandru Piru”, vizavi de „Luceafărul”), criticul literar a izbucnit în fața a zeci de oameni care îl urmăreau cu sufletul la gură: „Vă rog să încetați cu acest cult exagerat pentru Bacovia!

Ocupați-vă și de Vasile Alecsandri, că și el s-a născut în Bacău!” Școala Gimnazială „Alexandru Piru” din Mărgineni a lansat un proiect numit „Constelații băcăuane”, în memoria criticului și istoricului literar Alexandru Piru și a poetului Vasile Alecsandri. 22 august este ziua trecerii în eternitate a poetului, dar și ziua de naștere a lui Alexandru Piru. Președintele filialei Bacău a Uniunii Scriitorilor din România, Dumitru Brăneanu, prezent la eveniment, le-a dat întâlnire tuturor la 22 august 2022.

I s-a reproșat de multe ori că se ocupă doar de literatura veche și de cea premodernă, nu și de cea contemporană, dar a demonstrat că este un atent cunoscător al literaturii actuale. Dintre istoricii contemporani, cel ce îi continuă munca este Nicolae Manolescu, cu a sa „Istorie critică a literaturii române. Cinci secole de literatură”.

Cele de până aici și altele le-am aflat dintr-un dialog de aproape o oră cu conf. univ. dr. Ioan Dănilă (posesor al unui interviu audio cu Al. Piru, despre T. Argezi), aflat pe canalul YouTube al EuroTV Bacău.

Andrei-Ionuț DÂRLEA

Franța

Expoziția „Juifs d'Orient. Une histoire plurimillénaire”, de la Institutul Lumii Arabe

Expoziția face parte dintr-o acțiune mai amplă, incluzând și media on-line, cum ar fi agreabilul *Bazar*¹, care anunța încă de la jumătatea lui octombrie, cu entuziasm, o premieră, cu explicația „ceva începe să se schimbe”, istoria sefardă fiind, în sfârșit, povestită. Au fost, de asemenea, conferințe, muzică, spectacole, pentru justa înțelegere a acestui demers cultural, artistic și

istoric. Reperetele manifestării, începută în 2014, de Institutul Lumii Arabe (IMA), sunt oferite în expoziție prin panouri și instalații ce poartă titluri, ca și de capitolele broșurii „Ghidul vizitatorului”: „Din Antichitate, la primele temple ale Islamului”, „Sinagogile”, „Limbile vorbite”, „Ierusalim”, „Evrei și musulmani”.

Evreii Orientului. O istorie plurimilenară, prima expoziție de o asemenea anvergură „dedicată comunităților evreiești din Africa de Nord și din Orientul Mijlociu, realizată pentru a povesti *altă istorie*”, încheie trilogia consacrată religiilor monoteiste în lumea arabă, după alte două expoziții: *Hajj*², *pelerinajul la Mecca* (din 2014) și *Crestinii din Orient, 2000 de ani de istorie*. O abordare cronologică și tematică va apropia marile epoci ale vieții intelectuale și culturale evreiești din Orient, revelând schimburile prolifere care au modelat societățile lumii arabo-musulmane pe parcursul secolelor.

Din bazinul mediteranean și până la Eufrat, trecând prin Peninsula Arabică sau Arabia³, expoziția explorează multiple fațete ale coabitării între evrei și musulmani, de la primele legături create între triburile evreiești din Arabia și profetul Mahomed, la emergența principalelor figuri ale gândirii evreiești din timpul califatelor medievale, la Bagdad, Fès, la Cairo și la Cordova, de la avântul centrelor urbane evreiești, la Maghreb și în Imperiul Otoman, la începuturile exilului definitiv al evreilor din lumea arabă. Povestea acestei coexistențe, rând pe rând, fecundă sau tumultuoasă, va dovedi rolul fiecăruia în îmbogățirea culturii și religiei celuilalt, că este vorba de limba vorbită, de cutume, artizanat sau de producția științifică și intelectuală.

Abordarea istorică inedită este însoțită de promovarea unui patrimoniu de excepție, prin sursele, bogăția și diversitatea sa. Grație împrumuturilor operelor provenite din colecții internaționale – 280 de opere din marile muzee ale lumii și din Franța, opere inedite, de o mare varietate: arheologie, manuscrise, picturi, fotografii, obiecte liturgice și ale vieții cotidiene și, în fine, instalații audiovizuale și muzicale, „Evreii Orientului. O istorie plurimilenară” (24 noiembrie 2021 – 13 martie 2022), de la IMA, din Paris, evocă viața poporului evreu din Maroc și până în Iran, din Tunisia, până în Siria.

Acțiuni media ambițioase vor fi orientate spre public, cu scopul de a atrage generațiile tinere. O abordare științifică și o conferință vor aprofunda aceste tematici pasionante. Un program de concerte, spectacole și proiecții de filme va onora patrimoniul imaterial al Evreilor Orientului.

„Il n'y a pas que la fin!” „Și totuși, nu există decât finalul”, atenționează un comentator.

„Sunt și momente de convivialitate între arabi și evrei”, amintește Benjamin Stora, eminent istoric și comisar gene-

ral al expoziției. Precizează, oferind aportul său la decriptarea sensului proiectului, în timpul vernisajului, că „sfârșitul acestei istorii constituie concluzia expoziției, dar nu și miezul ei”. Deoarece înaintea conflictului israeliano-palestinian au fost mai întâi 2000 de ani de istorie comună, cert ambivalentă, între aceste popoare. Abia după venirea lui Mahomed la Medina și prin opoziția sa teologică față de triburile evreiești care trăiau atunci, musulmanii s-au îndepărtat de anumite practici împrumutate din iudaism: direcția închinării o să se schimbe; de asemenea, data postului care, până atunci, era la Kipur⁴.

Expoziția acordă un spațiu mai mare pentru perioada cea mai lungă și poate cel mai puțin cunoscută marelui public, expunând obiecte cultice, expresie a sincretismului artistic și cultural (prin etalarea unor piese extrem de rare, țară cu țară), relevând și impactul colonizării franceze în Africa de Nord și al creării Statului Israel, ca și al naționalismului arab, care vor contribui la diviziune, la ruptură. Și la exil.

Istoria celor două mii de ani include și Timpul sefardilor, al evreilor din Peninsula Iberică, perioada strălucită, cuprinsă între începutul secolului al X-lea și până în secolul al XIV-lea, în perioada regatelor musulmane, când elitele evreiești fac din Al-Andalus, ce se traduce cu Sefard, în hebreu, un eminent centru al culturii evreiești. Ca în secolul al XV-lea situația lor să se degradeze sub suveranii spanioli victorioși, care semnează un act de

expulzare a evreilor, aceștia având de ales între trecerea la creștinism și exil. Urmează exilul, prezentat în expoziție și în Ghid, în secțiunile: „Spre Maroc”, „Spre Imperiul Otoman”, „Spre Europa”.

Ultima parte a expoziției, consacrată plecării evreilor din Africa de Nord (Tunisia, Libia, Maroc, Egipt, Algeria) și din Orientul Mijlociu (Cipru, Liban, Siria, Irak, Iran, Israel, Iordania, Arabia Saudită, Kuwait, Qatar, Bahrein, Emiratele Arabe Unite, Oman, Yemen), către Europa și Israel, este rezumată în „Ghidul vizitatorului” prin scurte capitole: „Timpul exilurilor”, „Plecarea”, „Exilul și memoria”. *Timpul Europei* reprezintă un final necunoscut cu adevărat și care este, de fapt, scopul acestui parcurs și ineditul proiectului de la IMA. Dintre dezrădăcinări, printre cele mai dramatice se numără *Opération tapis volant*, 1949-1950; numele de cod al unei operațiuni clandestine care permitea aducerea cvasitotalității evreilor din Yemen în Israel, în 1949-1950, și despre care nu s-a știut decât la șapte luni de la finalizare. Este o consecință a apariției statului Israel, din 1948, urmate de amenințările la adresa comunităților evreiești yemenite, care se multiplică înainte cu un an, în timpul pogromului de la Aden, luna decembrie, când 82 de evrei din această comunitate sunt asasinați, și locuințele lor sunt distruse. Ei suferă și economic, din pricina distrugerilor comerțului lor. În plus, urmare a acuzațiilor de sacrificare rituală a două fete yemenite, alte jafuri asupra bunurilor evreilor yemeniți vor avea loc la începutul anului 1948. Mișcarea sionistă va organiza emi-

grarea evreilor din Yemen. Ei, care nu văzuseră niciodată un avion, credeau în împlinirea profeției biblice din Cartea lui Isaia (40:31), potrivit căreia Dumnezeu promisese să conducă pe exilații lui Israel spre Sion „pe aripile vulturilor”. Au fost transportați 45 mii de evrei în Israel, cu avioane americane și britanice. Ajunși în Israel, între trei și cinci mii de copii sunt luați de către autorități sub pretextul vaccinării și declarați „morți” sau „dispăruți”. Majoritatea sunt vânduți familiilor occidentale, dornice să adopte, alții sunt utilizați drept cobai umani pentru experimentele oamenilor de știință israelieni. Acest exod marchează finalul unei istorii plurimilenare, cu referință mai ales la Irak și Egipt. Printre factorii ce explică exodul se numără persecuțiile în cadrul conflictului israeliano-arab, pogromurile și antisemitismul, expulzările și instabilitatea politică. Din punct de vedere politic este o perioadă de escaladare a naționalismului arab, care conduce în timpul decolonizării la excluderea socială a unor etnii minoritare; concomitent sionismul îi determină pe unii evrei să se instaleze în Israel, din ideal politic sau religios. Dificultățile economice îi fac să caute o viață mai bună, una dintre alegeri fiind îndreptată către metropole, în momentul decolonizării. Țările-gazdă sunt Israelul, unde găsesc refugiu 75 % , o parte vin aici între 1948 și 1951, restul în 1972, din țările occidentale: Franța, Italia, Regatul Unit, dar și din Canada, Statele Unite, Brazilia. Chiar dacă migrația evreilor din comunitățile din Africa de Nord și din Orientul Mijlociu a început la sfârșitul secolului al XIX-lea, acestea nu amenință perenitatea comunităților decât la începutul războiului israeliano-arab, din 1948. Majoritatea evreilor din Egipt fug în timpul crizei Canalului Suez și din alte țări ale Africii de Nord, în 1960. După Războiul de 6 zile din 1967 și Războiul de Kipur, în 1973. Astfel majoritatea comunităților evreiești din lumea arabo-musulmană, ca și din Pakistan și Afganistan, dispăruse. Ultimul val se produce în Iran, în anii 1979-1980, urmare a revoluției iraniene.

Există o poveste despre protecția evreilor din Maroc, în timpul celui de al Doilea Război Mondial: sultanul Marocului, Mahomed, ar fi salvat vieți evreiești. El ar fi refuzat să dea evrei marocani naziștilor și astfel statul

Angela SCARLAT
Paris, ianuarie 2022

• continuare în pag. 21